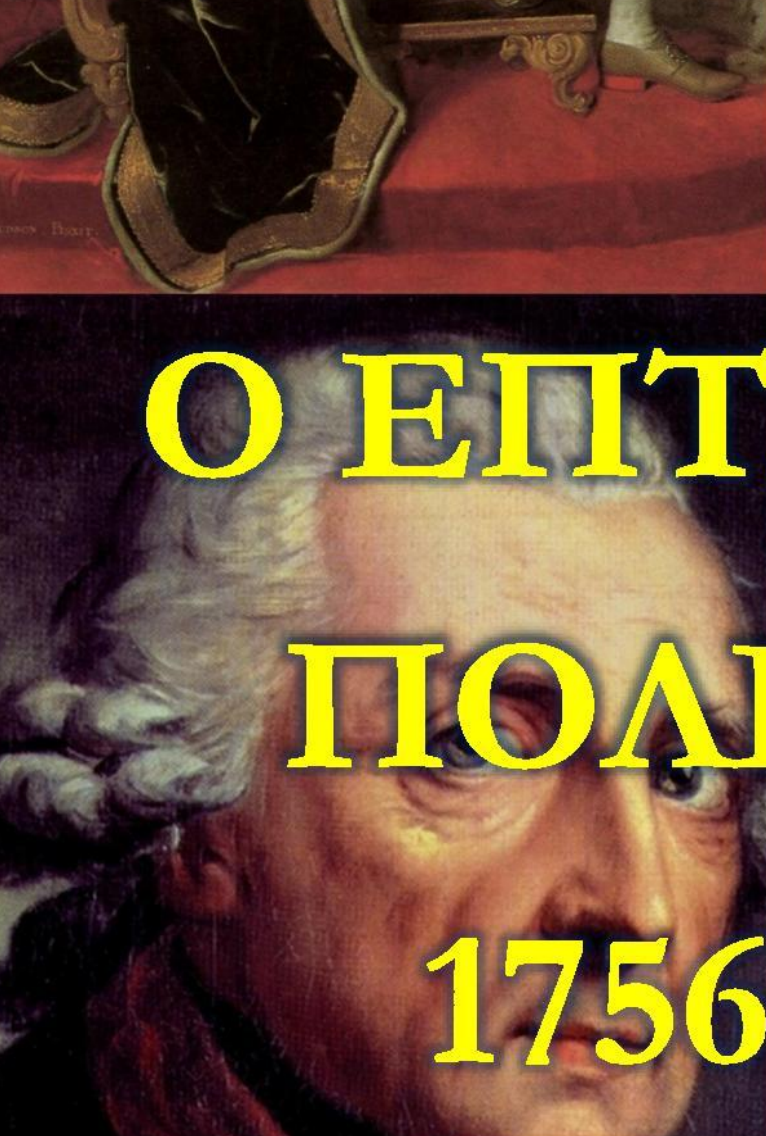

DANIEL MARSTON

Ο ΕΠΤΑΕΤΗΣ
ΠΟΛΕΜΟΣ
1756-1763

Ο ΕΠΤΑΕΤΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Νέζης Κωνσταντίνος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ
Νέζης Κωνσταντίνος

Η Osprey δεν ευθύνεται για τυχόν λάθη ή παραλείψεις που ενδέχεται να υπάρχουν

ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ ΕΚΔΟΣΗ
Daniel Marston
The Seven Years' War
© 2001 Osprey Publishing, Part of Bloomsbury Publishing Plc

Το παραπάνω βιβλίο, όπως και άλλα παρόμοιας θεματολογίας, είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Osprey
www.ospreypublishing.com

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
© Νέζης Κωνσταντίνος, Δεκέμβριος 2016

Οι εικόνες που περιέχονται σε αυτό το βιβλίο προέρχονται από το διαδίκτυο και είναι σύμφωνες με την ισχύουσα νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων (Ν.2121/1993 και Ν.4212/2013).

ISBN : 978-618-82967-0-1

DANIEL MARSTON

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ο ΕΠΤΑΕΤΗΣ

ΠΟΛΕΜΟΣ

1756-1763

Μετάφραση : ΝΕΖΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ	8
Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ	10
Βόρεια Αμερική	10
Ινδία	12
Πολιτικές εξελίξεις	12
ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΜΑΧΗΣ	16
Η τακτική μάχης κατά τον Επταετή Πόλεμο	16
Πρωσία	17
Μ. Βρετανία	18
Ρωσία	20
Αυστρία	21
Γαλλία	22
ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	24
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	27
Θέατρα επιχειρήσεων	27
Ο ναυτικός πόλεμος	28
1757	31
Βόρεια Αμερική	31
Δυτική Ευρώπη	32
Κεντρική Ευρώπη	34
Ινδία	38
1758	41
Βόρεια Αμερική	41
Δυτική Ευρώπη	43
Κεντρική Ευρώπη	44
Ινδία	47
1759	48
Βόρεια Αμερική	48
Δυτική Ευρώπη	50
Κεντρική Ευρώπη	52
Ινδία	54

1760	54
Βόρεια Αμερική	54
Ινδία.....	55
Δυτική Ευρώπη.....	56
Κεντρική Ευρώπη	57
1761-63	58
Κεντρική Ευρώπη	58
Δυτική Ευρώπη.....	59
Πόλεμος με Ισπανία και Γαλλία	60
ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΕΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ	62
ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	65
ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗ	69
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	71
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Επταετής Πόλεμος θεωρείται ως ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος της ιστορίας. Διαδραματίστηκε σε όλα τα μήκη και πλάτη του τότε γνωστού κόσμου. Στη Βόρεια Αμερική, Ευρώπη, Καραϊβική και Ινδία. Οι συνέπειες του καθόρισαν σημαντικά το μέλλον όλων των χωρών που έλαβαν μέρος σε αυτόν.

Το βιβλίο αυτό είναι το πρώτο, το οποίο αναφέρεται στη στρατηγική και τις διαφορετικές τακτικές μάχης των αντιπάλων. Από τις μεγάλης κλίμακας μάχες και πολιορκίες στο ευρωπαϊκό μέτωπο μέχρι τις ενέδρες και αψιμαχίες στα δάση της Βορείου Αμερικής.

Η αφήγηση του Daniel Marston συνοδεύεται από επίσημες αναφορές, προσωπικά ημερολόγια και αναμνήσεις μερικών από τους πρωταγωνιστές του παγκόσμιου αυτού πολέμου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι αιτίες του Επταετούς Πολέμου οφείλονται στα αποτελέσματα μιας προηγούμενης σύγκρουσης, του Πολέμου της Αυστριακής Διαδοχής (1740-48). Η συνθήκη της Aix-la-Chapelle, με την οποία τελείωσε ο πόλεμος, δεν κατάφερε να κατευνάσει την οργή της Αυστρίας για την απώλεια της επαρχίας της Σιλεσίας προς όφελος της Πρωσίας. Ούτε ήταν ικανή να συγκρατήσει τις αποικιακές φιλοδοξίες της Γαλλίας και Βρετανίας, οι οποίες συνεχίστηκαν με συγκρούσεις και μετά την κατάπαυση των εχθροπραξιών. Ο Επταετής Πόλεμος ήταν ουσιαστικά μια συνέχιση του Πολέμου της Αυστριακής Διαδοχής, διέφερε όμως σε δυο βασικά σημεία.

Η πρώτη σημαντική διαφορά ήταν, ότι ο Επταετής Πόλεμος ήταν ένας παγκόσμιος πόλεμος, που απαιτούσε καθολική δέσμευση πόρων από όλους τους εμπλεκόμενους. Επειδή οι χώρες αφιέρωσαν όλες τις δυνάμεις τους στον πόλεμο, τα κέρδη τους έρχονταν σε δεύτερη μοίρα, καθώς πολλές απ' αυτές, όπως για παράδειγμα η Πρωσία, πάλευαν για την επιβίωση τους.

Η δεύτερη σημαντική διαφορά ήταν η οριστική αλλαγή των συμμαχιών, που είχαν διαμορφωθεί το πρώτο μισό του δέκατου ογδόου αιώνα. Αυστρία και Βρετανία έπαψαν να είναι σύμμαχοι. Η Αυστρία συντάχτηκε με το μέρος της Γαλλίας. Η Πρωσία με τη σειρά της έσπασε τη συμμαχία με τη Γαλλία και συντάχτηκε με τη Βρετανία. Όμως και αυτή η συμμαχία έσπασε τελικά, αφήνοντας τη Βρετανία χωρίς συμμάχους στην Ευρώπη.

Οι κυριότεροι αντίπαλοι του Επταετούς Πολέμου ήταν η Αυστρία με τη Βασίλισσα Μαρία Θηρεσία στο θρόνο, η Βρετανία του Γεωργίου Β' και αργότερα του Γεωργίου Γ' (Εκλέκτορα του Ανόβερο), η Γαλλία με τον Λουδοβίκο ΙΕ' στο θρόνο, η Πρωσία του Φρειδερίκου Β' (γνωστός και ως Φρειδερίκος ο Μέγας) και η Ρωσία με την Αυτοκράτειρα Ελισάβετ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ

1755

6 Ιουλίου ήττα του Braddock

1756

15 Ιανουαρίου Συνέδριο του Westminster
1 Μαΐου Πρώτη Συνθήκη των Βερσαλλιών
17 Μαΐου Κήρυξη πολέμου μεταξύ Γαλλίας-Βρετανίας
28 Μαΐου Παράδοση των Βρετανών στη Μινόρκα
29 Αυγούστου Η Πρωσία εισβάλλει στη Σαξονία
1 Οκτωβρίου Μάχη του Lobositz
17 Οκτωβρίου Η Σαξονία παραδίδεται

1757

11 Ιανουαρίου Η Ρωσία υπογράφει την Πρώτη Συνθήκη των Βερσαλλιών
1 Μαΐου Δεύτερη Συνθήκη των Βερσαλλιών
6 Μαΐου Μάχη της Πράγας
18 Ιουνίου Μάχη του Kolin
23 Ιουνίου Μάχη του Plassey
26 Ιουλίου Μάχη του Hastenbeck
9 Αυγούστου Το οχυρό William Henry συνθηκολογεί
30 Αυγούστου Μάχη του Gross-Jaegersdorf
Σεπτέμβριος Οι Βρετανοί επιτίθενται στη Γαλλική ακτή
8 Σεπτεμβρίου Συνέδριο του Kloster Zeven
5 Νοεμβρίου Μάχη του Rossbach
5 Δεκεμβρίου Μάχη του Leuthen

1758

2 Ιουνίου Πτώση του οχυρού St. David
Ιούνιος-Σεπτέμβριος Οι Βρετανοί επιτίθενται στη Γαλλική ακτή
8 Ιουλίου Μάχη του οχυρού Carillon (Ticonderoga)
1 Αυγούστου Το Louisbourg συνθηκολογεί
3 Αυγούστου Βρετανικό στρατιωτικό απόσπασμα φτάνει στη Γερμανία
25 Αυγούστου Μάχη του Zorndorf
27 Αυγούστου Το οχυρό Frontenac λεηλατείται
14 Οκτωβρίου Μάχη του Hochkirch
24 Νοεμβρίου Το οχυρό Duquesne εγκαταλείπεται
13 Δεκεμβρίου Πολιορκία του Madras

1759

17 Φεβρουαρίου	Άρση της πολιορκίας του Madras
23 Ιουλίου	Μάχη του Paltzig
24 Ιουλίου	Το οχυρό Niagara συνθηκολογεί
26 Ιουλίου	Το οχυρό Carillon εγκαταλείπεται
31 Ιουλίου	Επίθεση στους Καταρράκτες Montmorency
1 Αυγούστου	Μάχη του Minden
12 Αυγούστου	Μάχη του Kunersdorf
18 Αυγούστου	Μάχη του Lagos
4 Σεπτεμβρίου	Κατάληψη της Δρέσδης
13 Σεπτεμβρίου	Πρώτη μάχη στην Πεδιάδα του Αβραάμ
20 Νοεμβρίου	Μάχη του Κόλπου Quiberon

1760

22 Ιανουαρίου	Μάχη του Wandiwash
28 Απριλίου	Δεύτερη μάχη στην Πεδιάδα του Αβραάμ
23 Ιουνίου	Μάχη του Landeshut
31 Ιουλίου	Μάχη του Warburg
15 Αυγούστου	Μάχη του Liegnitz
8 Σεπτεμβρίου	Το Μόντρεαλ παραδίδεται
9 Οκτωβρίου	Επιδρομή στο Βερολίνο
16 Οκτωβρίου	Μάχη του Kloster Kamp
3 Νοεμβρίου	Μάχη του Torgau

1761

7 Ιουνίου	Η Dominica παραδίδεται στους Βρετανούς
15-16 Ιουλίου	Μάχη του Vellinghausen
30 Σεπτεμβρίου	Κατάληψη του Bunzelwitz

1762

5 Ιανουαρίου	Θάνατος της Αυτοκράτειρας Ελισάβετ
12 Φεβρουαρίου	Πτώση της Μαρτινίκας
2 ή 5 Μαΐου	Συνθήκη του St. Petersburg
24 Ιουνίου	Μάχη του Wilhelmsthal
10 Αυγούστου	Πτώση της Αβάνας
6 Οκτωβρίου	Κατάληψη της Μανίλας

1763

10 Φεβρουαρίου	Συνθήκη του Παρισιού
15 Φεβρουαρίου	Συνθήκη του Hubertusburg

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ

Παλιοί εχθροί, νέοι φίλοι

Βόρεια Αμερική

Η Νέα Γαλλία (οι γαλλικές αποικίες στη Βόρεια Αμερική, μια μεγάλη περιοχή του σημερινού ανατολικού Καναδά) και οι 13 βρετανικές αποικίες είχαν εμπλακεί σε συγκρούσεις από το 1608. Αυτές κλιμακώθηκαν το 1747, όταν οι αποικίες της Βιρτζίνια και Πενσυλβάνια σχημάτισαν την Εταιρία του Οχάιο στην κοιλάδα του ομώνυμου ποταμού, ενθαρρύνοντας τους Βρετανούς εμπόρους να διασχίζουν τα Όρη Allegheny και να εγκαθιστούν εμπορικούς σταθμούς. Οι Γάλλοι, θεωρώντας ότι αυτή η περιοχή ανήκε στη δική τους σφαίρα επιρροής, άρχισαν μια διαδικασία εγκατάστασης σταθμών κατά μήκος των ποταμών Οχάιο και Μισισσιπή για να συγκρατήσουν τη Βρετανική επέκταση. Το 1753 οι Γάλλοι ανέπτυξαν 3.000 άντρες στην περιοχή για να χτίσουν οχυρά και να αναλάβουν επιθετική δράση αν ήταν απαραίτητο.

Σε απάντηση, ο κυβερνήτης Dinwiddie της Βιρτζίνια απέστειλε έναν ταγματάρχη της πολιτοφυλακής, τον Γεώργιο Ουάσιγκτον, να παραδώσει μια διακήρυξη στους Γάλλους διοικητές των νέων οχυρών στο Presque Isle και Le Boeuf, στην οποία αναφερόταν ότι αυτά τα οχυρά βρίσκονταν στην περιοχή της Βιρτζίνια και έπρεπε να εκκενωθούν. Οι Γάλλοι δεν απάντησαν και ο Dinwiddie πίεσε τους Βρετανούς να χτίσουν τα δικά τους οχυρά στην περιοχή για να υποστηρίξουν το εμπόριο τους. Το 1754 μια ομάδα 40 αντρών ξεκίνησε να χτίζει το Οχυρό Prince George στο σημερινό Pittsburgh. Οι Γάλλοι εμφανίστηκαν, συνέλαβαν τους άντρες και τους έστειλαν πίσω στη Βιρτζίνια. Έκαναν δικό τους το οχυρό, αλλάζοντας την ονομασία του σε Οχυρό Duquesne. Το καλοκαίρι ο ταγματάρχης Γεώργιος Ουάσιγκτον και 300 άντρες προσπάθησαν να το κυριεύσουν, αλλά ηττήθηκαν σε μάχη κοντά στο Οχυρό Necessity στις 2 Ιουλίου 1754.

Έπειτα απ' αυτήν την ήττα, οι Βρετανοί αποφάσισαν το Σεπτέμβριο του 1754 να στείλουν δυο συντάγματα τακτικού στρατού για να αντιμετωπίσουν τους Γάλλους στην κοιλάδα του ποταμού Οχάιο. Απέστειλαν επίσης 10.000 στερλίνες και 2.000 μουσκέτα στη Βόρεια Αμερική για την ανάπτυξη τοπικών αποικιακών στρατευμάτων, με την ελπίδα να αναγκάσουν τους Γάλλους να παραιτηθούν των αξιώσεων τους. Οι βρετανικές ενισχύσεις απέπλευσαν τον Ιανουάριο του 1755 με τη συνοδεία ναυτικής μοίρας, που είχε διαταγές να εμποδίσει τους Γάλλους να ενισχύσουν τη Νέα Γαλλία. Ωστόσο, οι Γάλλοι έστειλαν μια δύναμη 5.000 στρατιωτών, η οποία κατάφερε να διασπάσει τον αποκλεισμό του Βασιλικού Ναυτικού και να φτάσει τον Ιούνιο στη Βόρεια Αμερική.

Τον Ιούνιο 1755 μια βρετανική εκστρατευτική δύναμη ξεκίνησε για να κυριεύσει το Οχυρό Duquesne. Αυτή η δύναμη υπό τη διοίκηση του Υποστράτηγου Edward Braddock, αποτελούνταν από δυο συντάγματα τακτικού πεζικού,

το 44ο και 48ο και διάφορα αποικιακά αποσπάσματα. Οι άντρες δεν ήταν εκπαιδευμένοι να πολεμούν στο περιβάλλον της Βορείου Αμερικής. Είχαν εκπαιδευτεί στις γραμμικές τακτικές μάχης του 18ου αιώνα. Οι γαλλικές μονάδες που υπεράσπιζαν το Οχυρό Duquesne είχαν λίγους λόχους τακτικού στρατού, 100 άντρες της δύναμης πεζοναυτών, 200 Γάλλο-Καναδούς πολιτοφύλακες και 900 ιθαγενείς Αμερικανούς συμμάχους.

Στις 6 Ιουλίου, λίγα μίλια από το Οχυρό Duquesne, η εμπροσθοφυλακή των Βρετανών υπό τη διοίκηση του Συνταγματάρχη Thomas Gage συνάντησαν μια μεγάλη δύναμη Γάλλων και ιθαγενών συμμάχων τους. Ο βρετανικός στρατός στη Βόρεια Αμερική ήταν ασυνήθιστος και ανεκπαίδευτος σε πόλεμο εντός των δασών. Αναπτύχθηκε με την κλασσική γραμμική διάταξη και περίμενε τον εχθρό να πράξει το ίδιο. Οι Γάλλοι προκάλεσαν αρκετές απώλειες στην εμπροσθοφυλακή των Βρετανών, επειδή χρησιμοποιούσαν ανορθόδοξες τακτικές μάχης. Ο Braddock ενίσχυσε την εμπροσθοφυλακή του με περισσότερα στρατεύματα, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Ένας Βρετανός αξιωματικός σημείωσε στο ημερολόγιο του : «Οι Γάλλοι και Ινδιάνοι έβαλλαν από μια θέση και μετά έτρεχαν σε νέα θέση, ενώ η Βρετανική γραμμή παρέμενε κλειστή και έριχνε ομοβροντίες αριστερά και δεξιά» (Ημερολόγιο ενός Βρετανού αξιωματικού σελ. 50-51). Μετά από δυο ώρες μάχη, οι Βρετανοί άρχισαν να υποχωρούν. Από τους 1.370 Βρετανούς μόνο 459 δεν τραυματίστηκαν στη διάρκεια της μάχης. Οι γαλλικές απώλειες ήταν τρεις αξιωματικοί νεκροί, τέσσερις αξιωματικοί τραυματίες και λιγότεροι από 10 στρατιώτες νεκροί ή τραυματίες. Οι ιθαγενείς σύμμαχοι τους είχαν απώλειες 100 αντρών περίπου.

Στις άλλες δυο εκστρατείες του 1755 συμμετείχαν βρετανικές αποικιακές μονάδες εναντίον των Γάλλων στις περιοχές της λίμνης George και του Οχυρού Niagara. Και οι δυο πλευρές κινητοποίησαν στρατεύματα εντός των περιοχών αυτών σε μια προσπάθεια να καταλάβουν ζωτικές στρατηγικές περιοχές για μελλοντικές εκστρατείες. Οι Βρετανοί νίκησαν στη λίμνη George στις 8 Σεπτεμβρίου, αλλά μπορούσαν να κατέχουν μόνο τη νότια περιοχή της λίμνης. Τα βρετανικά αποικιακά στρατεύματα που στάλθηκαν κατά του Οχυρού Niagara επέστρεψαν πίσω στο Οχυρό Oswego καθώς ο διοικητής τους, κυβερνήτης William Shirley της Μασαχουσέτης, διαπίστωσε την ισχυρή παρουσία των Γάλλων στην περιοχή.

Ο πόλεμος στη Βόρεια Αμερική

Ινδία

Ο πόλεμος στην Ινδία είχε τις ρίζες του στον εμπορικό ανταγωνισμό μεταξύ της Γαλλικής Εταιρίας Ανατολικών Ινδιών και της Βρετανικής Εταιρίας Ανατολικών Ινδιών. Από τις αρχές του 17ου αιώνα οι δυο εταιρίες είχαν ένα επιτυχημένο εμπόριο στην Ινδική υπό-ήπειρο. Ωστόσο, από τα μέσα του 18ου αιώνα η παλιά αυτοκρατορία των Mogul διασπάστηκε εξαιτίας εσωτερικών ερίδων και έτσι οι δυο εταιρίες θέλησαν να εκμεταλλευτούν προς όφελος τους τη νέα πολιτική κατάσταση που διαμορφωνόταν. Όταν ξέσπασε ο πόλεμος στην Ευρώπη στα τέλη του 17ου και στις αρχές του 18ου αιώνα, οι μικροί εμπορικοί σταθμοί στην Ινδία συμμετείχαν στις συγκρούσεις, αν και αυτές οι συμπλοκές ήταν μικρότερης κλίμακας σε σχέση με αυτές στην Ευρώπη και Βόρεια Αμερική. Και οι δυο εταιρίες ανέπτυξαν τοπικές στρατιωτικές δυνάμεις από ντόπιους Ινδούς και Ευρωπαίους. Οι Γάλλοι ήταν πρωτεργάτες κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Αυστριακής Διαδοχής στην ανάπτυξη και εκπαίδευση Ινδικών στρατευμάτων. Κυρίευσαν το βρετανικό σταθμό στο Madras, αλλά αργότερα τον επέστρεψαν ξανά στους Βρετανούς με αντάλλαγμα το Louisbourg στη Βόρεια Αμερική το 1748.

Όπως και στη Βόρεια Αμερική, οι εχθροπραξίες στην Ινδία συνεχίστηκαν μεταξύ των δυο εταιριών ακόμα και μετά τις συνθήκες ειρήνης που υπογράφηκαν στην Ευρώπη το 1748. Η διαμάχη πήρε διαστάσεις με την ανάμιξη των Ινδών πριγκίπων προς όφελος της μιας ή της άλλης εταιρίας με αντάλλαγμα την πολιτική εύνοια. Ωστόσο, το 1754 η βρετανική κυβέρνηση, βλέποντας την κλιμάκωση της έντασης, απέστειλε το 39ο σύνταγμα πεζικού στο Madras με σκοπό να αποτελέσει τη σπονδυλική στήλη των βρετανικών στρατιωτικών δυνάμεων στην περιοχή. Ο πόλεμος στην Ινδική υπό-ήπειρο τα επόμενα έξι χρόνια διεξήχθη με ένα μίγμα από εταιρικά ευρωπαϊκά και ινδικά (Sepoy) στρατεύματα συν μητροπολιτικά. Τα τοπικά στρατεύματα των δυο εταιριών υπερέβαιναν αριθμητικά τα μητροπολιτικά.

Ο αποικιακός ανταγωνισμός ώθησε τη Μ. Βρετανία και Γαλλία σε μια νέα πολεμική σύγκρουση και οι δυο χώρες διαπίστωσαν, ότι χρειαζόνταν Ευρωπαίους συμμάχους. Ήταν η ώρα των διαπραγματεύσεων μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης.

Πολιτικές εξελίξεις

Τα κράτη που συμμετείχαν στον Επταετή Πόλεμο είδαν τη Συνθήκη της Aix-la-Chapelle το 1748, με την οποία τερματίστηκε ο Πόλεμος της Αυστριακής Διαδοχής, ως προσωρινή ανακωχή. Η Αυστρία είχε χάσει την πολύτιμη επαρχία της Σιλεσίας προς όφελος της Πρωσίας. Η Πρωσία επιθυμούσε να επεκτείνει την κυριαρχία της στα εδάφη της Αυστρίας. Η Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία είχαν εδαφικές διαφορές στις αποικίες της Βορείου Αμερικής και την Ινδία. Όλες οι πλευρές μεταξύ 1748 και 1756 άρχισαν μια σειρά διαπραγματεύσεων που κατέληξαν στην κατάργηση των παλιών συμμαχιών του Πολέμου της Αυστριακής

Διαδοχής. Το αποτέλεσμα ήταν το Συνέδριο του Westminster και οι δυο Συνθήκες των Βερσαλλιών. Η Ρωσία ήταν η νέα δύναμη που εισήλθε στη σύρραξη.

Κάθε χώρα έθεσε τους δικούς της όρους στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Η Αυστρία επιθυμούσε την επιστροφή της Σιλεσίας από την Πρωσία και τη μετατροπή της Πρωσίας σε ένα μικρό κράτος της κεντρικής Ευρώπης. Η Μεγάλη Βρετανία αναζητούσε μια αποφασιστική σύγκρουση με τη Γαλλία στις αποικίες της Βορείου Αμερικής και την Ινδία. Η αχίλλειος πτέρνα αυτής της σύγκρουσης ήταν το Προτεκτοράτο του Ανόβερο, το οποίο η Μεγάλη Βρετανία ήθελε να προστατέψει από τους Γάλλους και Πρώσους. Οι Βρετανοί συνειδητοποίησαν πως, αν το Ανόβερο χανόταν, κάθε μελλοντική συμφωνία ειρήνης σήμαινε την απώλεια των κατακτημένων γαλλικών αποικιών με αντάλλαγμα την επιστροφή του. Η Γαλλία επιθυμούσε να εμπλέξει τη Βρετανία σε έναν υπερπόντιο αγώνα, απειλώντας τους Άγγλους με την κατάληψη του Ανόβερου. Οι Πρώσοι επιθυμούσαν να διαφυλάξουν τα κέρδη τους από τον Πόλεμο της Αυστριακής Διαδοχής και να κυριεύσουν τη Σαξονία. Η Ρωσία ήθελε να εξασθενήσει τη δύναμη της Πρωσίας φοβούμενη σχέδιο της να κυριεύσει την περιοχή της Κουρλάνδης και γι' αυτό είχε ετοιμάσει σχέδια για την κατάκτηση της Πολωνίας και Ανατολικής Πρωσίας.

Κάθε χώρα είχε τους κατασκόπους και πρεσβευτές της που δούλευαν στο παρασκήνιο προσπαθώντας να κερδίσουν οφέλη στις διαπραγματεύσεις. Γαλλία και Πρωσία είχαν ανανεώσει μια αμυντική συνθήκη στις 29 Μαΐου 1747 για ακόμα 10 χρόνια. Ωστόσο, ο Πρίγκιπας Kaunitz της Αυστρίας διορίστηκε πρεσβευτής στη Γαλλία το 1750. Παρέμεινε εκεί τρία χρόνια και έκανε πολύτιμες επαφές με τη Γαλλική κυβέρνηση. Με την επιστροφή του στην Αυστρία έγινε καγκελάριος. Ο Kaunitz διαπίστωσε πως ήταν δυνατή μια Γάλλο-Αυστριακή συμμαχία με σκοπό την κατάληψη της Σιλεσίας. Οι διαπραγματεύσεις επιταχύνθηκαν και έγιναν σημαντικές αλλαγές στο διπλωματικό χάρτη της Ευρώπης εξαιτίας της αυξημένης εχθρότητας μεταξύ Γαλλίας και Μεγάλης Βρετανίας στη Βόρεια Αμερική το 1754.

Η Μεγάλη Βρετανία θεώρησε την Πρωσία και Γαλλία ως τις μεγαλύτερες απειλές σε έναν ακόμα Ευρωπαϊκό πόλεμο και είδε τη Ρωσία σαν πιθανό εγγυητή του Ανόβερου. Για τη Βρετανία ένας πόλεμος στην Ευρώπη ήταν εμπόδιο στα στρατηγικά της σχέδια στις αποικίες και προτιμούσε να διατηρηθεί το status quo. Επιθυμούσε να εμπλέξει τη Γαλλία σε υπερπόντιο αγώνα με την Ευρώπη να παραμένει σε ειρήνη. Με ένα στρατό που ήταν μικρός για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, η Βρετανία σχεδίαζε να χρησιμοποιήσει τα στρατεύματά της σε αποικιακές συγκρούσεις, παρά για τη φύλαξη του Ανόβερου. Βρετανία και Ρωσία διαπραγματεύθηκαν μια συνθήκη στις 30 Σεπτεμβρίου 1755, κατά την οποία η Ρωσία συμφώνησε να παρέχει 55.000 στρατιώτες και 40 γαλέρες. Η Βρετανία σε αντάλλαγμα συμφώνησε να παρέχει 100.000 στερλίνες ετήσια επιχορήγηση συν άλλες 400.000 εάν ρωσικά στρατεύματα μεταστάθμευαν στο Ανόβερο.

Ο Φρειδερίκος Β', ανησυχώντας για μια Άγγλο-Αυστριακό-Ρωσική συμμαχία εναντίον του, έκανε διαβήματα στη βρετανική κυβέρνηση το Μάιο του 1755, δηλώνοντας ότι δεν είχε βλέψεις στο Ανόβερο και επιθυμούσε την ειρήνη. Διαπραγματεύσεις άρχισαν μεταξύ Πρωσίας και Μεγάλης Βρετανίας για μια α-

μυντική συνθήκη και έτσι στις 15 Ιανουαρίου 1756 πραγματοποιήθηκε το Συνέδριο του Westminster. Και οι δυο πλευρές συμφώνησαν να βοηθήσουν η μια την άλλη στρατιωτικά σε περίπτωση που αντίπαλοι στρατοί εισέβαλλαν στα γερμανικά κρατίδια. Η Πρωσία έλπιζε επίσης, ότι οι Βρετανοί θα πίεζαν τους Ρώσους να μην κινηθούν εναντίον της.

Η Αυστρία, ωστόσο, δεν επιθυμούσε να παραμείνει το status quo. Ήθελε να επιτεθεί και να αφανίσει την Πρωσία, κυριεύοντας τη Σιλεσία. Θεώρησε ότι οι Βρετανοί πρόδωσαν τη μακρόχρονη συμμαχία τους, συντασσόμενοι με το μέρος της Πρωσίας. Διαπιστώνοντας επίσης ότι, η νέα συμμαχία άφηνε απομονωμένη τη Γαλλία, δήλωσε ότι θα διαπραγματευόταν με τη Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία δεν έπρεπε να αναμιχθεί. Η Βρετανία με τη σειρά της έσπευσε να εξηγήσει στην Αυστρία ότι το Συνέδριο είχε καθαρά αμυντικό χαρακτήρα.

Οι Ρώσοι δεν κάθονταν με σταυρωμένα τα χέρια. Τον Απρίλιο του 1756 είχαν πέντε αντικειμενικούς στόχους : α) να εξασθενήσουν την ισχύ του βασιλιά της Πρωσίας, β) να ζητήσουν από την Αυστρία να τους βοηθήσει, γ) να κατευνάσουν τη Γαλλία ώστε να την εμποδίσουν να κινηθεί κατά της Βιέννης, δ) να προωθήσουν μια βολική λύση στην Πολωνία, ώστε να διευκολυνθεί η κίνηση του Ρωσικού στρατού διαμέσου των πολωνικών εδαφών και ε) να κρατήσουν Σουηδούς και Τούρκους μακριά. Η Αυστρία άρχισε διαπραγματεύσεις με τη Ρωσία. Η συνθήκη επιχορήγησης μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Ρωσίας δεν είχε επικυρωθεί ακόμα και φαινόταν να είναι αχρείαστη μετά το Συνέδριο.

Την 1η Μαΐου 1756 υπογράφηκε η Πρώτη Συνθήκη των Βερσαλλιών μεταξύ Γαλλίας και Αυστρίας. Οι σημαντικές συμφωνίες της πρώτης συνθήκης ήταν α) η Αυστρία θα παρέμενε ουδέτερη σε έναν ενδεχόμενο Άγγλο-Γαλλικό πόλεμο και β) η Γαλλία δεν θα επιτίθονταν σε αυστριακά εδάφη. Η Αυστρία επίσης δε θα βοηθούσε τη Βρετανία σε ένα αποικιακό πόλεμο. Άλλη παράμετρος της συνθήκης ήταν, ότι εάν μια από τις δυο χώρες δεχόταν επίθεση, η άλλη όφειλε να στείλει 24.000 στρατό ως βοήθεια. Το σκεπτικό ήταν ότι, σε περίπτωση επίθεσης της Γαλλίας στο Ανόβερο και αντίδρασης της Πρωσίας κατά της Γαλλίας, να διευκολυνθεί η Αυστρία για να επιτεθεί στη Σιλεσία.

Μπορεί το Συνέδριο του Westminster και η Συνθήκη των Βερσαλλιών να είχαν αμυντικό χαρακτήρα, ωστόσο αυτό δεν ήταν αρκετό για να αποφευχθεί η σύγκρουση. Η Ρωσία δεν υπέγραψε εξαιτίας των γαλλικών φόβων για μια ρωσική επέκταση στην Πολωνία. Η Γαλλία είχε μια στενή σχέση με τον Εκλέκτορα της Σαξονίας Αύγουστο Γ', ο οποίος ήταν και βασιλιάς της Πολωνίας. Και οι δυο φοβούνταν, ότι οι επιχειρήσεις του Ρωσικού στρατού εναντίον της Πρωσίας θα οδηγούσε σε κατάληψη της Πολωνίας και καταστροφή της όλης περιοχής. Η Γαλλία θεώρησε τον εαυτό της κύριο παίχτη στην Πολωνία και ήταν απρόθυμη να χάσει την επιρροή της στην περιοχή. Μετά από εκτενείς διαπραγματεύσεις η Σαξονία, Γαλλία και Αυστρία έφτασαν σε συμφωνία. Αν και δεν ολοκληρώθηκε μέχρι την έναρξη του πολέμου, στα τέλη του 1756 οι Γάλλοι είχαν αντικαταστήσει τους Βρετανούς στην παροχή οικονομικής βοήθειας στη Ρωσία και οι Ρώσοι υποσχέθηκαν να μην ανακατευτούν στις εσωτερικές υποθέσεις της Πολωνίας και να διασχίσουν την Πολωνία με το ελάχιστο κόστος.

Αν και οι Ρώσοι δεν υπέγραψαν την Πρώτη Συνθήκη των Βερσαλλιών, ο Φρειδερίκος Β΄ της Πρωσίας συνειδητοποίησε, ότι ήταν περικυκλωμένος. Είδε το ενδεχόμενο μιας επίθεσης εναντίον του από τρεις κατευθύνσεις. Τους Γάλλους να επιτίθενται από τα δυτικά, τους Ρώσους από τα ανατολικά και τους Αυστριακούς από το νότο.

Λουδοβίκος XV της Γαλλίας

ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΜΑΧΗΣ

Γραμμική διάταξη και ανορθόδοξος πόλεμος

Η τακτική μάχης στον Επταετή Πόλεμο

Το μουσκέτο με πυριτόλιθο ήταν το βασικό όπλο όλων των στρατών του Επταετούς Πολέμου. Εισήχθη στις αρχές του 18ου αιώνα. Το βεληνεκές του ήταν 200-300 μέτρα, αλλά η ακρίβεια του στο πυρ δεν ήταν ο βασικός ρόλος του. Το μουσκέτο έβαλλε πιο γρήγορα σε σχέση με τα παλαιότερα και το σκεπτικό της χρήσης του ήταν οι διαδοχικές ομοβροντίες του πεζικού κατά την προέλαση του προς τις εχθρικές γραμμές. Το πυκνό και επαναλαμβανόμενο πυρ ήταν τα κλειδιά για την επικράτηση του πεζικού στη μάχη.

Η χρήση του νέου μουσκέτου οδήγησε τους στρατούς στη δημιουργία μακρύτερων γραμμών στη μάχη με μήκος πολλών μιλίων. Στη μάχη του Leuthen το αυστριακό μέτωπο είχε μήκος 4,5 μίλια (7,2 km), ενώ το πρωσικό μόλις 2 μίλια (3,2 km). Το πρωσικό μέτωπο ήταν μικρότερο εξαιτίας της τακτικής της λοξής φάλαγγας. Μια κοινή πρακτική ήταν η ανάπτυξη ενός τάγματος πεζικού με δυο ή τρία πυροβόλα στις πλευρές του. Τα πυροβόλα παρείχαν επιπλέον ισχύ πυρός και χρησιμοποιούνταν επίσης ως διαχωριστική γραμμή των διαφόρων ταγμάτων πεζικού.

Οι διάφοροι στρατοί του Επταετούς Πολέμου ανέπτυσαν με διαφορετικό τρόπο το μέτωπο τους. Οι Πρώσοι αναπτύσσονταν σε τρεις γραμμές, αλλά εξαιτίας των απωλειών στη διάρκεια του πολέμου, τις μείωσαν σε δυο. Οι Αυστριακοί αναπτύσσονταν σε τρεις γραμμές μετά τη μάχη του Kolin και η τακτική αυτή αύξησε την ευελιξία και την ισχύ πυρός τους στη μάχη. Οι Βρετανοί άρχισαν τον πόλεμο με συντάγματα αναπτυγμένα σε τρεις σειρές, αλλά από το 1759 και μετά αναπτύσσονταν σε δυο.

Αυτό το είδος του πολέμου απαιτούσε εκπαίδευση στην ανάπτυξη του μετώπου κατά τη μάχη και στην πορεία διαμέσου της υπαίθρου. Καθώς οι γραμμές μάχης σχηματίζονταν, οι στρατηγοί προσπαθούσαν, είτε να υπερκεράσουν τον εχθρό, είτε να εξαπολύσουν μια σαρωτική επίθεση κατά μέτωπο. Οι στρατοί αναπτύσσονταν συνήθως σε δυο ή τρεις γραμμές πεζικού και ιππικού. Η δεύτερη και τρίτη γραμμή χρησιμοποιούνταν ως ενισχύσεις ή για πλευρικές επιθέσεις.

Η πειθαρχία στη μάχη ήταν ο βασικός κανόνας επιτυχίας αυτού του συστήματος. Οι στρατιώτες εκπαιδεύονταν στην πορεία κατά φάλαγγες στην ύπαιθρο και στη διατήρηση της συνοχής τους. Καθώς πλησίαζαν τον εχθρό, έπρεπε να αναπτυχθούν γρήγορα στη γραμμική διάταξη μάχης. Οι στρατοί που δεν πετύχαιναν να αναπτυχθούν γρήγορα γνώριζαν την ήττα, όπως συνέβη με το Γάλλο-Γερμανικό στρατό στη μάχη του Rossbach, που δέχτηκε επίθεση από τους Πρώσους, ενώ βρισκόταν ακόμα σε σχηματισμό φάλαγγας.

Ακόμα και όταν οι δυο στρατοί κατάφεραν να αναπτυχθούν σε γραμμή, η διατήρηση της πειθαρχίας ήταν εξίσου σημαντική για όλους. Τα στρατεύματα έπρεπε να διατηρήσουν τη συνοχή τους κάτω από το πυκνό πυρ του εχθρικού

πυροβολικού και των μουσκέτων και δεν άνοιγαν πυρ μέχρι να λάβουν την κατάλληλη διαταγή. Αρχικά καθιερώθηκε ένα σύστημα πυρός ανά διμοιρίες, που ήταν περίπλοκο και δύσκολο να εκτελεστεί. Κάθε τάγμα διαιρούνταν σε τρεις γραμμές και οκτώ μονάδες πυρός. Κάθε μονάδα (διμοιρία) άνοιγε πυρ διαδοχικά από το κέντρο προς τα άκρα της γραμμής ή αντιστρόφως ή ταυτόχρονα. Οι διοικητές γνώριζαν, ότι μετά από τρεις ομοβροντίες, οι άντρες έβαλλαν κατά βούληση, ώστε να συνεχιστεί το συνεχόμενο φράγμα πυρός. Οι Πρώσοι, εξαιτίας του επιπέδου εκπαίδευσης και πειθαρχίας τους, πλησίασαν κοντά στην επίτευξη του ιδανικού. Άλλοι στρατοί θα υιοθετούσαν μια απλούστερη εκδοχή αυτού, κατά την οποία η πρώτη γραμμή έριχνε μια απλή ομοβροντία ακολουθούμενη από τη δεύτερη κ.ο.κ. Οι Βρετανοί εφάρμοσαν αυτή την τακτική στη μάχη της Πεδιάδας του Αβραάμ το 1759.

Κάθε στρατός προσπαθούσε να επιτύχει μια καταγιστική ομοβροντία που θα διασκόρπιζε τον αντίπαλο. Η επίθεση γινόταν μερικές φορές σε ευθεία γραμμή. Ωστόσο, οι διοικητές επιχειρούσαν συχνά να επιτεθούν πλευρικά και αν το πετύχαιναν, προκαλούσαν απώλεια της συνοχής του εχθρού σε όλο το μέτωπο. Το ιππικό έπαιζε καθοριστικό ρόλο τις περισσότερες φορές στην αποδιοργάνωση του εχθρού.

Το είδος του εδάφους επηρέαζε συχνά την ανάπτυξη των στρατών στο πεδίο της μάχης. Στη μάχη του Kunersdorf, οι Ρώσοι παρατάχτηκαν σε μια ελώδη περιοχή με ρέματα και έτσι οι Πρώσοι αναγκάστηκαν να αναπτυχθούν σε μικρό μέτωπο. Αυτό επέτρεψε στους Ρώσους να έχουν μικρότερο στόχο για τα πυροβόλα τους. Σε δασώδες ή λοφώδες έδαφος υπήρχαν δυσκολίες στην ανάπτυξη μεγάλων γραμμικών σχηματισμών. Ο Βρετανικός στρατός στη Βόρεια Αμερική δυσκολεύτηκε από τις ανορθόδοξες τακτικές των Γάλλων και των ιθαγενών συμμάχων τους και παρομοίως οι Αυστριακοί προκάλεσαν βαριές απώλειες στον Πρωσικό στρατό με το άτακτο ή ελαφρύ πεζικό και ιππικό τους.

Κάθε στρατός του Επταετούς Πολέμου παρουσίασε προτερήματα και αδυναμίες στη χρήση των διαφόρων τακτικών μάχης που παρουσιάστηκαν παραπάνω. Στη διάρκεια όμως του πολέμου, μερικοί στρατοί μετασχηματίστηκαν και διδάχτηκαν από τις ήττες τους, ενώ άλλοι απέτυχαν στην εφαρμογή αυτών των νέων τακτικών.

Πρωσία

Στην αρχή του πολέμου ο Πρωσικός στρατός ανέπτυξε 145.000 άντρες και ήταν ο πιο αποτελεσματικός στρατός στην Ευρώπη στη γραμμική διάταξη μάχης. Αυτό επιτεύχθηκε με συνεχή εκπαίδευση και πρακτική στη συγκεκριμένη μορφή μάχης, ενώ η λοξή φάλαγγα που εφαρμόστηκε στη μάχη του Leuthen το 1757, ήταν το αποκορύφωμα της τακτικής αυτής. Αναλύοντας την απόδοση της τακτικής αυτής, ο Αυστριακός διοικητής Henry Lloyd (που υπηρέτησε ως αξιωματικός στο Γαλλικό, Πρωσικό και Ρωσικό στρατό περισσότερο από 40 χρόνια) σημείωσε στην Ετήσια Αναφορά του το 1766 : *«έχουν μια ευκολία στους ελιγμούς πέρα από κάθε άλλο στρατό»*. Την περίοδο που ακολούθησε τον Πόλεμο της Αυστριακής Διαδοχής, ο Φρειδερίκος έκανε το βαρύ ιππικό του το καλύτερο της Ευρώπης και η αξία του φάνηκε στις βαριές απώλειες που προκαλούσε στον εχθρό κατά το πρώτο χτύπημα. Η πίστη στις δυνατότητες του οδήγησε το στρατό του Φρειδερίκου σε αλαζονική συμπεριφορά, η οποία προκάλεσε αλληπάλληλες ήττες από Αυστριακούς και Ρώσους.

Οι Πρώσοι είχαν ένα πολύ οργανωμένο σύστημα διατήρησης του ανθρώπινου δυναμικού τους στο πεδίο της μάχης. Τις δεκαετίες του 1720 και 1730 εισήχθη ένα σύστημα καντονιών, με το οποίο καλούνταν σε υπηρεσία όλοι οι ικανοί σωματικά άντρες μιας συγκεκριμένης περιοχής. Οι καλύτεροι προωθούνταν σε μονάδες τακτικού στρατού και υπηρετούσαν σε συντάγματα για ένα χρόνο, ενώ οι υπόλοιποι εκπαιδεύονταν σε μονάδες φρουράς της περιοχής. Μετά το τέλος της εκπαίδευσης οι στρατιώτες απολύονταν και παρέμεναν σε επιφυλακή, οπότε σε περίπτωση ανάκλησής τους, ξαναπερνούσαν την ίδια εκπαίδευση. Οι στρατιώτες όφειλαν να παρουσιαστούν στο σύνταγμα τους την περίοδο του πολέμου, ενώ το τμήμα που είχε εκπαιδευτεί ως φρουρά αποτελούσε την εφεδρεία του συντάγματος στη μάχη. Ο Επταετής Πόλεμος διήρκεσε περισσότερο από το αναμενόμενο και το σύστημα των καντονιών αποδείχτηκε ανεπαρκές να διατηρήσει τα συντάγματα σε πλήρη δύναμη και κατάλληλα εκπαιδευμένα, με συνέπεια τη μείωση της αριθμητικής δύναμης και ποιότητας του στρατού κατά το 1759.

Μια δεύτερη πηγή ανθρώπινου δυναμικού για τον Πρωσικό στρατό ήταν οι ξένοι. Εκτιμάται, ότι κατά το 1756 πάνω από το 25% του στρατού ήταν μισθοφόροι απ' όλη την Ευρώπη. Λιποτάκτες και αιχμάλωτοι από άλλους στρατούς υπηρετήσαν με το ζόρι στον Πρωσικό στρατό για την αύξηση της δύναμης του.

Ο Φρειδερίκος καινοτόμησε στην ανάπτυξη του ιππήλατου πυροβολικού και τη χρήση όλμων για να αυξήσει την ισχύ πυρός του πεζικού και ιππικού στο πεδίο της μάχης. Η μεγάλη αποτυχία του Φρειδερίκου και του στρατού του ήταν η αδυναμία αντιμετώπισης του Αυστριακού ελαφρού πεζικού, των Grenzer. Ο Φρειδερίκος δεν αναγνώρισε την αξία των ελαφρών στρατευμάτων και έτσι οι Αυστριακοί προκάλεσαν απώλειες στον Πρωσικό στρατό σε λοφώδες ή δασώδες έδαφος. Ο Φρειδερίκος δημιούργησε τα Frei-Corps, των οποίων ο ρόλος ήταν η αντιμετώπιση των αυστριακών ελαφρών στρατευμάτων. Ωστόσο, από τη στιγμή που αυτοί δεν είχαν εκπαιδευτεί για τέτοιο σκοπό (αποτελούνταν από αιχμαλώτους πολέμου και λιποτάκτες), περιορίστηκαν στη λεηλασία και στη δήμευση διαφόρων περιοχών. Τα Frei-Corps δεν άφησαν και την καλύτερη φήμη στον Πρωσικό στρατό. Ο Φρειδερίκος δημιούργησε επίσης το ιππικό των Ουσάρων, αλλά το χρησιμοποίησε στη σύλληψη λιποτακτών πέραν των βασικών καθηκόντων τους, *«στέλνοντας περιπόλους από Ουσάρους να διατρέχουν την ύπαιθρο γύρω από το στρατόπεδο»* (Στρατιωτικές Οδηγίες για τους Στρατηγούς του Στρατού σελ. 3-4).

Ο Πρωσικός στρατός επιβίωσε του πολέμου. Η ικανότητα του να διεξάγει επιχειρήσεις σε διαφορετικά μέτωπα και να βγαίνει νικητής παρά τις ήττες του, προκάλεσε το φθόνο των Ευρωπαϊκών στρατών που πολέμησαν εναντίον του. Ο Πρωσικός στρατός με τα προτερήματα και μειονεκτήματα του έγινε το μοντέλο για πολλούς στρατούς μετά τον πόλεμο.

Μεγάλη Βρετανία

Στην αρχή του πολέμου ο Βρετανικός στρατός αριθμούσε 90.000 άντρες. Ο αριθμός αυτός μπορούσε να φτάσει τις 150.000 άντρες περίπου, αλλά η εύρεση αρκετών αντρών για το στρατό ήταν ένα διαχρονικό πρόβλημα, όπως ή-

ταν και για το Βασιλικό Ναυτικό και τις τοπικές πολιτοφυλακές. Η βίαιη στρατολόγηση πολιτών και οι φυλακές ήταν σημαντικές πηγές νεοσυλλέκτων. Ο περισσότερος στρατός ήταν αναπτυγμένος στις αποικίες ή στην πατρίδα.

Το πλεονέκτημα του Βρετανικού στρατού κατά τη διάρκεια του Επταετούς Πολέμου ήταν η ικανότητα του να προσαρμόζεται στις εκάστοτε συνθήκες. Όταν ο στρατός υποχρεώθηκε να διεξάγει πόλεμο στη Βόρεια Αμερική, έγινε φανερό ότι η παραδοσιακή γραμμική τακτική μάχης δεν ήταν κατάλληλη για μάχες στο δασώδες έδαφος των αποικιών. Για να είναι αποτελεσματικοί στα δάση, οι στρατιώτες έπρεπε να είναι ελαφρά οπλισμένοι και ευκίνητοι. Χρειάζονταν να κινούνται γρήγορα σε μικρές ομάδες και να μεταφέρουν τα βαριά όπλα και τις αποσκευές σε φάλαγγες. Ύστερα από μερικές αποτυχίες, ο στρατός άρχισε να υιοθετεί νέες τακτικές κατάλληλες για το περιβάλλον των αποικιών, αναπτύσσοντας τοπικές μονάδες καταδρομών και χρησιμοποιώντας ελαφρύ πεζικό που ήταν εκπαιδευμένο για αψιμαχίες στα δάση.

Η αξιολόγηση αυτού του νέου τρόπου μάχης έγινε με δυο τρόπους. Δυο ελαφρά συντάγματα πεζικού, το 55ο και 80ο, συμμετείχαν στο νέο τύπο πολέμου. Επίσης το 60ο Βασιλικό Αμερικανικό Σύνταγμα δημιουργήθηκε από τους αποίκους της Βορείου Αμερικής και άντρες από την Ιρλανδία και Αγγλία. Ο σκοπός του 60ου ήταν μοναδικός : να συνδυάσει τις τακτικές πολέμου στα δάση των Γάλλων και Ινδιάνων συμμάχων τους με την πειθαρχία του τακτικού στρατιώτη. Οι εμπειρίες και τακτικές μάχης αυτών των μονάδων αξιολογήθηκαν και μεταβιβάστηκαν στον υπόλοιπο στρατό και έτσι το 1759 οι βρετανικές μονάδες τακτικού στρατού είχαν οκτώ λόχους γραμμής, ένα λόχο γρεναδιέρων και ένα λόχο ελαφρού πεζικού. Αυτή η καινοτομία έκανε το Βρετανικό στρατό ικανό να αντιμετωπίσει το Γαλλικό και στα δάση και στις ανοικτές πεδιάδες της Βορείου Αμερικής.

Ο Βρετανικός στρατός και οι σύμμαχοι του στη Γερμανία (Ανόβερο) ήταν οργανωμένος με το κλασικό γραμμικό στυλ. Το βρετανικό και γερμανικό πεζικό κέρδισαν τη μάχη του Minden, ενώ το ιππικό απέδωσε καλά στη μάχη του Warburg. Οι Βρετανοί δεν έστειλαν ελαφρά στρατεύματα στη Γερμανία μέχρι το 1760. Τα Γερμανικά στρατεύματα ελαφρού πεζικού είχαν αποδείξει την αξία τους σε διάφορες αψιμαχίες με τους Γάλλους και είχαν το πλεονέκτημα της παρουσίας άξιων διοικήτων στις τάξεις τους.

Οι βρετανικές μονάδες που υπηρέτησαν στην Ινδία ήταν επίσης εκπαιδευμένες να πολεμούν στη γραμμική διάταξη μάχης. Οι Βρετανοί βρίσκονταν ένα βήμα πίσω σε σχέση με τους Γάλλους στην εκπαίδευση και οργάνωση των ντόπιων *Sepoys* στο ευρωπαϊκό στυλ μάχης μέχρι το 1759. Η βελτιωμένη απόδοση των ντόπιων στο πεδίο της μάχης φάνηκε στη μάχη του Wandiwash, όπου ο Βρετανός διοικητής Συνταγματάρχης Eyre Coote, είχε δυο λόχους *Sepoys* ως σωματοφυλακή του (Coote's Journal, II, 22/1/60).

Ο Henry Lloyd άσκησε κριτική στο Βρετανικό στρατό για την πρακτική του στους διορισμούς αξιωματικών. Υποστήριζε ότι, το σύστημα της αγοράς βαθμών έπρεπε να καταργηθεί. Αυτό σε συνδυασμό με μια καλύτερη πειθαρχία, «θα έδινε την υπεροχή έναντι κάθε άλλου στρατού στον κόσμο» (Ετήσια Αναφορά, 1766).

Ρωσία

Η δύναμη του Ρωσικού στρατού ήταν 333.000 άντρες, απ' τους οποίους οι 147.000 άντρες ανήκαν στις τακτικές δυνάμεις και οι υπόλοιποι στα σώματα της πολιτοφυλακής και της φρουράς. Κατά τη διάρκεια του πολέμου η Ρωσία μπορούσε να δεσμεύσει μεταξύ 60.000 και 90.000 αντρών σε μια εκστρατεία. Η αριθμητική υπεροχή της Ρωσίας ήταν και το μεγάλο της πλεονέκτημα. Μετά από μια αιματηρή μάχη, οι Ρώσοι μπορούσαν να φέρουν περισσότερες ενισχύσεις απ' ό,τι η Πρωσία. Έγιναν διάφοροι μετασχηματισμοί για τη βελτίωση του στρατού, αλλά αυτοί άρχισαν να εφαρμόζονται στην αρχή του πολέμου και τα αποτελέσματα τους φάνηκαν προς το τέλος.

Ο Ρωσικός στρατός ήταν μια μεγάλη, δυσκίνητη και ανοργάνωτη μηχανή όταν βάδιζε για μάχη. Αυτό φάνηκε το 1759 στο πλαίσιο της εφαρμογής της συμφωνίας Ρώσων και Αυστριακών. Όταν οι Ρώσοι έφτασαν στον ποταμό Οντέρ, οι Αυστριακοί ανέλαβαν τον ανεφοδιασμό τους. Το ανεπαρκές δίκτυο ανεφοδιασμού επηρέαζε τα σχέδια των Ρώσων στρατηγών και τους εμπόδιζε να εκμεταλλευτούν τη νίκη τους στη μάχη του Kunersdorf το 1759. Οι εκστρατείες του 1758 και 1759 έδειξαν, ότι οι Ρώσοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την περιοχή του Οντέρ για να προστατέψουν τις βάσεις ανεφοδιασμού τους στην Πολωνία, χάνοντας έτσι τα εδαφικά κέρδη τους μέχρι εκείνη τη στιγμή. Ένα από τα πρώτα μέτρα που λήφθηκαν υπόψη στο μετασχηματισμό του στρατού ήταν η βελτίωση του συστήματος ανεφοδιασμού κατά τα τελευταία έτη του πολέμου.

Οι περισσότεροι παρατηρητές δεν είχαν επίσης καλή γνώμη και για τους Ρώσους ανώτατους αξιωματικούς. Οι ίδιοι οι Ρώσοι στρατηγοί ήταν καχύποπτοι μεταξύ τους για διάφορους λόγους και το επιτελείο δεν ήταν καλά οργανωμένο για να αντισταθμίσει αυτό το ελάττωμα. Οι ρωσικοί στρατοί βάδιζαν σε μεγάλες φάλαγγες που εκτείνονταν σε μήκος πολλών μιλίων και μόνο ένας ικανός στρατηγός μπορούσε να συντονίσει όλες μαζί ταυτόχρονα με σκοπό τη νίκη. Ο Φρειδερίκος σημείωσε στο έργο του Ιστορία του Επταετούς Πολέμου τ.2 σελ.32 : *«αν οι Ρώσοι ήξεραν πώς να εκμεταλλεύονται μια νίκη [Kunersdorf] και κατεδίωκαν τα διαλυμένα στρατεύματά μας, η Πρωσία θα είχε πληγεί ανεπανόρθωτα»*. Μερικές φορές, ο αριθμός των κατώτερων αξιωματικών δεν ήταν επαρκής για κάθε σύνταγμα και αυτό δημιουργούσε πρόσθετα προβλήματα διοίκησης και ελέγχου.

Οι μετασχηματισμοί προκάλεσαν αναταράξεις στο στράτευμα. Δημιουργήθηκαν νέες μονάδες, οι οποίες ήταν οργανωμένες διαφορετικά από τις παλιές. Υπήρχαν έτσι δυσκολίες στον ελιγμό και στην ανάπτυξη τους για μάχη, αλλά το πεζικό και πυροβολικό απέδωσαν έξοχα στην άμυνα. Όπως έδειξαν οι μάχες του Zorndorf και του Kunersdorf, οι Ρώσοι ήταν εξάίρετοι στρατιώτες στην άμυνα. Ένας Αυστριακός διοικητής σημείωσε : *«το κουράγιο τους μονάχα έφερε τη νίκη παρά τις δυσκολίες και την ανικανότητα των στρατηγών τους»* (Lloyd, Ετήσια Αναφορά, 1766). Το πυροβολικό αναδιοργανώθηκε επίσης κατά τη διάρκεια του πολέμου και αυτό φάνηκε με την απόδοση του στη μάχη του Zorndorf. Δημιουργήθηκαν ξεχωριστά σώματα πυροβολικού που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη μάχη του Kunersdorf, σταματώντας την προέλαση των Πρώσων και προκαλώντας τους μεγάλες απώλειες.

Αυστρία

Ο Αυστριακός στρατός παράτασσε 201.000 άντρες το 1756. Οι Αυστριακοί είχαν συστήσει μια επιτροπή αναδιοργάνωσης μετά τις ήττες στους Σιλεσιακούς Πολέμους το 1748 και εντυπωσιασμένοι από την πειθαρχία και την δεξιότητα των Πρώσων, συνέταξαν καινούργια εγχειρίδια που τα μοίρασαν σε όλο το στρατό. Η εντατική εκπαίδευση εισήχθη σε όλους τους κλάδους. Βελτιώθηκε η πειθαρχία στο πυρ του τακτικού πεζικού γραμμής, αλλά όχι στον ίδιο βαθμό με τους Πρώσους. Ο πρίγκιπας Joseph Wenzel Liechtenstein, ο οποίος είχε διοριστεί Διευθυντής Πυροβολικού το 1744, δημοσίευσε ένα εγχειρίδιο εκπαίδευσης και έκανε το πυροβολικό πιο επαγγελματικό και ικανό να παίζει καθοριστικό ρόλο στη μάχη, ρίχνοντας καταιγιστικές ομοβροντίες κατά του Πρωσικού πεζικού. Ο Αυστριακός στρατός άλλαξε μέσα σε οκτώ χρόνια και ο Βρετανός Στρατηγός Joseph Yorke σημείωσε, ότι ο Φρειδερίκος *«δεν περιφρονούσε τους Αυστριακούς, αλλά το αντίθετο και τον άκουσα πολλές φορές να καλεί τους αξιωματικούς του και να τους διατάσσει να κρατούν σημειώσεις των πράξεων του εχθρού με σκοπό να μάθουν απ' αυτές»* (Yorke προς Earl Hardwicke, 31/7/58).

Οι Αυστριακοί στρατηγοί γνώριζαν την ισχύ πυρός και την ικανότητα ελιγμών του Πρωσικού στρατού και αυτό ήταν ένας λόγος που κράτησαν αμυντική στάση στο μεγαλύτερο διάστημα του πολέμου, προτιμώντας να πολεμούν στους λόφους και τα δάση της Βοημίας και Σιλεσίας. Ο Φρειδερίκος δυσκολεύονταν στην αντιμετώπιση των Αυστριακών σε λοφώδεις οχυρωμένες θέσεις εξαιτίας της έλλειψης κινητικότητας των δυνάμεων του.

Ένας άλλος σπουδαίος λόγος της αμυντικής στρατηγικής των Αυστριακών ήταν η χρήση των σωμάτων Grenzer. Οι στρατιώτες αυτοί, που αναφέρονται επίσης ως Κροάτες και Pandours, προέρχονταν από άντρες των Βαλκανικών περιοχών. Ήταν ειδικοί να διεξάγουν μικρής κλίμακας μάχες και αψιμαχίες. Οι Αυστριακοί χρησιμοποίησαν αυτά τα σώματα ως ελαφρά στρατεύματα σε αψιμαχίες, αναγνώριση θέσεων και συλλογή τροφής. Αναπτύσσονταν στις πλευρές του στρατού κατά την προέλαση και ανέφεραν τις κινήσεις και θέσεις των Πρώσων πριν τη μάχη. Κατά τη διάρκεια της μάχης μπορούσαν να επιτεθούν στις πλευρές της Πρωσικής διάταξης, με σκοπό τη διάσπαση της. Τα σώματα αυτά αριθμούσαν 34.000 πεζούς και 6.000 Ουσάρους ιππείς στην αρχή του πολέμου. Ο Φρειδερίκος δήλωσε : *«ο πιο τρομερός αντίπαλος που είχε να αντιμετωπίσει ήταν οι Κροάτες...που ήταν σκληροί, γενναίοι, πιστοί στους διοικητές τους...είχε το νου του πιο πολύ σ' αυτούς παρά σε άλλα στρατεύματα...ήταν αδύνατον γι' αυτόν να αντιπαρατάξει κάτι ισοδύναμο με αυτούς»* (Yorke προς Hardwicke, 31/7/58).

Όπως και οι Ρώσοι, οι Αυστριακοί υπέφεραν από εσωστρεφείς στρατηγούς. Ενώ ήταν άριστοι στην άμυνα, οι Αυστριακοί δυσκολεύονταν να εκδηλώσουν επίθεση εξαιτίας της αδυναμίας συντονισμού μεταξύ των στρατηγών τους. Ο Φρειδερίκος σημείωσε στο έργο του «Ιστορία του Επταετούς Πολέμου τ.2 σελ. 268», ότι ένας από τους λόγους της επιβίωσης του στον πόλεμο ήταν *«η έλλειψη ενότητας μεταξύ Ρώσων και Αυστριακών στρατηγών που τους έκανε επιφυλακτικούς, ενώ αντίθετα όφειλαν να ενεργήσουν με πυγμή για να νικήσουν την Πρωσία»*.

Γαλλία

Ο Επταετής Πόλεμος φανέρωσε το χαμηλό επίπεδο του Γαλλικού στρατού του δέκατου ογδόου αιώνα. Αριθμούσε πάνω από 200.000 άντρες και υπέφερε από ανίκανη ανώτατη ηγεσία, έλλειψη πειθαρχίας, άτολμους αξιωματικούς και καθυστερήσεις στην εφαρμογή των απαραίτητων μετασχηματισμών. Υπήρχαν, ωστόσο, κάποιες εξαιρέσεις για τις γαλλικές δυνάμεις στις αποικίες.

Τα γαλλικά στρατεύματα που στάθμευαν στη Βόρεια Αμερική ήταν εξαιρετα στη γραμμική τακτική μάχης. Οι Βρετανοί έμαθαν από τις πρώτες ήττες τους και υιοθέτησαν παρόμοιες τακτικές. Τα στρατεύματα της Γαλλικής Εταιρίας Ανατολικών Ινδιών ήταν επίσης υψηλής ποιότητας. Στα τέλη της δεκαετίας του 1740 εκπαιδευσαν τους ιθαγενείς στη γραμμική μορφή μάχης. Οι Βρετανοί, όπως και στη Βόρεια Αμερική, έμαθαν από τις ήττες τους και εισήγαγαν τις Γαλλικές θεωρίες στα δικά τους στρατεύματα στην περιοχή. Οι Γάλλοι δεν ήταν σε θέση να ενισχύσουν τις αποικιακές δυνάμεις τους μετά το 1758 επειδή το Βασιλικό Ναυτικό είχε κλείσει επιτυχώς τις θαλάσσιες διόδους προς τις αποικίες. Την ίδια στιγμή, οι Βρετανοί ενίσχυσαν τις αποικίες τους εις βάρος των Γάλλων.

Στην πορεία του πολέμου έγινε εμφανής η έλλειψη πειθαρχίας ανάμεσα στις μονάδες του Γαλλικού στρατού στη Βόρεια Αμερική και Ινδία. Στην Πεδιάδα του Αβραάμ τα γαλλικά στρατεύματα άνοιξαν πυρ πολύ νωρίς και έχασαν τη συνοχή τους μετά τις βρετανικές ομοβροντίες. Στην Ινδία οι διακοπές στην πληρωμή των μισθών των στρατιωτών οδήγησαν σε λιποταξίες και στην αποσύνθεση των στρατιωτικών μονάδων. Οι Βρετανοί απέκτησαν πλεονέκτημα από την εισαγωγή λιποτακτών Γάλλων στις δικές τους δυνάμεις.

Η πλειοψηφία του τακτικού Γαλλικού στρατού χρησιμοποιήθηκε εναντίον του Στρατού της Αυτού Μεγαλειότητας στη Γερμανία και όλα αυτά τα προβλήματα φάνηκαν στη γερμανική εκστρατεία. Με την έναρξη του πολέμου, ο Γαλλικός στρατός ήταν εκπαιδευμένος στις νέες τακτικές, αλλά αυτές δεν απέδωσαν άμεσα και έτσι αποδείχτηκε κατώτερος των αντιπάλων του. Οι τακτικές και οργανωτικές αλλαγές απέδωσαν στο τέλος του πολέμου, αλλά ήταν πολύ αργά. Στη διάρκεια κάθε εκστρατείας ο στρατός έχασε το 1/5 της δύναμης του από απώλειες, αρρώστιες και λιποταξίες. Αυτό ήταν ένα σοβαρό πρόβλημα για το Γαλλικό στρατό στη Γερμανία, επειδή το σύστημα πληρωμών κατέρρεε συνεχώς και η χαλαρή πειθαρχία του Γαλλικού στρατού γινόταν όλο και περισσότερο εμφανής.

Τα πράγματα έγιναν ακόμα χειρότερα εξαιτίας της έλλειψης σοβαρών αξιωματικών, που να ήταν ικανοί να επιβάλλουν την πειθαρχία και τις διαταγές τους στις μονάδες κατά τη διάρκεια μιας εκστρατείας. Ο Henry Lloyd σημείωσε για το Γαλλικό στρατό : *«αν απωθούνταν, ένωσαν τόσο πολύ εξουθενωμένοι ώστε ήταν δύσκολο να επιτεθούν ξανά...εξεγείρονταν και κατηγορούσαν τους διοικητές τους και λιποτακτούσαν»* (Ετήσια Αναφορά, 1766). Οι ανώτατοι διοικητές απέτυχαν επίσης να ενώσουν τις δυνάμεις τους την κρίσιμη στιγμή για να εξοντώσουν το Στρατό της Αυτού Μεγαλειότητας στη Γερμανία. Στρατιώτες από διάφορα μικρά γερμανικά κρατίδια υπηρέτησαν με το Γαλλικό στρατό στη Γερμανία (Reichsarmee). Ωστόσο τα μικρά αυτά γερμανικά κρατίδια δεν πρόσφεραν στρατιώτες της ίδιας ποιότητας με αυτούς που υπηρετούσαν στο Στρατό της Αυτού Μεγαλειότητας. Τα γερμανικά στρατεύματα δεν εκπαιδεύονταν σε καιρό ειρήνης και έτσι δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα στη μάχη του Rossbach.

Ο Γαλλικός στρατός αναγνώρισε την αξία των ελαφρών στρατευμάτων και τις διάφορες αλλαγές στην προέλαση και διάταξη της μάχης. Αυτές αποτέλεσαν τα βασικά συστατικά του Γαλλικού στρατού της εποχής του Ναπολέοντα. Βρίσκονταν ωστόσο σε νηπιακό στάδιο κατά τη διάρκεια του Επταετούς Πολέμου.

Βασιλιάς Γεώργιος Β' της Αγγλίας

ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Αφού δεν υπάρχει κάποιο γεγονός που οδήγησε στην έκρηξη του Επταετούς Πολέμου, είναι καλύτερο να περιγράψουμε τα στρατιωτικά γεγονότα του 1756 και να τα συσχετίσουμε με τις πολιτικές εξελίξεις του 1756 και των αρχών του 1757. Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στις εξελίξεις στη Βόρεια Αμερική, Μινόρκα και Σαξονία που επηρέασαν καταλυτικά την εξέλιξη του πολέμου.

Το 1756 έλαβε χώρα στη Βόρεια Αμερική μόνο μια κύρια σύγκρουση. Η Γαλλική και Βρετανική κυβέρνηση είχαν διορίσει νέους αρχιστράτηγους για τις εκστρατείες τους στη Βόρεια Αμερική. Οι Γάλλοι διόρισαν το Μαρκήσιο Louis Joseph de Montcalm, ενώ οι Βρετανοί τον Στρατηγό John Campbell (Κόμης του Loudon). Ο Montcalm έφτασε στη Βόρεια Αμερική με ενισχύσεις 1.000 αντρών και έξι πλοία γραμμής. Οι Γάλλοι επιτέθηκαν και κατέστρεψαν το βρετανικό οχυρό στο Oswego τον Αύγουστο. Ο Montcalm τότε ενίσχυσε το γαλλικό Οχυρό Carillon (Ticonderoga) στο νοτιοδυτικό άκρο της Λίμνης Champlain. Οι δυο πλευρές ξεχειμώνιασαν χωρίς συγκρούσεις στην περιοχή της λίμνης George.

Η γαλλική εισβολή στη Μινόρκα τον Απρίλιο του 1756 ήταν το γεγονός που προκάλεσε την πρώιμη κήρυξη πολέμου μεταξύ Γαλλίας και Μεγάλης Βρετανίας. Το Βασιλικό Ναυτικό διέθετε μια κύρια ναυτική βάση στο Port Mahon στη Μινόρκα και μια άλλη στο Γιβραλτάρ με κύριο ρόλο να αναχαιτίζουν κάθε γαλλική κίνηση στη Μεσόγειο και να παρατηρούν το γαλλικό στόλο στο λιμάνι της Τουλόν. Υπήρχαν αναφορές, ότι οι Γάλλοι ετοιμάζονταν για εισβολή στη Μεγάλη Βρετανία και έτσι ο Ναύαρχος John Byng στάλθηκε στην περιοχή με 10 επιπλέον πλοία της γραμμής για να προστατέψει τις δυο βάσεις. Το Βασιλικό Ναυτικό είχε ήδη αναπτύξει πολλά πολεμικά πλοία για την προστασία των εμπορικών οδών μεταξύ Δυτικών Ινδιών και Βορείου Αμερικής, καθώς και για την αναχαίτιση των γαλλικών εμπορικών και πολεμικών πλοίων. Οι Βρετανοί είχαν 2.500 στρατιώτες στη Μινόρκα, ενώ οι Γάλλοι υπό την ηγεσία του Ναυάρχου Κόμη Augustin de la Gallissonniere είχαν συγκεντρώσει μια δύναμη εισβολής από 12 πολεμικά πλοία και 15.000 στρατιώτες.

Οι Γάλλοι αποβιβάστηκαν και πολιορκήσαν το Port Mahon στα μέσα Απριλίου. Στις 8 Μαΐου άνοιξαν πυρ κατά των οχυρώσεων του Port Mahon και οι βρετανικές ενισχύσεις απέπλευσαν από το Γιβραλτάρ. Τα νέα για την εισβολή έφτασαν στο Λονδίνο και η Μεγάλη Βρετανία κήρυξε τον πόλεμο στη Γαλλία στις 17 Μαΐου 1756. Η ναυμαχία της Μινόρκα έγινε στις 20 Μαΐου. Η ίλη του Byng αριθμούσε 13 πολεμικά πλοία. Οι Βρετανοί είχαν πέντε πλοία βαριά χτυπημένα και έτσι οι Γάλλοι απέκλεισαν το Port Mahon. Ο Byng θεώρησε ότι οι ενισχύσεις που ήταν εν πλω, δεν επαρκούσαν για τη λύση της πολιορκίας του Port Mahon και επέστρεψε στο Γιβραλτάρ. Η φρουρά στη Μινόρκα παραδόθηκε στις 28 Μαΐου. Ο Ναύαρχος Byng καταδικάστηκε σε θάνατο δια τυφεκισμού από στρατιωτικό δικαστήριο.

Έγινε αμέσως αντιληπτό, ότι η σύγκρουση μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Γαλλίας επρόκειτο να διαδοθεί σε όλη την Ευρώπη. Η προστασία του εμπορίου από το Βασιλικό Ναυτικό και η παρεμπόδιση των Γάλλων να χρησιμοποιή-

ήσουν τις θαλάσσιες οδούς έγινε επιτακτική και προτάθηκε η ανάληψη πιο επιθετικών πρωτοβουλιών στις αποικίες. Η Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία συνειδητοποίησαν, ότι η σύγκρουση στις αποικίες θα διαρκούσε πολύ. Η Γαλλία έβλεπε, ότι το Ανόβερο βρίσκονταν υπό την προστασία της Βρετανίας και ότι η Βρετανία είχε δυσκολίες στην εξεύρεση νέων αντρών για το στρατό. Η κατάσταση έφτασε σε κρίσιμο σημείο το 1756, όταν το Ανόβερο έπρεπε να παρέχει στρατό στη Βρετανία για την προστασία των ακτών της από πιθανή Γαλλική εισβολή.

Ο Φρειδερίκος Β' της Πρωσίας είδε τα σύννεφα του πολέμου να μαζεύονται στον ορίζοντα. Ήξερε από τους κατασκόπους του στις πρωτεύουσες της Ευρώπης, ότι η Αυστρία και Ρωσία είχαν κινητοποιήσει τις δυνάμεις τους και τον Ιούνιο άρχισε να κινητοποιεί τις δικές του δυνάμεις. Θεώρησε, ότι ο Εκλέκτορας της Σαξονίας μπορούσε να ήταν αναμεμιγμένος στις αυστριακές και ρωσικές προετοιμασίες. Οι Πρώσοι ολοκλήρωσαν την κινητοποίηση τους στα τέλη Αυγούστου και στις 29 του μηνός ο Φρειδερίκος μπήκε στη Σαξονία με 63.000 άντρες. Ο Σαξονικός στρατός αριθμούσε μόνο 18.000 άντρες και υποχώρησε στο οχυρωμένο στρατόπεδο στην Pirna, όπου οι Πρώσοι τους απέκλεισαν. Συμπεραίνοντας ότι, το στρατόπεδο ήταν πολύ καλά οχυρωμένο, ο Φρειδερίκος αποφάσισε να τους αφήσει να λιμοκτονήσουν και κυρίευσε τη Δρέσδη και τη Λειψία. Ένα τμήμα του στρατού του υπό τη διοίκηση του Πρίγκιπα Φερδινάνδου του Brunswick στάλθηκε στα σύνορα με τη Βοημία για να ξεχειμωνιάσει. Εντωμεταξύ, ένα τμήμα του Αυστριακού στρατού με 40.000 άντρες υπό τη διοίκηση του Στρατάρχη Maximilian U. von Browne πλησίαζε τους Πρώσους στα Βοημικά σύνορα με σκοπό να τους απωθήσει πίσω στη Σαξονία και να λύσει την πολιορκία της Pirna.

Ο Φρειδερίκος αρχικά έστειλε ενισχύσεις στον Φερδινάνδο, αλλά στις 30 Σεπτεμβρίου προέλαυσε με 29.000 στρατιώτες για να εκτιμήσει ο ίδιος την κατάσταση. Οι δυο στρατοί ετοιμάστηκαν για μάχη κοντά στο Lobositz. Οι Πρώσοι διέθεταν 18.000 πεζούς, 10.500 ιππείς και 97 πυροβόλα. Οι Αυστριακοί συγκέντρωσαν 26.500 πεζούς, 7.500 ιππείς και 94 πυροβόλα. Οι αψιμαχίες είχαν ήδη ξεκινήσει στο λόφο Lobosch στα αριστερά, καθώς ο Φρειδερίκος πλησίαζε τις αυστριακές γραμμές. Στις 7.00 π.μ. στις 1 Οκτωβρίου έστειλε μια δύναμη ιππικού να κάνει αναγνώριση των αυστριακών γραμμών. Αναχαιτίστηκε από πυκνό αυστριακό πυρ. Και μια δεύτερη επίθεση ιππικού δεν κατάφερε να διασπάσει τις αυστριακές γραμμές. Οι Αυστριακοί ενίσχυσαν τους άτακτους τους στο λόφο Lobosch με επιπλέον άντρες, καθώς μια ακόμα επίθεση του πρωσικού πεζικού αποτύγχανε να διαρρήξει τις γραμμές τους. Μετά από έξι ώρες οι Πρώσοι δυσκολεύονταν να εκτοπίσουν τους Αυστριακούς. Πραγματοποιήθηκε τότε μια τελευταία επίθεση κατά του λόφου Lobosch και οι Πρώσοι στάθηκαν τυχεροί. Κατάφεραν να διασπάσουν την εχθρική γραμμή. Το πρωσικό πεζικό με τη βοήθεια του πυροβολικού απώθησε τους Αυστριακούς προς την πόλη. Και οι δυο πλευρές έχασαν ίσο αριθμό αντρών, περίπου 3.000 άντρες, αλλά οι Πρώσοι άλλαξαν τη γνώμη τους για τις ικανότητες του αυστριακού πεζικού. Όπως σημείωσε και ένας στρατιώτης, «δεν ήταν οι ίδιοι οι παλιοί Αυστριακοί» (Duffy, Ο Στρατός του Μεγάλου Φρειδερίκου, σελ. 252).

Οι Αυστριακοί πέτυχαν την αποστολή τους με τη διάσωση των Σαξόνων στην Pirna και προσδοκούσαν, ότι οι Σάξονες θα κινούνταν εναντίον των Πρώσων. Αντί γι' αυτό ο Σαξονικός στρατός παραδόθηκε στις 17 Οκτωβρίου 1756. Ο Φρειδερίκος συγκέντρωσε τα ηττημένα στρατεύματα και τους ανακοίνωσε, ότι ενσωματώνονταν στον πρωσικό στρατό ως κανονικές μονάδες. Η γενική πρακτική ήταν η διάσπαση των μονάδων και ο διαμοιρασμός τους στα υπάρχοντα συντάγματα. Η απόφαση αυτή του Φρειδερίκου θα είχε επιπτώσεις μελλοντικά, όταν ολόκληρα Σαξονικά τάγματα θα λιποτακτούσαν και δήλωναν υποταγή είτε στους Αυστριακούς είτε στους Γάλλους. Ο Βρετανός απεσταλμένος Sir Andrew Mitchell ήταν παρών στην τελετή ενσωμάτωσης των Σαξονικών συνταγμάτων στον πρωσικό στρατό. Σε ένα γράμμα του σημείωσε : «*Κυριακή στις 17 του μηνός ο Σαξονικός στρατός προχωρούσε με τους διοικητές τους... πέρασε μεταξύ δυο ταγμάτων της Πρωσικής Φρουράς... σύμφωνα με τους κανόνες του πολέμου... καθώς κάθε σύνταγμα ορκιζόταν ξεχωριστά, η τελετή διήρκεσε έως την επόμενη μέρα*» (Mitchell στον Earl Holderness, 21 Οκτωβρίου 1756).

Τα στρατιωτικά γεγονότα του 1756 έσβησαν κάθε ελπίδα για μια ειρηνική λύση της κατάστασης στην Ευρώπη. Τα γεγονότα στη Σαξονία έδειξαν, ότι ο πόλεμος ήταν αναπόφευκτος και η Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία δεν είχαν άλλη επιλογή παρά να συμμετάσχουν. Στις 11 Ιανουαρίου 1757 η Ρωσία έγινε ο τρίτος υπογράφων της Πρώτης Συνθήκης των Βερσαλλιών, σφραγίζοντας τη συμμαχία μεταξύ Ρωσίας, Αυστρίας και Γαλλίας εναντίον της Πρωσίας και Μεγάλης Βρετανίας. Η Μεγάλη Βρετανία και Πρωσία εντωμεταξύ άρχισαν να μετατρέπουν το Συνέδριο του Westminster σε επιθετική συμφωνία.

Φρειδερίκος ο Β' της Πρωσίας

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Σύντομη επισκόπηση του πολέμου

Θέατρα επιχειρήσεων

Ο πόλεμος διεξήχθη σε διάφορα θέατρα επιχειρήσεων. Το πρώτο θέατρο ήταν η Βόρεια Αμερική και η Καραϊβική, όπου Βρετανοί και Γάλλοι πολέμησαν μέχρις εσχάτων. Στη Βόρεια Αμερική οι Βρετανοί υπέστησαν αρχικά ήττες, επειδή ο στρατός τους δεν ήταν εκπαιδευμένος ή εξοπλισμένος να μάχεται σε δασώδες έδαφος. Το 1758 οι ελλείψεις αυτές διορθώθηκαν και η πλάστιγγα του πολέμου έγγειρε υπέρ των Βρετανών. Το 1760 οι Βρετανοί εξαπέλυσαν τριπλή επίθεση κατά των Γάλλων στη Βόρεια Αμερική και στα τέλη του έτους είχαν πετύχει το σκοπό τους, την εξάλειψη δηλαδή της γαλλικής παρουσίας στη Βόρεια Αμερική.

Το θέατρο επιχειρήσεων της δυτικής Ευρώπης ήταν στη δυτική Γερμανία και οι συγκρούσεις έγιναν ανάμεσα στο γαλλικό και γερμανικό στρατό, συμμάχου των Βρετανών. Μετά από αρχικές ήττες, ο βρετανικός και συμμαχικός στρατός αναδιοργανώθηκε για να προστατέψει το δυτικό πλευρό της Πρωσίας και να αποτρέψει τη γαλλική κατάκτηση του Ανόβερου.

Το θέατρο επιχειρήσεων της κεντρικής Ευρώπης ήταν το θέατρο των μαχών και εκστρατειών Πρώσων, Αυστριακών και Ρώσων. Οι περισσότερες μάχες δόθηκαν στη Σαξονία, Σιλεσία, Βοημία και την περιοχή του ποταμού Οντέρ. Ο Φρειδερίκος άρχισε τον πόλεμο με σκοπό να χτυπήσει και να κυριεύσει την πλούσια επαρχία της Σαξονίας. Η στρατηγική του το 1757 ήταν να καταφέρει το τελειωτικό χτύπημα στον Αυστριακό στρατό, πριν οι Ρώσοι εισέλθουν πλήρως στον πόλεμο και έτσι η χρονιά αυτή σηματοδεύτηκε από μια σειρά μεγάλων μαχών, οι οποίες όμως δεν έδωσαν στον Φρειδερίκο την αποφασιστική νίκη που επιθυμούσε. Η αναθεωρημένη στρατηγική του για το 1758 ήταν να καταφέρει πλήγματα στους Αυστριακούς και Ρώσους, ώστε να τους εμποδίσει να σχηματίσουν ένα ενιαίο μέτωπο, αλλά εξαιτίας των αυξημένων απωλειών του, η στρατηγική του άλλαξε τελείως το 1759 σε στρατηγική άμυνα. Το σχέδιο του ήταν να επιτρέψει στους εχθρούς του να κινηθούν εναντίον του και μετά κάνοντας χρήση των εσωτερικών γραμμών, να τους νικήσει καθένα ξεχωριστά. Επέλεξε αυτό το σχέδιο, διότι αναγνώρισε ότι ήταν δύσκολο να νικήσεις τους Αυστριακούς και Ρώσους, όταν βρίσκονταν σε άμυνα. Μέχρι τη λήξη του πολέμου προσπαθούσε να σταματήσει την προσπάθεια Αυστριακών και Ρώσων να ενωθούν και να νικήσουν τον πρωσικό στρατό.

Το τελευταίο θέατρο επιχειρήσεων ήταν η Ινδία. Αρχικά αυτός ήταν ένας πόλεμος μεταξύ δυο εμπορικών εταιριών, της Γαλλικής και Βρετανικής Εταιρίας Ανατολικών Ινδιών. Ο πόλεμος ήταν μικρής κλίμακας συγκρινόμενος με τις μάχες της Ευρώπης και Βορείου Αμερικής, αλλά το τίμημα της κυριαρχίας στην Ινδία ήταν πολύ σημαντικό. Και οι δυο εταιρίες ανέπτυξαν τοπικά μικτά στρα-

τεύματα ιθαγενών και ευρωπαίων, ενισχυμένα με λίγους στρατιώτες που έστειλαν οι δυο κυβερνήσεις. Οι εκστρατείες άρχισαν στη Βεγγάλη το 1756 και έληξαν εις όφελος της Βρετανίας το 1757 με τη μάχη του Plassey. Η σύγκρουση τότε μεταφέρθηκε στη νότια Ινδία, στην επαρχία Carnatic, όπου ο πόλεμος είχε πιο ευρωπαϊκή χροιά. Οι Γάλλοι πέρασαν πρώτοι στην επίθεση το 1758, αλλά δε μπόρεσαν να κρατήσουν το πάνω χέρι, εξαιτίας των ναυτικών εξελίξεων εις βάρος τους. Ο αποκλεισμός του γαλλικού ναυτικού από το βρετανικό σήμαινε, ότι οι Γάλλοι δεν είχαν ελπίδα να λάβουν ενισχύσεις από τη θάλασσα.

Ο ναυτικός πόλεμος

Ο ναυτικός πόλεμος διεξήχθη κυρίως μεταξύ Βρετανίας και Γαλλίας. Το Βασιλικό Ναυτικό είχε πλοία χωρητικότητας 277.000 τόνων το 1755 και 375.000 τόνων το 1760. Το γαλλικό ναυτικό είχε αντίστοιχα 162.000 τόνους το 1755 και 156.000 τόνους το 1760. Οι Βρετανοί φοβούνταν μήπως οι Γάλλοι και Ισπανοί συμμαχήσουν, επειδή η συνδυασμένη δύναμη των δυο εθνών θα υπερείχε του Βασιλικού Ναυτικού. Εν τέλει, η Ισπανία δε μπήκε στον πόλεμο έως το 1762 και αφού οι Γάλλοι είχαν εκδιωχθεί απ' τις θάλασσες, η Βρετανία ήταν ελεύθερη να αντιμετωπίσει το νέο εχθρό.

Το Βασιλικό Ναυτικό χρησιμοποίησε τρεις διαφορετικές στρατηγικές κατά τη διάρκεια του πολέμου. Η πρώτη ήταν η κατάληψη και καταστροφή του γαλλικού εμπορικού στόλου σε όλους τους ωκεανούς, που θα στερούσε από τη Γαλλική κυβέρνηση ένα μεγάλο ποσοστό από τα κέρδη των αποικιών και ταυτόχρονα θα αύξανε τα βρετανικά έσοδα για τη συνέχιση του πολέμου. Η δεύτερη ήταν η ακινητοποίηση και αποδυνάμωση του γαλλικού στόλου μέσω του αποκλεισμού του στα γαλλικά λιμάνια. Η τρίτη και τελευταία στρατηγική ήταν οι συνδυασμένες επιχειρήσεις του στόλου στις αποικίες και τη Γαλλία. Κατά τη διάρκεια του πολέμου το Βασιλικό Ναυτικό είχε τη δυνατότητα να αυξάνει τον αριθμό των πλοίων του με την κατασκευή νέων και την κατάληψη των γαλλικών (και αργότερα ισπανικών) πολεμικών πλοίων. Το Βασιλικό Ναυτικό κατασκεύασε ή αιχμαλώτισε 69 πλοία, ενώ Γάλλοι και Ισπανοί πρόσθεσαν μαζί μόνο έξι πλοία στους στόλους τους. Το μεγαλύτερο πρόβλημα του γαλλικού ναυτικού ήταν η έλλειψη ενιαίας στρατηγικής σε κυβερνητικό επίπεδο, αφού οι γνώμες στη γαλλική αυλή δίστανται μεταξύ αυτών που επιθυμούσαν το ναυτικό και αποικιακό πόλεμο και αυτών που ευνοούσαν έναν πόλεμο στην Ευρώπη υποστηρίζοντας, ότι ο ναυτικός πόλεμος ήταν δευτερεύουσας σημασίας για την κατάκτηση του Ανόβερο.

Ο ναυτικός όρος «πλοίο της γραμμής» αναφέρεται σε πλοία τριών ιστίων με 60 ή περισσότερα κανόνια (η ελάχιστη δύναμη πυρός που μπορούσε να αντιμετωπίσει τον εχθρό). Πλοία με λιγότερα από 60 κανόνια αναφέρονταν ως καταδρομικά και φρεγάτες. Τα πλοία της πρώτης κλάσης μετέφεραν 90-100 ή περισσότερα κανόνια, της δεύτερης κλάσης 80-90 κανόνια συνήθως και της τρίτης κλάσης είχαν 64-74 κανόνια. Τα πλοία της τέταρτης κλάσης (φρεγάτες) μετέφεραν συνήθως 50 κανόνια και τα πλοία της πέμπτης και έκτης κλάσης (κα-

ταδρομικά) μετέφεραν 24-40 κανόνια. Κάθε ναυτικό προσπαθούσε να τυποποιήσει τις κλάσεις του, αλλά τα κυριευμένα πλοία και οι αλλαγές στη σχεδίαση το έκαναν δύσκολο. Το Βασιλικό Ναυτικό στις 10 Απριλίου 1759 διέθετε: δυο πλοία της πρώτης κλάσης, 10 πλοία της δεύτερης, 40 της τρίτης, 47 της τέταρτης, 32 της πέμπτης και 60 της έκτης κλάσης.

Οι ναυτικές τακτικές που χρησιμοποιήθηκαν στον πόλεμο αυτό είχαν αναπτυχθεί στη διάρκεια του περασμένου αιώνα. Η πιο συνηθισμένη τακτική ήταν η παράταξη πλοίων σε γραμμή, που ήταν παρόμοια με τη γραμμική τακτική μάχης στους στρατούς. Μια μοίρα σχημάτιζε μια γραμμή και επιτίθονταν στον αντίπαλο στόλο με συνεχόμενες ομοβροντίες από την ίδια πλευρά των πλοίων. Τα πλοία κάλυπταν το ένα το άλλο, καθώς πλησίαζαν την εχθρική γραμμή. Ωστόσο μερικοί ναύαρχοι προσδοκούσαν να δώσουν μια μάχη εκ του συστάδην ή να διασπάσουν την εχθρική γραμμή των πλοίων, αλλιώς οι ναυμαχίες μπορούσαν να καταλήξουν σε συμπλοκές μεταξύ πλοίων. Οι «Κανονισμοί Μάχης» υποχρέωναν τους ναυάρχους να ακολουθούν τη γραμμική διάταξη και τακτική. Ωστόσο πολλές φορές άλλαζαν και προτιμούσαν τη μάχη εκ του συστάδην. Στις αρχές του πολέμου η υπεροχή των Γάλλων στην κατασκευή των πλοίων τους έδωσε υπεροχή στους ελιγμούς και το στρατηγικό πλεονέκτημα. Από το 1756 οι Βρετανοί άρχισαν να βελτιώνουν τις δικές τους σχεδιάσεις. Επίσης ενέταξαν κάθε συλληφθέν γαλλικό πλοίο σε υπηρεσία το συντομότερο δυνατό.

Το Βασιλικό Ναυτικό ανέπτυξε την πλειονότητα του στόλου στο θέατρο της Βορείου Αμερικής και γύρω από την Αγγλία με σκοπό να διαταράξει το επικερδές εμπόριο μεταξύ της Γαλλίας και των αποικιών της και επιπλέον να προστατέψει τη Μεγάλη Βρετανία από πιθανή γαλλική εισβολή. Το γαλλικό ναυτικό σημείωσε επιτυχίες με το ξέσπασμα του πολέμου. Κυρίευσε τη Μινόρκα και ενίσχυσε την αποικία της Νέας Γαλλίας. Το 1757 το Βασιλικό Ναυτικό άρχισε να αναχαιτίζει κάθε γαλλικό εμπορικό πλοίο στον Κόλπο του Μεξικού και να αποκτά πολλά χρηματικά λάφυρα. Επίσης άρχισε τον αποκλεισμό των κύριων γαλλικών λιμανιών προσπαθώντας να κυριεύσει και να καταστρέψει τα γαλλικά πλοία, καθώς και να κυριεύσει τα ουδέτερα πλοία με τον ισχυρισμό ότι το φορτίο τους προορίζονταν για τη γαλλική αγορά. Η βρετανική κυβέρνηση προσέλαβε επίσης ιδιώτες (κουρσάρους) για να ερευνούν και να κυριεύουν κάθε γαλλικό εμπορικό πλοίο. Η πολιτική αυτή αναστάτωσε πολλά ουδέτερα κράτη. Τα βρετανικά εμπορικά πλοία το 1758 είχαν ναυτική προστασία από πολεμικά πλοία (convoy) για την αντιμετώπιση γαλλικών επιθέσεων, αλλά αυτό δεν εμπόδιζε τους Γάλλους να αποσπάσουν ένα 10% του εμπορικού φορτίου με τη βοήθεια των κουρσάρων.

Το Βασιλικό Ναυτικό υπέστη απώλειες το 1757 και 1758 στις αποστολές κατά του Rochefort και St. Malo, καθώς και στην εκστρατεία του Louisbourg το 1757. Ωστόσο, το 1758 ο βρετανός ναύαρχος Henry Osborne νίκησε μια γαλλική δύναμη στα ισπανικά χωρικά ύδατα προσπαθώντας να ασκήσει πίεση στο στόλο της Τουλόν. Ο Βρετανός ναύαρχος Sir Edward Hawke νίκησε επίσης μια γαλλική δύναμη στο Basque Roads, η οποία ήταν έτοιμη να σαλπάρει για τη Νέα Γαλλία. Η ανικανότητα των Γάλλων να ενώσουν τους στόλους της Τουλόν, Βρέστης και Χάβρης για να σπάσουν τον αποκλεισμό του Βασιλικού Ναυτικού ήταν ένας αποφασιστικός παράγοντας σ' αυτές τις νίκες. Το Βασιλικό Ναυτικό

είχε το πλεονέκτημα το 1758 να διαθέτει βάσεις όπως αυτή του Γιβραλτάρ, η οποία βοηθούσε τον ανεφοδιασμό του στόλου έξω από τη Βρέστη εμποδίζε το στόλο της Τουλόν από κάθε ενέργεια. Οι Βρετανοί επίσης βελτίωσαν το λιμάνι του Halifax στη Νέα Σκωτία με αποτέλεσμα την επιτυχή έκβαση των εκστρατειών του Louisbourg και Κεμπέκ. Μετά την πτώση της γαλλικής ναυτικής βάσης του Louisbourg το 1758, το Βασιλικό Ναυτικό μπορούσε να βρίσκεται στην περιοχή του ποταμού Αγίου Λαυρεντίου το λιγότερο ένα μήνα νωρίτερα απ' ότι αν σάλπαρε από τη Μεγάλη Βρετανία και περνούσε πρώτα από το Halifax. Μόνο εμπόδιο ήταν η παρουσία των πάγων.

Το 1759 σημαδεύτηκε από δυο αποφασιστικές συγκρούσεις που έθεσαν τέρμα στην προσπάθεια του γαλλικού ναυτικού να έχει το πάνω χέρι. Ο Γάλλος Αρχιπλοίαρχος Μαρκήσιος de la Clue σάλπαρε με 12 πλοία της γραμμής από την Τουλόν για τη Βρέστη. Ο Βρετανός Ναύαρχος Edward Boscawen, διοικητής στο Γιβραλτάρ, με 14 πλοία της γραμμής σάλπαρε για να αναχαιτίσει τους Γάλλους. Στις 18 Αυγούστου οι δυο στόλοι συναντήθηκαν στο Lagos έξω από την Πορτογαλία. Οι Βρετανοί κυρίευσαν τρία πλοία και κατέστρεψαν άλλα δυο. Οι Γάλλοι υποχώρησαν και σάλπαραν προς Λισαβόνα, όπου οι Βρετανοί τους απέκλεισαν.

Ακόμα και μετά την αποτυχία στο Lagos, οι Γάλλοι συνέχισαν να προετοιμάζονται για μια εισβολή στη Βρετανία, ώστε να αντισταθμίσουν την πίεση στη Νέα Γαλλία. Το Νοέμβριο του 1759 ένα μεγάλο μέρος της δύναμης αποκλεισμού του Βασιλικού Ναυτικού στη Βρέστη επέστρεψε στο λιμάνι στο Torbay εξαιτίας μιας καταιγίδας. Οι Γάλλοι αποφάσισαν να εξαπολύσουν μια επίθεση. Ο Γάλλος ναύαρχος Hubert de Conflans σάλπαρε με 21 πλοία της γραμμής και φρεγάτες και ήρθε σε επαφή με τα πλοία του Βασιλικού Ναυτικού. Ο Βρετανός ναύαρχος Edward Hawke διέλυσε άμεσα τη γαλλική δύναμη διαθέτοντας 25 πλοία της γραμμής, καταδρομικά και φρεγάτες. Οι Γάλλοι υποχώρησαν προς τον κόλπο Quiberon, ελπίζοντας ότι η παρουσία υφάλων θα εμποδίζε τους Βρετανούς να τους καταδιώξουν. Το Βασιλικό Ναυτικό όμως, παρόλο τους κινδύνους από τους βράχους και υφάλους, άρχισε την καταδίωξη και στις 20 Νοεμβρίου έγινε άλλη μια ναυμαχία. Ο Hawke κατέστρεψε ή κυρίεψε επτά πλοία, ενώ έχασε μόνο δυο και οι Γάλλοι υποχώρησαν. Αυτή ήταν η τελευταία κύρια προσπάθεια των Γάλλων να εισβάλουν στα βρετανικά νησιά. Ο γαλλικός στόλος παρέμεινε στα λιμάνια για το υπόλοιπο του πολέμου.

Το Βασιλικό Ναυτικό συνέχισε να επιτηρεί τις διάφορες γαλλικές βάσεις. Επίσης αύξησε την πίεση στους γαλλικούς εμπορικούς στόλους σε όλη τη διάρκεια του πολέμου. Το 1760 η Γαλλία, εξαιτίας των απωλειών στη Νέα Γαλλία και στον εμπορικό της στόλο, είχε προβλήματα χρηματοδότησης των επιχειρήσεων της στη Γερμανία και της πληρωμής της ετήσιας επιχορήγησης στην Αυστρία. Το Βασιλικό Ναυτικό διεξήγαγε επιθετικές επιχειρήσεις στην Καραϊβική εναντίον των γαλλικών και από το 1762 και μετά εναντίον των ισπανικών αποικιών.

1757

Βόρεια Αμερική

Ο λόρδος Loudon ανέμενε τους πρώτους μήνες του 1757 συγκεκριμένες οδηγίες για την εκστρατεία στη Βόρεια Αμερική. Τον Απρίλιο διατάχτηκε να εξαπολύσει μια επίθεση κατά του γαλλικού λιμανιού του Louisbourg στο νησί Cape Breton. Το Louisbourg ήταν μια καλά φρουρούμενη και σημαντική βάση για το γαλλικό ναυτικό. Προστάτευε την είσοδο του ποταμού του Αγ. Λαυρεντίου, που ήταν η κεντρική αρτηρία του εμπορίου της Νέας Γαλλίας. Ο Loudon αναγκάστηκε να αποσύρει πολλά από τα τακτικά του στρατεύματα από την περιοχή της Νέας Υόρκης με σκοπό να συγκεντρώσει επαρκή δύναμη για την επίθεση του. Αρχές Ιουλίου οι Βρετανοί είχαν συγκεντρώσει επτά τάγματα τακτικού πεζικού στο Halifax, όπου περίμεναν τη ναυτική μοίρα να τους μεταφέρει και να συγκρουστούν με τα γαλλικά πλοία στο Louisbourg. Ωστόσο κατά τη διάρκεια της αναμονής τους, έμαθαν ότι οι Γάλλοι είχαν 27 πλοία της γραμμής στο Louisbourg και 7.000 άντρες. Αυτή η δύναμη θεωρήθηκε ότι ήταν πολύ μεγάλη για να την αντιμετωπίσουν και έτσι η αποστολή ακυρώθηκε και τα στρατεύματα επέστρεψαν στη Νέα Υόρκη.

Εντωμεταξύ οι Γάλλοι εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός, ότι η Νέα Υόρκη ήταν απροστάτευτη. Ο Montcalm συγκέντρωσε 8.000 Γάλλους, Καναδούς πολιτοφύλακες και ιθαγενείς Αμερικανούς συμμάχους στο βόρειο άκρο της λίμνης George και χώρισε τη δύναμη του σε δυο μέρη. 2.500 άντρες διέσχισαν την ενδοχώρα και 5.000 άντρες έπλευσαν με βάρκες τη λίμνη. Ο αντικειμενικός σκοπός τους ήταν το βρετανικό Οχυρό William Henry, που βρισκόταν υπό τη διοίκηση του Αντισυνταγματάρχη Munro στο νότιο άκρο της λίμνης. Στις 3 Αυγούστου οι Γάλλοι περικύκλωσαν το οχυρό για να το πολιορκήσουν και μετά από τρεις ημέρες χτύπησαν τη δυτική πλευρά του οχυρού με τα πυροβόλα.

Το οχυρό διέθετε 17 πυροβόλα και μικτή δύναμη 2.200 αντρών (τακτικό πεζικό και αποίκους) και χρειαζόνταν ενίσχυση. Το κοντινότερο οχυρό, το Οχυρό Edward, βρισκόταν σε απόσταση 14 μιλίων (22km) νότια του Οχυρού William Henry. Ο Βρετανός διοικητής του, Συνταγματάρχης Webb, περίμενε ενισχύσεις προτού ξεκινήσει. Έχοντας συγκεντρώσει μια δύναμη 4.000 αντρών, τακτικού πεζικού και αποίκων, έλαβε πληροφορίες, ότι ο Montcalm είχε 12.000 άντρες. Διαπίστωσε ότι χρειαζόνταν περισσότερα στρατεύματα. Ο Webb έστειλε ένα γράμμα στο Οχυρό William Henry συμβουλευόντας τους Βρετανούς να ζητήσουν ανακωχή, αλλά το γράμμα έπεσε στα χέρια του Montcalm. Αυτός έσφιξε την πολιορκία του οχυρού και έτσι ο Munro συνθηκολόγησε στις 9 Αυγούστου με απώλειες 300 αντρών. Επιτράπηκε στους Βρετανούς να φύγουν οπλισμένοι για την ασφάλεια τους έναντι επιθέσεων από ιθαγενείς και με συνοδεία ενός γαλλικού συντάγματος προς το Οχυρό Edward. Καθ' οδόν, μια δύναμη 3.000 Ινδιάνων συμμάχων των Γάλλων επιτέθηκε στη βρετανική φάλαγγα. Οι Γάλλοι προσπάθησαν να σταματήσουν την επίθεση των Ινδιάνων, αλλά περισσότεροι από 100 σκοτώθηκαν, ανάμεσα τους γυναίκες και παιδιά.

Η πτώση του οχυρού William Henry εξάλειψε τη βρετανική παρουσία στη λίμνη George. Οι Γάλλοι έκαψαν το οχυρό και επέστρεψαν στο Οχυρό Carillon (Ticonderoga) στα βόρεια. Οι δυο πλευρές άρχισαν να προετοιμάζονται για την εκστρατεία του 1758, ενώ οι αψιμαχίες μεταξύ Βρετανών, Γάλλων και Ινδιάνων συνεχίστηκαν.

Δυτική Ευρώπη

Μετά την εισβολή του Φρειδερίκου στη Σαξονία, η Γαλλία ήταν υποχρεωμένη να τιμήσει τη συμφωνία και έστειλε 24.000 άντρες στην Αυστρία και ταυτόχρονα άρχισε να προετοιμάζεται για μια εισβολή στο Ανόβερο και τις πρωσικές επαρχίες Geldern και Cleve. Ο Φρειδερίκος Β' ενημέρωσε το Βρετανό απεσταλμένο Sir Andrew Mitchell για τις γαλλικές προθέσεις και εκτίμησε ότι οι Γάλλοι συγκέντρωναν στρατό 50.000 αντρών. Οι Βρετανοί δεν επιθυμούσαν να στείλουν δυνάμεις στην περιοχή. Η στρατολόγηση νέων αντρών ήταν προβληματική και η κυβέρνηση θεωρούσε τον πόλεμο στις αποικίες ως πρώτη προτεραιότητα της. Ο Φρειδερίκος εισηγήθηκε την επιστροφή των στρατευμάτων της Έσσης και του Ανόβερο που στάθμευαν στη Βρετανία για να προστατέψουν την περιοχή από μια πιθανή εισβολή. Αυτά αριθμούσαν 35.000 άντρες και η Πρωσία προσφέρθηκε να παρέχει επιπλέον 8.000-10.000 άντρες και ζήτησε από τα κράτη του Brunswick και Saxe-Gotha να παρέχουν επιπλέον 10.000 άντρες. Τα στρατεύματα της Έσσης, Brunswick και Saxe-Gotha θα πληρώνονταν με βρετανική επιχορήγηση και αυτά του Ανόβερο όφειλαν υποταγή στο Βασίλειο της Αγγλίας, που ήταν επίσης και ο Εκλέκτορας του Ανόβερο. Το Βρετανικό Υπουργικό Συμβούλιο συμφώνησε στο σχέδιο του Φρειδερίκου για ένα «Στρατό Παρατήρησης» (Συμμαχικό στρατό), πλήρωσε για το σκοπό αυτό βρετανικά χρήματα αλλά δεν ενέπλεξε βρετανούς στρατιώτες για να προστατέψει το Ανόβερο και τις πρωσικές επαρχίες στη δύση έναντι της Γαλλίας.

Το Μάρτιο του 1757 τα γαλλικά στρατεύματα βρίσκονταν σε κινητοποίηση. Ο στρατός αριθμούσε 100.000 άντρες περίπου, στον οποίο περιλαμβάνονταν αυστριακά και γερμανικά-συμμαχικά στρατεύματα. Διοικητής ήταν αρχικά ο Αντιστράτηγος Πρίγκιπας Soubise και αργότερα (από τις 27 Απριλίου) ο Στρατάρχης d'Estrees. Ο Συμμαχικός στρατός αριθμούσε μόνο 47.000 άντρες. Στις 30 Μαρτίου ο Δούκας του Cumberland, γιος του Γεωργίου Β', ανέλαβε τη διοίκηση του Συμμαχικού στρατού με διαταγές να προστατέψει τις επικράτειες της Πρωσίας και Ανόβερο, αλλά να μην ενεργήσει επιθετικά. Στις αρχές Απριλίου οι Γάλλοι διέσχισαν το Ρήνο και προέλαυσαν προς το Wesel και την 1η Μαΐου υπογράφηκε η Δεύτερη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Ήταν μια επιθετική συμφωνία ανάμεσα στη Γαλλία, Αυστρία και Ρωσία, σύμφωνα με την οποία, η Γαλλία όφειλε να παρέχει 105.000 στρατιώτες και να αναλάβει την επιχορήγηση 10.000 Γερμανών στρατιωτών στον πόλεμο ενάντια στην Πρωσία. Η Γαλλία επίσης έπρεπε να δώσει στην Αυστρία 22,5 εκατομμύρια λίβρες για την πολεμική της προσπάθεια. Οι σκοποί της συνθήκης ήταν η στρατιωτική καταστροφή της Πρωσίας και η υποστήριξη της Αυστρίας στη διεκδίκηση της Σιλεσίας.

Οι Γάλλοι συνέχισαν την προέλαση τους εναντίον του Συμμαχικού στρατού και στις αρχές Ιουνίου ο Cumberland αποφάσισε να σταματήσει και να δώσει μάχη στο Brackwede. Ωστόσο, ο Soubise έστειλε τα ελαφρά στρατεύματα του γύρω από τις πλευρές του συμμαχικού στρατού και απείλησε τις επικοινωνίες τους και έτσι ο Cumberland αποφάσισε να οπισθοχωρήσει. Οι Γάλλοι συνέχισαν να προελαύνουν με σκοπό να υπερφαλαγγίσουν το συμμαχικό στρατό. Τελικά στις 24 Ιουλίου ο Cumberland άρχισε να οχυρώνει το στρατό του στις περιοχές του Hastenbeck και Voremborg. Έγιναν αψιμαχίες μεταξύ των εμπροσθοφυλακών των δυο στρατών και οι δυο πλευρές προσπαθούσαν να αντιληφθούν τις προθέσεις του εχθρού.

Ο Soubise διαπίστωσε, ότι ο Cumberland προετοιμαζόταν για μάχη. Ο Γαλλικός στρατός είχε 50.000 πεζούς, 10.000 ιππείς και 68 πυροβόλα, ενώ ο Συμμαχικός στρατός είχε 30.000 πεζούς, 5.000 ιππείς και 28 πυροβόλα. Η κύρια γραμμή πεζικού του Cumberland απλωνόταν βόρεια του Hastenbeck και κατά μήκος του δρόμου προς ανατολικά. Η αριστερή πλευρά και το κέντρο του ήταν πολύ καλά οχυρωμένα, αλλά το δεξί άκρο του δεν απαιτούσε ισχυρή προστασία, επειδή καλύπτονταν από φυσικές οχυρώσεις, όπως ήταν τα έλη.

Η γαλλική επίθεση στόχευε στο κέντρο της παράταξης του Cumberland στο Obensburg. Οι Γάλλοι γνωρίζοντας την αριθμητική υπεροχή τους σε άντρες και πυροβολικό, βάδισαν κατευθείαν εναντίον του λόφου του Obensburg, ο οποίος προστατεύονταν από τρεις λόχους κυνηγών. Στις 3:00 π.μ. στις 26 Ιουλίου η γαλλική προέλαση ξεκίνησε και στις 8:00 π.μ. οι δυο στρατοί είχαν εμπλακεί ολοκληρωτικά. Σύντομα επικράτησε σύγχυση στο πεδίο της μάχης και οι δυο πλευρές χτυπούσαν τους δικούς τους άντρες. Οι δυο διοικητές έδιναν λανθασμένες αναφορές για επιθέσεις στις πλευρές και σε άλλες θέσεις της παράταξης. Ο D'Estrees είδε το ιππικό του να επιτίθεται χωρίς διαταγή. Αφού έλαβε πληροφορίες για τις κινήσεις των Συμμάχων, διέταξε τα στρατεύματα του να αποσυρθούν από το πεδίο της μάχης στις 2:00 μ.μ. περίπου. Φτάνοντας στη νότια πλευρά του ποταμού Haste έλαβε αναφορές ότι ο Cumberland είχε οπισθοχωρήσει επίσης από το πεδίο της μάχης. Αυτό σήμαινε, ότι ο Cumberland ήταν σε πλήρη υποχώρηση και έτσι ο d'Estrees έστειλε τις μονάδες του πίσω να καταλάβουν το πεδίο της μάχης και να κυνηγήσουν τον εχθρό. Οι Γάλλοι είχαν 1.000 νεκρούς και 1.200 τραυματίες, ενώ οι Σύμμαχοι είχαν 311 νεκρούς, 900 τραυματίες και 200 αγνοούμενους.

Μετά τη μάχη το περισσότερο τμήμα του Ανόβερου κατέχονταν από τους Γάλλους. Στις 8 Σεπτεμβρίου ο Cumberland υπέγραψε το Συνέδριο του Kloster Zeven με τους Γάλλους. Αυτό όριζε, ότι ο Συμμαχικός στρατός έπρεπε να διαλυθεί και θα γίνονταν ανταλλαγή αιχμαλώτων πολέμου.

Η βρετανική κυβέρνηση πίστευε, ότι εάν το Βασιλικό Ναυτικό και στρατός ένωναν τη δράση τους σε επιχειρήσεις κατά των γαλλικών ακτών, ο γαλλικός στρατός θα αναγκαζόταν να αναδιπλωθεί από το Ανόβερο για να προστατέψει τις ακτές. Η βρετανική κυβέρνηση δεν ήθελε ακόμα να στείλει στρατό στο Ανόβερο, φοβούμενη ότι θα παρέμενε στην περιοχή για πολλούς μήνες.

Δέκα συντάγματα συγκεντρώθηκαν στο νησί Wight με σκοπό να επιτεθούν στο γαλλικό λιμάνι του Rochefort. Τα στρατεύματα πέρασαν το καλοκαίρι εκεί αναμένοντας την άφιξη των μεταγωγικών. Τα πλοία τελικά έφτασαν στις 8 Σεπτεμβρίου την ίδια μέρα με το Συνέδριο του Kloster Zeven. Στις 23 Σεπτεμβρίου ο στόλος και στρατός κυρίευσαν το νησί d' Aix. Ωστόσο, εξαιτίας των άσχημων καιρικών συνθηκών και αναφορών για αρκετά μεγάλες γαλλικές ενισχύσεις στο Rochefort, ο στόλος και στρατός επέστρεψαν στο Portsmouth στις 3 Οκτωβρίου. Πολλές βρετανικές επιδρομές έγιναν κατά των γαλλικών ακτών και λιμανιών κατά τα επόμενα έτη του πολέμου.

Κεντρική Ευρώπη

Ο Φρειδερίκος Β' ξεκίνησε την εκστρατεία του 1757 στις 18 Απριλίου. Εισέβαλε στη Βοημία με σκοπό την ολοκληρωτική καταστροφή του Αυστριακού στρατού. Διαίρεσε το στρατό του σε τέσσερα ξεχωριστά σώματα συνολικού αριθμού 116.000 αντρών και προέλασε στη Βοημία από τέσσερις διαφορετικούς άξονες, ελπίζοντας να υπερφαλαγγίσει τους Αυστριακούς. Ο Αυστριακός στρατός βρισκόταν υπό τη διπλή διοίκηση του Στρατάρχη Browne και Πρίγκιπα Κάρολου της Λωραίνης, γαμπρού της Μαρίας Θηρεσίας. Οι δυο στρατοί συναντήθηκαν σε ένα υψίπεδο ανατολικά της Πράγας στις αρχές Μαΐου. Οι Πρώσοι διέθεταν 47.000 πεζούς, 17.000 ιππείς και 210 πυροβόλα, ενώ οι Αυστριακοί 45.000 τακτικούς πεζούς, 2.000 άτακτους, 12.600 ιππείς και 60 πυροβόλα.

Στις 6:00 π.μ. στις 6 Μαΐου οι δυο στρατοί άρχισαν τη μάχη. Οι Αυστριακοί κατείχαν το υψίπεδο και το βόρειο τμήμα της διάταξης τους καλύπτονταν από τις οχυρώσεις της Πράγας. Οι Πρώσοι διαπίστωσαν μετά από αναγνώριση, ότι η νότια πλευρά προσφέρονταν για επιχειρήσεις. Έτσι το πρωσικό ιππικό επιτέθηκε στο δεξί των Αυστριακών και οι ιππείς τους τράπηκαν σε φυγή. Ο στρατάρχης Browne άρχισε να ενισχύει την ανατολική άκρη του υψιπέδου με πεζικό και πυροβολικό, ενώ η πρώτη γραμμή των Πρώσων επιτέθηκε κατευθείαν προς τους Αυστριακούς και αποκρούστηκε. Ωστόσο, αυτή η αντεπίθεση πρόσφερε στους Πρώσους μια μοναδική ευκαιρία. Μετακινώντας το πεζικό τους νοτιοανατολικά, οι Αυστριακοί άφησαν ένα κενό στην παράταξη τους στο βορρά. 22 πρωσικά τάγματα εισχώρησαν στο κενό και απομόνωσαν το δεξί άκρο του αυστριακού στρατού από τον υπόλοιπο στρατό και επιτέθηκαν στους Αυστριακούς από τα αριστερά, αναγκάζοντας τους να υποχωρήσουν προς την Πράγα. Οι Πρώσοι ήταν νικητές σε αυτή τη μάχη, αλλά είχαν μεγαλύτερες απώλειες, χάνοντας 14.200 άντρες έναντι 13.400 των Αυστριακών.

Ο Αυστριακός στρατός υποχώρησε στην Πράγα. Η συνολική δύναμη του μαζί με τη φρουρά της Πράγας ήταν 50.000 άντρες. Στις 29 Μαΐου ο Φρειδερίκος άρχισε την πολιορκία της πόλης. Εάν η πόλη έπεφτε, ο Φρειδερίκος μπορούσε να επιβάλει δυσμενείς όρους στους Αυστριακούς για να τερματίσουν τη σύγκρουση. Ωστόσο, ο Αυστριακός Στρατάρχης Leopold J. v. Daun είχε συγκεντρώσει στρατό 30.000 αντρών στην ανατολική Βοημία. Ο Φρειδερίκος έστειλε μια δύναμη 18.000 αντρών υπό τη διοίκηση του Αντιστράτηγου Δούκα του Bevern να παρατηρεί κάθε κίνηση του Daun και με 14.000 άντρες σκόπευε να τον

ανατρέψει από την θέση του κοντά στο Kolin. Ο Daun είχε ενισχυθεί στις αρχές Ιουνίου και παράταξε τους άντρες του κατά μήκος μιας χαμηλής σειράς λόφων που γνώριζαν καλά οι Αυστριακοί από προηγούμενες ασκήσεις τους.

Οι Πρώσοι διέθεταν 19.500 πεζούς, 15.000 ιππείς και 98 πυροβόλα. Οι Αυστριακοί είχαν 35.000 πεζούς, 18.000 ιππείς και 154 πυροβόλα. Τη νύκτα 17-18 Ιουνίου οι Πρώσοι βάδισαν γύρω από τις αυστριακές θέσεις με την ελπίδα να εμφανιστούν στην κορυφογραμμή πίσω τους και να τους απωθήσουν στην πεδιάδα. Οι Πρώσοι σκόπευαν να επιτεθούν στη δεξιά πλευρά της παράταξης των Αυστριακών, αλλά αναγκάστηκαν να ακυρώσουν το σχέδιο τους καθώς ο Daun είχε προλάβει την κίνηση τους και ενισχυθεί. Κατά το απόγευμα στις 18 Ιουνίου οι Πρώσοι εξαπέλυσαν μια μετωπική επίθεση κατά των θέσεων των Αυστριακών στην κορυφογραμμή. Μια αυστριακή αφήγηση αναφέρει : «*Αυτοί [οι Πρώσοι] επιτέθηκαν στο πλευρό με ζωντάνια τη στιγμή που οι Αυστριακοί ετοιμάζονταν να σχηματίσουν τις γραμμές τους. Παρόλα αυτά οι Αυστριακοί απέκρουσαν την επίθεση με ένα πυκνό πυρ από μουσκέτα και πυροβόλα*» (St Paul, 1757: Η Άμυνα της Πράγας σ.151).

Μετά από τρεις ώρες μάχης το κέντρο των Αυστριακών άρχισε να καταρρέει. Δημιουργήθηκε ένα κενό στη γραμμή τους και οι Πρώσοι έσπευσαν να το εκμεταλλευτούν. Τότε τα αυστριακά πυροβόλα χτύπησαν το πρωσικό πεζικό που προσπαθούσε να εισέλθει στο κενό, ενώ το σαξονικό ιππικό επιτέθηκε με τη σειρά του κατά των Πρώσων προκαλώντας τους μεγάλες απώλειες. Οι Αυστριακοί τελείωσαν τη μάχη με την κατάληψη του χωριού Krzeczor. Ένας Αυστριακός αξιωματικός του επιτελείου σημείωσε : «*Ο εχθρός τράπηκε ολοκληρωτικά σε φυγή : ορισμένοι έτρεχαν στο δρόμο προς το Kolin και συνελήφθησαν· άλλοι πήραν το δρόμο προς το Nimburg· ένα τρίτο τμήμα πήγε κατευθείαν στο Bomimisch-Brod. Καθώς ο ήλιος έδυε, έληξε και η ένδοξη μάχη, η οποία έκανε θρύλο για πάντα το όνομα του Daun*» (St Paul, 1757: Η Άμυνα της Πράγας σ. 163).

Ο Βρετανός απεσταλμένος στους Πρώσους Sir Andrew Mitchell έγραψε ένα γράμμα στο Λονδίνο για τη μάχη του Kolin, στο οποίο σημείωσε τα εξής : «*οι Πρώσοι επιτέθηκαν με μεγάλη γενναιότητα και παλικάριά... Ωστόσο ο Αυστριακός στρατός βρίσκονταν σε πλεονεκτικότερη θέση*» (ο Mitchell στο στρατόπεδο έξω από την Πράγα, 20 Ιουνίου 1757). Οι Πρώσοι έχασαν 13.700 άντρες και οι Αυστριακοί 9.000. Με την ήττα στο Kolin ο Φρειδερίκος αναγκάστηκε να οπισθοχωρήσει από την Πράγα και να εγκαταλείψει τη Βοημία, επιτρέποντας στους Αυστριακούς να συγκεντρώσουν 100.000 άντρες.

Η επόμενη μεγάλη μάχη έγινε στην Ανατολική Πρωσία μεταξύ Πρώσων και Ρώσων. Εξαιτίας της πρωσικής επίθεσης στη Σαξονία, ο Εκλέκτορας της Σαξονίας και Βασιλιάς της Πολωνίας έδωσαν άδεια στο ρωσικό στρατό να διασχίσει την περιοχή του για να χτυπήσει την Πρωσία.

Οι Ρώσοι κινήθηκαν κατά της επαρχίας της Ανατολικής Πρωσίας στα τέλη Ιουνίου. Η Ανατολική Πρωσία, απομονωμένη από την κύρια πρωσική επαρχία του Βραδεμβούργου / Πομερανίας, διέθετε μόνο 32.000 άντρες στρατό υπό τη διοίκηση του Στρατάρχη Hans v. Lehwaldt. Οι Ρώσοι υπό τη γενική διοίκηση του Στρατάρχη Stephen Fedorovich Apraksin ανέπτυξαν 55.000 άντρες σε πέντε σώματα κατά μήκος ενός φαρδιού μετώπου. Κυρίευσαν το λιμάνι του

Μεμέλ στις 5 Ιουλίου με σκοπό να κινηθούν προς την πρωτεύουσα της Ανατολικής Πρωσίας Königsberg. Ο Lehwaldt αποφάσισε να επιτεθεί στις ρωσικές φάλαγγες, παρόλο που οι Πρώσοι με 24.000 άντρες ήταν λιγότεροι αριθμητικά σε αναλογία 2 προς 1.

Στις 30 Αυγούστου ο Lehwaldt και ο Πρωσικός στρατός εμφανίστηκαν από τα δυτικά κοντά στην πόλη του Gross-Jaegersdorf και επιτέθηκαν στους Ρώσους γύρω στις 5:00 π.μ. Οι Πρώσοι ήταν παραταγμένοι με τη γνωστή λεπτή γραμμική διάταξη τους. Ξάφνιασαν τους Ρώσους και προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν τη σύγχυση τους. Ακολούθησε σκληρή μάχη στην τοποθεσία Norkitten Wood. Τα ρωσικά πυροβόλα προκάλεσαν βαριές απώλειες στους Πρώσους, οι οποίοι εξαντλήθηκαν και άρχισαν να υποχωρούν. Έχασαν 4.500 άντρες και οι Ρώσοι 6.000. Οι Ρώσοι δεν καταδίωξαν τους Πρώσους και έτσι αυτοί υποχώρησαν ανενόχλητοι. Οι Πρώσοι από την πλευρά τους έδειξαν σεβασμό για τις μαχητικές ικανότητες των Ρώσων, οι οποίοι εμφανίστηκαν δυνατότεροι στις μετέπειτα μάχες του Zorndorf και Kunersdorf.

Οι Ρώσοι αποφάσισαν να αποχωρήσουν από την Ανατολική Πρωσία και επέστρεψαν στην Πολωνία τον Οκτώβριο. Οι λόγοι της απόφασης αυτής δεν είναι ξεκάθαροι, αλλά ο Apraksin καθαιρέθηκε και διατάχτηκε να παρουσιαστεί σε ένα δικαστήριο στην Αγ. Πετρούπολη. Ο Πρωσικός στρατός άφησε επίσης την Ανατολική Πρωσία οπισθοχωρώντας στην Πομερανία για να αναμετρηθεί με τους Σουηδούς που προσπαθούσαν να καταλάβουν την περιοχή. Οι Ρώσοι επέστρεψαν στην Ανατολική Πρωσία τον Ιανουάριο 1758 με 72.000 άντρες και επιτέθηκαν χειμωνιάτικα. Οι Πρώσοι μη διαθέτοντας στρατό στην Ανατολική Πρωσία, δεν αντιστάθηκαν και έτσι οι Ρώσοι κυρίευσαν την επαρχία, την οποία κράτησαν μέχρι το τέλος του πολέμου. Όπως έδειξαν και άλλες μάχες, οι νίκες σε τοπικό επίπεδο δεν ήταν τόσο σημαντικές όσο ήταν η καταστροφή του στρατού του αντιπάλου.

Η επόμενη μεγάλη μάχη ήταν μεταξύ των Πρώσων και των Γάλλων και Γερμανών συμμάχων τους (Reichsarmee) στο Rossbach. Ήταν η μοναδική φορά που ο Πρωσικός και Γαλλικός στρατός συναντήθηκαν στο πεδίο της μάχης κατά τη διάρκεια του πολέμου. Ο Στρατάρχης Soubise προέλαυσε με ένα μεγάλο απόσπασμα Γάλλων και Γερμανών του Reichsarmee δύναμης 42.000 αντρών κατά του Βραδεμβούργου. Αφήνοντας 30.000 άντρες στη Σαξονία / Σιλεσία για να εμποδίζουν τους Αυστριακούς και εξαιτίας των απωλειών στο Kolin, ο Φρειδερίκος διέθετε μόνο 21.000 άντρες για να αντιμετωπίσει τους Γάλλους. Αφού αποσύρθηκε στην Πρωσία για ανάπαυση, ο Φρειδερίκος έκανε μεταβολή, καθώς οι Γάλλοι άρχισαν να κινούνται ανατολικά και στις 4 Νοεμβρίου αντιμετώπισε τους Γάλλους και Γερμανούς συμμάχους τους κοντά στο Rossbach. Οι Γάλλοι και Γερμανοί βάδισαν κατευθείαν προς το πρωσικό στρατόπεδο ελπίζοντας ότι οι Πρώσοι θα εγκατέλειπαν την περιοχή. Όταν όμως έμαθε, ότι ο Γάλλο-Γερμανικός στρατός βρισκόταν σε κίνηση, ο Φρειδερίκος διέταξε τον Υποστράτηγο Frederick Wilhelm v. Seydlitz να επιτεθεί στους Γάλλους με 38 ίλες ιππικού. Οι ίλες του διέσπασαν εύκολα την εμπροσθοφυλακή των Γάλλο-Γερμανών και τους απώθησαν, ενώ ο στρατός τους βρισκόταν ακόμα σε κίνηση. Το πρωσικό πεζικό επιτέθηκε με τη σειρά του στο γαλλικό και γερμανικό πεζικό και διέσπασε

τις γραμμές του. Το πρωσικό ιππικό εξαπέλυσε μια δεύτερη επίθεση και σάρωσε από πίσω το γαλλικό και γερμανικό πεζικό, ενώ το πρωσικό πυροβολικό έριχνε συνεχώς ομοβροντίες. Ο Φρειδερίκος σημείωσε, ότι η μάχη συνέβη τόσο γρήγορα ώστε δεν υπήρχε χρόνος για το στρατό του να εμπλακεί πλήρως και έτσι «*δέκα τάγματα του δεξιού έμειναν ιδανικοί θεατές*» (Φρειδερίκος Β', Ιστορία του Επταετούς Πολέμου τ. Α, σελ. 184). Οι Γάλλο-Γερμανοί έχασαν 10.000 άντρες, ενώ οι Πρώσοι 548.

Ο Φρειδερίκος είχε κερδίσει μια σπουδαία νίκη, αλλά έπρεπε να επιστρέψει αμέσως στα ανατολικά για να αντιμετωπίσει μια Αυστριακή αντεπίθεση. Ο Φρειδερίκος έκανε χρήση της τακτικής του ελιγμού επί των εσωτερικών γραμμών κατά τα υπόλοιπα έτη του πολέμου, χτυπώντας ένα στρατό και έπειτα κάνοντας μεταβολή εναντίον ενός άλλου. Οι Γάλλοι δεν εισέβαλαν στις κύριες πρωσικές περιοχές ξανά, καθώς οι επιθέσεις τους από δω και στο εξής κατευθύνονταν εναντίον του Ανόβερο.

Οι Αυστριακοί εισέβαλαν στη Σιλεσία στις αρχές Νοεμβρίου και νίκησαν τον Πρωσικό στρατό εκεί δύναμης 19.000 αντρών κοντά στο Breslau, την πρωτεύουσα της Σιλεσίας στις 22 Νοεμβρίου και κυρίευσαν την πόλη στις 25. Ο Φρειδερίκος με 30.000 στρατό κινήθηκε γρήγορα προς το Breslau. Ενισχύθηκε από τους εναπομείναντες άντρες του ηττημένου στρατού της Σιλεσίας και ανέβασε τον αριθμό της δύναμης του σε 33.000 άντρες. Οι Αυστριακοί υπό τη διοίκηση του Πρίγκιπα Κάρολου της Λωραίνης είχαν 66.000 άντρες. Στις 5 Δεκεμβρίου οι δυο στρατοί συναντήθηκαν στο Leuthen. Αυτή η μάχη θεωρείται η πιο λαμπρή μάχη στην καριέρα του Φρειδερίκου και έμεινε γνωστή εξαιτίας της χρήσης της λοξής τάξης. Ο Φρειδερίκος παραδέχτηκε, ότι ήθελε «*να αποφύγει τα ίδια λάθη που διέπραξε στις μάχες της Πράγας και του Kolin*» (Φρειδερίκος Β', Ιστορία του Επταετούς Πολέμου τ. Β σελ. 202). Η τακτική της λοξής τάξης ήταν μια πολύ δύσκολη άσκηση και δεν επιδείχτηκε ξανά με την ίδια δεξιοτεχνία από τους Πρώσους.

Οι Αυστριακοί αναπτύχθηκαν σε μια μεγάλη ανοικτή πεδιάδα με τεράστιες και ατελείωτες γραμμές πεζικού. Ο Κάρολος νόμιζε, ότι οι Πρώσοι θα προέλαυναν και χτυπούσαν το δεξί της παράταξης του και όταν οι Πρώσοι κινήθηκαν στις 8:00 π.μ., ενίσχυσε την πλευρά του αυτή. Αντί αυτού όμως ο Φρειδερίκος έστειλε τον περισσότερο στρατό του από τα νότια και υπό την κάλυψη του εδάφους χωρίς να το αντιληφθούν οι Αυστριακοί. Η επίθεση του σκόπευε να χτυπήσει τη νότια αριστερή πλευρά των Αυστριακών και να τους απωθήσει έτσι από το νότο προς το βορά, προκαλώντας τους σύγχυση. Προσποινήθηκε μια ψεύτικη επίθεση στο κέντρο της αυστριακής παράταξης, αλλά ο διοικητής της αριστερής πτέρυγας Στρατηγός Nadasti, κατάλαβε ότι οι Πρώσοι έρχονταν εναντίον του και ζήτησε ενισχύσεις. Οι Πρώσοι επιτέθηκαν σε 14 τάγματα Βυρτεμβέργιων και άρχισαν να απωθούν την αυστριακή γραμμή προς βορά. Ο Κάρολος, συνειδητοποιώντας τον κίνδυνο, διέταξε αμέσως το πεζικό να ενισχύσει τη νότια πλευρά του, αλλά αυτή η κίνηση της τελευταίας στιγμής δημιούργησε σύγχυση και δυσκολίες ελιγμού στο χωριό Leuthen. Ο Φρειδερίκος σημείωσε, ότι «*οι Αυστριακοί βλέποντας την υπερκέραση της παράταξης τους, προσπάθησαν να αλλάξουν τη διάταξη τους. Ήταν όμως πολύ αργά για να σχηματίσουν ένα*

παράλληλο μέτωπο με τους Πρώσους» (Φρειδερίκος Β', Ιστορία του Επταετούς Πολέμου τ. Α σελ. 202).

Τα πρωσικά πυροβόλα και τα μουσκέτα προξένησαν βαριές απώλειες στους Αυστριακούς, οι οποίοι κατά τις 3:00 μ.μ. άρχισαν να υποχωρούν από το χωριό Leuthen. Το Αυστριακό ιππικό διατάχτηκε να ενεργήσει επίθεση κατά του πρωσικού πεζικού στα αριστερά, αλλά δέχτηκε επίθεση πλευρικά από το πρωσικό ιππικό. Η μάχη διήρκεσε μέχρι το απόγευμα καθώς οι Πρώσοι συνέχιζαν να απωθούν τους Αυστριακούς προς βορρά. Οι Αυστριακοί έχασαν 22.000 άντρες, ενώ οι Πρώσοι 11.000 άντρες. Ο πρίγκιπας Κάρολος απαλλάχτηκε των καθηκόντων του.

Πολλοί θεώρησαν, ότι η νίκη στο Leuthen ήταν μεγαλύτερη από εκείνη στο Rossbach, αφού οι Αυστριακοί διέθεταν πιο επαγγελματικό στρατό απ' εκείνον των Γάλλο-Γερμανών. Ένας αυτόπτης Πρώσος μάρτυρας σημείωσε, ότι *«οι Αυστριακοί αμύνθηκαν με μεγάλη γενναιότητα αλλά επιτέλους έχασαν... ποτέ δεν πολέμησαν με τόση γενναιότητα απ' ότι τώρα»* (Lloyd, History of the Late War in Germany, I, σελ. 130). Η λοξή τάξη ήταν επιτυχής διότι, οι Αυστριακοί δεν αναγνώρισαν την απειλή έγκαιρα και δεν είχαν τη συνδρομή των σωμάτων Grenzer.

Μετά τη νίκη αυτή, η πρωτοβουλία των κινήσεων πέρασε στους Πρώσους για τον επόμενο χρόνο. Ωστόσο ο πρωσικός στρατός είχε μεγάλες απώλειες από τις προηγούμενες εκστρατείες του και έπρεπε να επαναφέρει τα συντάγματα του σε ένα αποδεκτό επίπεδο ισχύος. Αυτό επηρέασε τις μελλοντικές επιχειρήσεις. Η ικανότητα της διεξαγωγής μιας μάχης όπως αυτή του Leuthen απαιτούσε ένα στρατό με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και πειθαρχίας. Πολλοί βετεράνοι με πολλά χρόνια εμπειρίας είχαν πεθάνει ή ήταν τραυματισμένοι. Ήταν δύσκολο πλέον για τους Πρώσους να κερδίζουν διαδοχικές μάχες, ενώ οι Αυστριακοί έμαθαν ότι η μάχη με τους Πρώσους σε ανοικτό πεδίο δεν ήταν η καλύτερη λύση. Οι Αυστριακοί επίσης έμαθαν ότι η καλύτερη αναγνώριση των θέσεων των Πρώσων ισοσκέλιζε το πλεονέκτημα της χρήσης της λοξής τάξης.

Ινδία

Η Γαλλική και Αγγλική (Βρετανική) Εταιρία Ανατολικών Ινδιών είχαν δημιουργήσει δικούς τους στρατούς για να προστατεύσουν πρωτίστως τους διάφορους εμπορικούς σταθμούς σε ολόκληρη την περιοχή. Και οι δυο εταιρίες είχαν συστήσει συμμαχίες με τοπικούς πρίγκιπες με σκοπό να συμπληρώνουν τα στρατεύματά τους με ντόπιους σε περίπτωση πολέμου.

Το ξέσπασμα των εχθροπραξιών άρχισε στην επαρχία της Βεγγάλης το 1756. Οι Βρετανοί στην Καλκούτα είχαν ακούσει φήμες για επικείμενο πόλεμο με τη Γαλλία και έτσι οι δυο εταιρίες στη Βεγγάλη άρχισαν να ενισχύουν τους σταθμούς τους. Ο τοπικός Nawab, Siraj-ud-daula, δεν επιθυμούσε τη βρετανική παρουσία και οι Βρετανοί δεν είχαν καλές σχέσεις μαζί του. Διέταξε Βρετανούς και Γάλλους να σταματήσουν τις προετοιμασίες για πόλεμο. Οι Γάλλοι συμμορφώθηκαν, αλλά οι Βρετανοί όχι, οπότε ο Nawab κινήθηκε εναντίον τους. Μέχρι τα τέλη Ιουνίου 1756 ο στρατός του Nawab κυρίευσε όλους τους βρετανικούς

σταθμούς και την Καλκούτα. 50 με 60 Βρετανοί έμποροι φυλακίστηκαν σε μια μικρή φυλακή στο Οχυρό William. Η φυλακή δεν ήταν κατάλληλη για τόσο μεγάλο αριθμό κρατουμένων και περίπου 40 άτομα πέθαναν από ασφυξία λόγω του αναποτελεσματικού εξαερισμού. Το επεισόδιο αυτό έμεινε γνωστό στην ιστορία ως η Μαύρη Τρύπα της Καλκούτας και έγινε η αφετηρία για την ήττα του Nawab.

Η Αγγλική Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών έστειλε μια μικρή δύναμη από το Madras στη Βεγγάλη για να ανακαταλάβει τους διάφορους σταθμούς. Τέσσερα πλοία της γραμμής συγκεντρώθηκαν υπό τη διοίκηση του Ναυάρχου Charles Watson, μεταφέροντας 600 ευρωπαϊούς στρατιώτες της Εταιρίας, τρεις λόχους του 39ου Συντάγματος Πεζικού και 900 Sepoys (Ινδοί στρατιώτες της Εταιρίας). Τη γενική διοίκηση είχε ο Robert Clive, ο οποίος είχε κερδίσει φήμη ως στρατιωτικός διοικητής της εταιρίας κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Πολέμου στο Carnatic το 1751-53. Ο στόλος και στρατός κυρίευσαν εύκολα την Καλκούτα στις 30 Δεκεμβρίου 1756 και έπειτα κινήθηκαν βόρεια για να κυριεύσουν το Hooghly. Μετά απ' αυτό, γύρισαν πίσω στην Καλκούτα, όπου στα μέσα του Ιανουαρίου 1757 έφτασαν τα νέα της κήρυξης πολέμου ανάμεσα στη Γαλλία και Μεγάλη Βρετανία.

Ο Nawab, εξαγριωμένος από την επίθεση στο Hooghly, κινήθηκε νότια κατά των Βρετανών με 40.000 στρατό. Οι Βρετανοί φοβούμενοι μια επίθεση των Γάλλων με τον Nawab στην Καλκούτα, θέλησαν να διαπραγματευτούν με τον Nawab, ο οποίος όμως αρνήθηκε. Στις 4 Φεβρουαρίου έγινε μια μάχη ανάμεσα στους δυο στρατούς. Ο Nawab διέθετε 40.000 άντρες, ενώ οι Βρετανοί είχαν 600 ναύτες, 650 ευρωπαϊούς στρατιώτες και 800 Sepoys. Η επίθεση του Clive κατά του στρατοπέδου του Nawab δεν ήταν ιδιαίτερα επιτυχής. Έχασε 100 ευρωπαϊούς και 50 Sepoys. Ο Nawab ωστόσο έχασε 600 άντρες και πέντε μέρες αργότερα υπέγραψε συνθήκη με τους Βρετανούς. Ο Nawab αναγκάστηκε να παραδώσει την Καλκούτα και να αποκαταστήσει όλα τα προνόμια των Βρετανών εμπορών στη Βεγγάλη. Ο Clive μετά επιτέθηκε εναντίον του γαλλικού σταθμού στο Chandernagore, που παραδόθηκε στις 23 Μαρτίου.

Ο Nawab, φοβούμενος την ολοένα και μεγαλύτερη απειλή της βρετανικής παρουσίας στη Βεγγάλη, άρχισε να έχει επαφές με τη Γαλλική Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών στο Pondicherry και την Arcot. Ωστόσο μια συνομωσία γινόταν μέσα στο ίδιο του το σπίτι. Ο θείος του και χρηματοδότης του στρατού του, Mir Jaffar, ήταν ο αρχηγός της συνομωσίας. Ο Clive αποφάσισε να υποστηρίξει τον Mir Jaffar και καθώς ο Nawab οπισθοχωρούσε με το στρατό του βόρεια στο Plassey, οι συνωμότες υπέγραψαν μια συνθήκη που έδινε στον Mir Jaffar το θρόνο της Βεγγάλης, Orissa και Bihar με αντάλλαγμα την υπαγωγή όλων των γαλλικών σταθμών της περιοχής σε βρετανικό έλεγχο.

Ο Clive αποφάσισε στη συνέχεια να επιτεθεί στο στρατό του Nawab στο Plassey, 800 μίλια (1.300 km) βόρεια της Καλκούτας. Είχε στη διάθεση του 900 ευρωπαϊούς στρατιώτες, 200 Topasses (ντόπιους πορτογάλους στρατιώτες) και 2.100 Sepoys. Οι Βρετανοί έφτασαν χρησιμοποιώντας πλωτά μέσα και διαξηράς και προέλαυσαν στην πεδιάδα νότια του Plassey, όπου στις 23 Ιουλίου η μάχη άρχισε. Ο στρατός του Nawab αριθμούσε 35.000 πεζούς και 18.000

ιππείς συν ένα απόσπασμα Γαλλικού πυροβολικού από το σταθμό του Chandernagore. Οι Βρετανοί αναπτύχθηκαν σε γραμμική διάταξη, με τους ευρωπαϊκούς στρατιώτες στο κέντρο και τους Serouys και Torasses στα άκρα. Οι Γάλλοι άρχισαν τη μάχη στις 8 το πρωί με τα πυροβόλα τους και οι ομοβροντίες από τις δυο πλευρές συνεχίστηκαν μέχρι τις 11. Μια καταιγίδα μούσκεψε το απόθεμα πυρίτιδας του Nawab και έτσι οι μονάδες που στάλθηκαν να χτυπήσουν τους Βρετανούς αναχαιτίστηκαν από πυκνό πυρ πυροβολικού.

Μετά απ' αυτή την αναποδιά ο στρατός του Nawab άρχισε να οπισθοχωρεί και τότε οι Βρετανοί εξαπέλυσαν την επίθεσή τους. Αφού κυρίευσαν την περιοχή με τη δεξαμενή του νερού, τα στρατεύματα του Nawab επιτέθηκαν ξανά για να αναχαιτιστούν από το πυρ των πυροβόλων και μουσκέτων. Ο Clive τότε συνειδητοποίησε ότι το πλευρό του ήταν καλυμμένο από στρατεύματα πιστά στον Mir Jaffar. Αποφάσισε να κάνει μια τελική επίθεση και κατέλαβε τα υψώματα και λόφους που βρίσκονταν μπροστά του. Ο στρατός του Nawab υποχώρησε και στις 5 το απόγευμα η μάχη είχε τελειώσει. Μια κατάθεση ενός αξιωματικού του στρατού της Αγγλικής Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών αναφέρει : «Ο στρατός του Nawab υπερτερούσε των Βρετανών 20 προς 1 αλλά οι Βρετανοί είχαν κουράγιο, στρατιωτική πειθαρχία και αυτό που ήταν το πιο σημαντικό και στους δυο ήταν η προδοσία των αξιωματικών του Nawab [Mir Jaffar]...[Clive] κέρδισε μια νίκη, με τεράστιες συνέπειες...» (Mss Eur B248).

Οι Βρετανοί είχαν 25 νεκρούς και 50 τραυματίες, ενώ οι απώλειες του Nawab ήταν περίπου 500 νεκροί. Ο Nawab διέφυγε από το πεδίο της μάχης και δολοφονήθηκε όντας αιχμάλωτος. Ο Mir Jaffar πήρε το θρόνο της Βεγγάλης και οι δεσμοί που δημιουργήθηκαν από τη συμμαχία του με τους Βρετανούς έκαναν την περιοχή της Βεγγάλης πηγή σημαντικών εσόδων για την επερχόμενη σύγκρουση με τους Γάλλους στην περιοχή του Carnatic. Αν και ήταν μια σημαντική νίκη, η μάχη του Plassey δε σήμαινε την απαρχή της βρετανικής κυριαρχίας στην Ινδία, όπως ισχυρίζονται ορισμένες πηγές. Η μετέπειτα μάχη του Wandiwash και η πολιορκία του Pondicherry θα εξασφάλιζαν τη βρετανική κυριαρχία.

Ο Clive συναντά τον Mir Jaffar μετά τη μάχη του Plassey

1758

Βόρεια Αμερική

Οι Βρετανοί άρχισαν την εκστρατεία του 1758 στη Βόρεια Αμερική ενισχυμένοι σημαντικά με τακτικά και αποικιακά στρατεύματα και σχεδίαζαν μια τριπλή επίθεση στις γαλλικές περιοχές. Οι στόχοι ήταν πρώτον το Οχυρό Carillon (Ticonderoga στους Βρετανούς) στο νοτιοδυτικό άκρο της λίμνης Champlain, έπειτα το οχυρό και λιμάνι του Louisbourg, η επίθεση στο οποίο ήταν να γίνει το 1757 και τέλος το Οχυρό Duquesne στη δυτική Πενσυλβάνια.

Ο Γάλλος Στρατηγός Montcalm στάθμευε στο Οχυρό Carillon με 4.000 άντρες. Ο νέος Βρετανός διοικητής στη Βόρεια Αμερική, Στρατηγός James Abercromby, συγκέντρωσε 7.000 τακτικούς στρατιώτες και 9.000 αποίκους στο Οχυρό Edward και στις 5 Ιουλίου διέσχισε προς βορά τη λίμνη George. Το απόγευμα της 6ης τα στρατεύματα αποβιβάστηκαν στο βόρειο άκρο της λίμνης και άρχισαν την πορεία τους προς το Οχυρό Carillon. Οι Γάλλοι έμαθαν, ότι οι Βρετανοί πλησίαζαν και κάλεσαν ενισχύσεις 400 αντρών, οι οποίοι έφτασαν στο Οχυρό Carillon στις 4 Ιουλίου. Τα δέντρα μπροστά από το οχυρό είχαν κοπεί για να προσφέρουν μεγαλύτερη ορατότητα και να παρεμποδίσουν τους επιτιθέμενους και χτίστηκε επίσης ένα μεγάλο χαράκωμα με πεσμένους κορμούς δέντρων μπροστά του. Ο Montcalm τοποθέτησε επτά από τα οκτώ τάγματα του στις εξωτερικές οχυρώσεις.

Στις 8 Ιουλίου οι Βρετανοί έστειλαν τα αποικιακά τους στρατεύματα να επιτεθούν χωρίς την υποστήριξη πυροβολικού, εξαιτίας λανθασμένων πληροφοριών, και αναχαιτίστηκαν εύκολα. Τότε, ο Abercromby έστειλε τα τακτικά στρατεύματα του, τα οποία έπεσαν στην παγίδα των κορμών και δέχτηκαν καταγιστικά πυρά από τα γαλλικά μουσκέτα και πυροβόλα. Οι Βρετανοί επιχείρησαν έξι επιθέσεις κατά μέτωπο μεταξύ 1:00 μ.μ. και 6:00 μ.μ., οι οποίες απέτυχαν. Μια τελική επίθεση από το 42ο σύνταγμα Highlanders (Black Watch) και το 4ο τάγμα του 60ου συντάγματος πεζικού των Αμερικανών κατευθύνθηκε εναντίον των γαλλικών οχυρώσεων που φυλάσσονταν από το Βασιλικό Σύνταγμα της Roussillon. Μετά από μια ώρα σκληρής μάχης σώμα με σώμα η επίθεση σταμάτησε και οι Βρετανοί υποχώρησαν στη νότια πλευρά της λίμνης George. Οι Γάλλοι έχασαν 350 άντρες, ενώ οι Βρετανοί είχαν απώλειες 1.600 τακτικών και 334 αποικιακών στρατιωτών. Το Σεπτέμβριο ο Στρατηγός Abercromby αντικαταστάθηκε από τον Υποστράτηγο Jeffrey Amherst.

Οι Βρετανοί είχαν ορισμένες επιτυχίες στην περιοχή της Νέας Υόρκης. Μια μικρή μονάδα 2.000 αντρών, υπό τη διοίκηση του Πλοίαρχου Bradstreet εξαπέλυσε μια επίθεση κατά του γαλλικού Οχυρού Frontenac στη Λίμνη Οντάριο στις 25 Αυγούστου. Το οχυρό, το οποίο ήταν μια σημαντική βάση ανεφοδιασμού όλων των γαλλικών οχυρών στη δυτική πλευρά των Μεγάλων Λιμνών και του Οχάιο, παραδόθηκε δυο μέρες αργότερα. Με την πτώση του οχυρού διακόπηκε η επικοινωνία μεταξύ του Κεμπέκ και των δυτικών οχυρών, ενώ τα λάφυρα ήταν περίπου 800.000 στερλίνες.

Όπως είχε συμβεί την περασμένη χρονιά, το Halifax ήταν η κύρια περιοχή συγκέντρωσης για μια επίθεση κατά του Louisbourg. Η βρετανική αποστολή, υπό τη διοίκηση του Υποστράτηγου Jeffrey Amherst, αποτελούνταν από 14 τάγματα τακτικού πεζικού συν δυο επίλεκτες μονάδες γρεναδιέρων και ελαφρού πεζικού, συνολικά 10.000 άντρες περίπου. Το Βασιλικό Ναυτικό διέθετε 23 πλοία της γραμμής, 10 φρεγάτες και μεταφορικά πλοία. Οι Γάλλοι είχαν τέσσερα τάγματα τακτικού πεζικού, 24 λόχους πεζοναυτών και διάφορες μονάδες Καναδών πολιτοφυλάκων. Σύνολο 4.500 άντρες με διοικητή τον Κυβερνήτη Ιππότη Augustin de Drucour. Το Γαλλικό ναυτικό είχε πέντε πλοία της γραμμής και επτά φρεγάτες.

Το φρούριο του Louisbourg ήταν πολύ καλά οχυρωμένο. Είχε τέσσερις εξωτερικές αμυντικές γραμμές που κάλυπταν ολόκληρη την παραλία. Υπήρχαν τέσσερις προμαχώνες, ο Dauphin, ο King, ο Queen και ο Princess, με 219 πυροβόλα και 17 όλμους. Οι Βρετανοί αποβιβάστηκαν στο λιμανάκι Freshwater στη νοτιοδυτική πλευρά του οχυρού το πρωί στις 8 Ιουνίου. Η αποβατική δύναμη χωρίστηκε σε τρεις ταξιαρχίες. Η κεντρική ταξιαρχία, υπό τη διοίκηση του Ταξίαρχου James Wolfe, έλαβε πρώτη το βάπτισμα του πυρός. Ένας αυτόπτης μάρτυρας της απόβασης περιέγραψε την καταστρεπτική ικανότητα του γαλλικού πυροβολικού : *«Μια οβίδα των 24 λιβρών μας έπαιξε άσχημο παιχνίδι. Πέταξε πάνω από τα χέρια μου και σκότωσε το Λοχία McKenzie ο οποίος βρισκόταν κοντά μου αριστερά... μια άλλη οβίδα έκοψε τα πόδια ενός συντρόφου που κρατούσε το πηδάλιο της βάρκας»*.

Η κεντρική ταξιαρχία κατείχε μέρος της παραλίας και μια δεύτερη ταξιαρχία αποβιβάστηκε υπό τη διοίκηση του Ταξίαρχου Lawrence. Αυτή η ταξιαρχία μπόρεσε να κυριεύσει τα δυτικά χαρακώματα. Οι Γάλλοι, φοβούμενοι να μην αποκοπούν από το φρούριο, υποχώρησαν με τους Βρετανούς να τους καταδιώκουν μέχρι που σταμάτησαν από τα γαλλικά πυρά. Ο Στρατηγός Amherst αποφάσισε να πολιορκήσει το Louisbourg και κατάφερε να περικυκλώσει το φρούριο στις 20 Ιουνίου, αφού τα στρατεύματα του κυρίευσαν και τις τελευταίες γαλλικές εξωτερικές θέσεις στα βόρεια. Το Βασιλικό Ναυτικό, σε υποστήριξη των χερσαίων τμημάτων, κατέστρεψε την Γαλλική πυροβολαρχία στο λιμάνι στις 25 Ιουνίου. Έξι Γαλλικά πλοία βυθίστηκαν σκόπιμα από τους Γάλλους για να κλείσουν την είσοδο του λιμανιού και έτσι με την κίνηση αυτή οι Γάλλοι βρέθηκαν εντελώς περικυκλωμένοι.

Στις 9 Ιουλίου οι αμυνόμενοι έκαναν μια επιδρομή κατά των βρετανικών θέσεων. Επτακόσιοι Γάλλοι επιτέθηκαν και κατέλαβαν την πρώτη γραμμή, αλλά η βρετανική αντεπίθεση τους ανάγκασε να υποχωρήσουν στο φρούριο. Κατά τα μέσα Ιουλίου οι Βρετανοί άρχισαν να καθαρίζουν και τα τελευταία γαλλικά χαρακώματα που βρίσκονταν κοντά στο τείχος. Το βρετανικό πυροβολικό, χρησιμοποιώντας τα χαρακώματα που βρίσκονταν κοντά στα τείχη, ήταν σε θέση να βομβαρδίσει το οχυρό και έτσι ο Γάλλος διοικητής άρχισε να κάνει διαβήματα για παράδοση, η οποία έγινε τελικά την 1η Αυγούστου. Οι Βρετανοί είχαν 500 νεκρούς και 1.000 τραυματίες, ενώ οι Γάλλοι είχαν 1.000 νεκρούς περίπου και 2.000 τραυματίες. Η κατάληψη του Louisbourg σήμαινε, ότι ο δρόμος για μια επίθεση στην καρδιά της Νέας Γαλλίας ήταν ανοικτός μέσω του ποταμού του Αγ. Λαυρεντίου.

Η τελευταία κύρια εκστρατεία στη Βόρεια Αμερική, αν και μικρότερης κλίμακας από τις προηγούμενες δυο, ήταν σημαντική για δυο λόγους. Πρώτον, ο στρατός που επιτέθηκε στην περιοχή γύρω από το Οχυρό Duquesne ήταν διαφορετικός από τον αντίστοιχο του 1755. Ο Βρετανικός στρατός είχε διδαχθεί από την ήττα του και εφάρμοσε τις πρακτικές του αγώνα στα δάση στις κύριες μονάδες του. Δεύτερον, το Οχυρό Duquesne ήταν η πραγματική αιτία για το ξέσπασμα του πολέμου και η πτώση του σε βρετανικά χέρια θα άλλαζε το πολιτικό τοπίο σε μεγάλο βαθμό.

Δυο Βρετανικά τάγματα τακτικού πεζικού και μερικές αποικιακές μονάδων, περίπου 4.000 άντρες, ανέλαβαν τη διάνοιξη ενός δρόμου προς το Οχυρό Duquesne με σκοπό να το κυριεύσουν. Με βάση κάποιες σημειώσεις του διοικητή του 4ου τάγματος του 60ου συντάγματος πεζικού των Αμερικανών, ο τρόπος προέλασης ήταν διαφορετικός από εκείνον της εκστρατείας του Braddock. *«Στην κορυφή της φάλαγγας βρίσκονταν ένας δεκανέας και έξι ξυλοκόποι, ένας οδηγός μισό μίλι πιο μπροστά, ένας λοχίας και άλλοι δώδεκα ξυλοκόποι τετρακόσια μέτρα πιο πίσω και η υπόλοιπη φάλαγγα ακόμα τετρακόσια μέτρα πιο πίσω. Η εμπροσθοφυλακή αποτελούνταν από έναν υπολοχαγό, ένα λοχία και τριάντα άντρες να βαδίζουν ο ένας πίσω από τον άλλον. Μια μονάδα ξυλοκόπων ακολουθούσε από πίσω με ένα λόχο πεζικού για προστασία. Ακολουθούσε αμέσως μια μονάδα πυροβολικού... σε όλες τις πλευρές της φάλαγγας υπήρχαν ακροβολιστές, οι οποίοι δεν έχαναν την επαφή με την κύρια φάλαγγα»* (Bouquet Papers, II, σελ. 657-8).

Η δύναμη αυτή προέλαυνε καθ' όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού, ανοίγοντας τον καινούργιο δρόμο και χτίζοντας μικρά οχυρά κατά μήκος του για την προστασία και τον ανεφοδιασμό του στρατού. Αρχές Σεπτεμβρίου η δύναμη βρίσκονταν κοντά στο Οχυρό Duquesne.

Περίπολοι των δυο πλευρών ενεπλάκησαν σε μικρές αψιμαχίες. Στις 14 Σεπτεμβρίου οι Βρετανοί οπισθοχώρησαν, όταν η γαλλική φρουρά επιτέθηκε στις θέσεις τους, προκαλώντας τη διασπορά των αποικιακών μονάδων και την επιστροφή τους στο Οχυρό Ligionier. Οι Γάλλοι έστειλαν μια δύναμη 400 αντρών να καταδιώξουν και να επιτεθούν στους Βρετανούς που υποχωρούσαν, αλλά αυτοί ανασυντάχτηκαν και κατάφεραν να τους απωθήσουν. Οι Βρετανοί πλησίαζαν στο Οχυρό Duquesne στα τέλη Οκτωβρίου και στις 24 Νοεμβρίου βρίσκονταν λίγα μίλια μακριά. Απ' αυτή την πλεονεκτική θέση παρακολουθούσαν τους Γάλλους να οπισθοχωρούν στο Venango καίγοντας το οχυρό. Οι Βρετανοί το ξανάχτισαν και το μετονόμασαν σε Οχυρό Pitt (η τοποθεσία του σημερινού Πίτσμπουργκ).

Δυτική Ευρώπη

Η βρετανική κυβέρνηση αρνήθηκε να επικυρώσει το Συνέδριο του Kloster Zeven, το οποίο καθόριζε τη διάλυση του Συμμαχικού στρατού του Ανόβερο και έδινε την άδεια στο γαλλικό στρατό να κατέχει μεγάλο μέρος του. Ήξεραν, ότι η κατοχή του Ανόβερο από τη Γαλλία σήμαινε την απώλεια των αποικιακών εδαφικών κερδών με αντάλλαγμα την επιστροφή του σε μελλοντική

συμφωνία ειρήνης. Ο Συμμαχικός στρατός βρισκόταν σε φάση αναδιοργάνωσης, υπό τη διοίκηση του Πρίγκιπα Φερδινάνδου του Brunswick, το γαμπρό του Φρειδερίκου Β'. Ο Φερδινάνδος βρισκόταν σε υπηρεσία σε προηγούμενες εκστρατείες του πολέμου όπως και στη μάχη του Rossbach.

Ενώ οι συζητήσεις συνεχίζονταν σχετικά με τη συνέχιση του πολέμου στο Ανόβερο, το αποτέλεσμα της μάχης του Rossbach έδειξε ότι ήταν δυνατή μια νέα εκστρατεία. Στα τέλη Νοεμβρίου 1757 ο Συμμαχικός στρατός ανασχηματίστηκε. Η Βρετανική κυβέρνηση συμφώνησε ξανά να πληρώσει για τη συντήρηση του στρατού, αλλά χωρίς τη συμμετοχή βρετανικών μονάδων. Ο Φερδινάνδος αναλώθηκε το Νοέμβριο και Δεκέμβριο στην εκπαίδευση του στρατού και στην ανύψωση του ηθικού του. Ένα Γαλλικό σώμα στρατού με διοικητή τον Louis Francois Armand du Plessis Δούκα de Richelieu, ο οποίος είχε αντικαταστήσει τον d'Estrees, προέλασε κατά του νέου στρατού. Ο Φερδινάνδος όμως κινήθηκε πρώτος. Αναλαμβάνοντας την πρωτοβουλία, έδιωξε τις διάφορες γαλλικές φρουρές που ξεχειμώνιαζαν και δεν είχαν εφόδια και ενισχύσεις.

Ο Φερδινάνδος υπερίσχυσε των Γάλλων στη στρατηγική και έθεσε τις βάσεις για μελλοντικές επιχειρήσεις. Στις 18 Φεβρουαρίου 1758 ανακατέλαβε την πόλη του Ανόβερο και στα τέλη Μαρτίου δεν υπήρχε κανένας Γάλλος στο κρατίδιο. Η εκστρατεία διήρκεσε μόνο έξι βδομάδες και οι Γάλλοι υποχώρησαν πίσω από το Ρήνο. Οι απώλειες των Γάλλων σε νεκρούς, τραυματίες και αγνοούμενους ήταν 16.000 άντρες, ενώ του Φερδινάνδου μόνο 200. Το ηθικό είχε αποκατασταθεί στο Συμμαχικό στρατό, ενώ το Γαλλικό είχε καταρρακωθεί.

Το υπόλοιπο της χρονιάς αναλώθηκε σε κινήσεις και ελιγμούς μεταξύ των δυο στρατών, καθώς η μια πλευρά προσπαθούσε να κερδίσει πλεονέκτημα έναντι της άλλης. Ο στρατός του Φερδινάνδου, που μετονομάστηκε σε Στρατό της Αυτού Μεγαλειότητας στη Γερμανία, έφτασε τις 40.000 άντρες στα τέλη Μαΐου. Στις 3 Αυγούστου το πρώτο βρετανικό απόσπασμα έφτασε στο Ανόβερο για να ενωθεί με το νέο στρατό. Αποτελούνταν από έξι συντάγματα ιππικού και πέντε τάγματα πεζικού. Σηματοδότησε τη δέσμευση της Βρετανίας για μια εκστρατεία στην Ευρώπη. Απ' αυτό το σημείο άλλαξε ο στρατηγικός χάρτης των επιχειρήσεων στο δυτικό θέατρο. Το Ανόβερο απαλλάχτηκε από τους Γάλλους και το δεξί πλευρό του Φρειδερίκου ήταν ασφαλές. Το υπόλοιπο της εκστρατείας χαρακτηρίστηκε από μια σειρά ελιγμών και από τις δυο πλευρές. Ο στρατός του Φερδινάνδου δεν επέτρεπε την πρόσβαση των Γάλλων στο Ανόβερο και τη δυτικό σύνορο της Πρωσίας. Ο Γαλλικός στρατός προσπάθησε να καταστρέψει το στρατό του Φερδινάνδου με μια μεγάλη κυκλωτική κίνηση και να κυριεύσει το Ανόβερο. Αυτό δέσμευσε μεγάλο αριθμό Γάλλων στρατιωτών, οι οποίοι ήταν απαραίτητοι στον πόλεμο στις αποικίες.

Κεντρική Ευρώπη

Ενώ οι Πρώσοι είχαν την πρωτοβουλία των κινήσεων στις αρχές του 1758, το έτος αυτό θα αποδεικνύονταν αιματηρό και πολύ επικίνδυνο. Η επιτυχία του Φερδινάνδου σήμαινε ότι η Πρωσία απέφυγε την αναμέτρηση με τους Γάλλους, αλλά είχε να αντιμετωπίσει τους Ρώσους, οι οποίοι την απειλούσαν

με άμεση επίθεση, που θα είχε καταστροφικές συνέπειες. Η Πρωσία έδωσε το 1758 δυο κύριες μάχες, στο Zorndorf και στο Hochkirch, με τίμημα τις βαριές απώλειες σε άντρες και την απώλεια της ικανότητας ενός αποφασιστικού πλήγματος κατά του εχθρού.

Ο Φρειδερίκος αποφάσισε να χτυπήσει πρώτα τους Αυστριακούς, επειδή νόμιζε ότι οι Ρώσοι δεν θα κινούνταν μέχρι το καλοκαίρι. Κυρίευσε το τελευταίο οχυρό της Αυστρίας στη Σιλεσία, το Schweidnitz, στα μέσα Απριλίου και μετά εισέβαλε στη Μοραβία με 130.000 στρατό. Ο αντικειμενικός του σκοπός ήταν να πολιορκήσει τη σημαντική πόλη Olmutz. Μια πρωσική φάλαγγα, που βρισκόταν καθ' οδόν προς ενίσχυση της πολιορκίας, δέχτηκε επίθεση από ένα Αυστριακό σώμα. Ο Φρειδερίκος ήξερε, ότι η πολιορκία διαρκούσε περισσότερο απ' όσο υπολόγιζε και πληροφορήθηκε επίσης, ότι οι Ρώσοι κινούνταν προς τον ποταμό Οντέρ. Αποφάσισε λοιπόν να αποσυρθεί από το Olmutz και να χτυπήσει τους Ρώσους.

Ο Στρατηγός Apraksin είχε αντικατασταθεί στη διοίκηση των Ρωσικών στρατευμάτων από το Στρατηγό Villim Villimovich Fermor. Ο Fermor ήταν διοίκηση του Ρωσικού στρατού που ανακατέλαβε την Ανατολική Πρωσία το χειμώνα 1757-58. Ο Ρωσικός στρατός προέλαυνε από την Ανατολική Πρωσία στην Πολωνία σε μεγάλες φάλαγγες και κατέστρεφε τα πάντα στο πέρασμα του. Ο Βρετανός απεσταλμένος, Sir Andrew Mitchell, έγραψε ότι «*οι [Πρώσοι] στρατιώτες γνώριζαν για τις βαρβαρότητες που διέπρατταν οι Ρώσοι παντού· και αν γινόταν μάχη...θα ήταν πολύ αιματηρή*» (Mitchell στον Holderness, 18/8/58). Υπήρχε ένα πρωσικό σώμα 26.000 αντρών υπό τη διοίκηση του Αντιστράτηγου Christoph v. Dohna, ο οποίος είχε αντικαταστήσει τον Lehwaldt, κοντά στον ποταμό Οντέρ. Ο Φρειδερίκος προέλαυσε με 11.000 άντρες για να αναλάβει τη διοίκηση του αποσπάσματος του Οντέρ, αφήνοντας το υπόλοιπο του στρατού του στη Σιλεσία για να αντιμετωπίζει τις αυστριακές επιθέσεις. Οι δυο Πρωσικοί στρατοί συναντήθηκαν στις 22 Αυγούστου και προωθήθηκαν στην ανατολική πλευρά του Οντέρ για να αναζητήσουν το Ρωσικό στρατό.

Στις 25 Αυγούστου οι δυο στρατοί συναντήθηκαν κοντά στο χωριό του Zorndorf. Ο Fermor παράταξε 43.000 άντρες σε μια βαλτώδη κοιλάδα περιτριγυρισμένη από λόφους. Ο Πρωσικός στρατός έφτασε στα βόρεια των ρωσικών θέσεων και μετά κινήθηκε προς νότο σε μια προσπάθεια να τους επιτεθεί από τα μετόπισθεν. Ο Fermor όμως κατάφερε να αλλάξει τη διάταξη των μονάδων του και να αντιμετωπίσει τους Πρώσους. Ο Φρειδερίκος αποφάσισε να κάνει πλευρική επίθεση με το αριστερό του στρατού του. Οι Πρώσοι άνοιξαν πυρ με το πυροβολικό τους. Μια αφήγηση ανέφερε : «*Στις εννέα το πρωί η μάχη άρχισε με πυρά πυροβόλων και όλμων που έπεφταν στο δεξί άκρο των Ρώσων ασταμάτητα για δυο ώρες. Τίποτα δεν μπορούσε να περιγράψει τη τρομερή καταστροφή που προκάλεσαν, ούτε την υπομονή με την οποία οι Μοσχοβίτες πεζικάριοι υπέφεραν μια τέτοια σφαγή που μπορούσε να κλονίσει και τους βετεράνους ακόμα*» (Annual Register, 1762).

Στις 11:00 π.μ. οκτώ πρωσικά τάγματα εξαπέλυσαν μια αντεπίθεση εναντίον του ρωσικού δεξιού, ελπίζοντας να το διασπάσουν. Οι Ρώσοι έκαναν μια επίθεση εναντίον των Πρώσων, η οποία ανάγκασε το αριστερό των Πρώσων να στραφεί προς το κέντρο της ρωσικής παράταξης, σε αντίθεση με τις αρχικές

διαταγές. Οι Ρώσοι εξαπέλυσαν μια επίθεση κατά του πρωσικού αριστερού. Ο Πρώσος Αντιστράτηγος Seydlitz επιτέθηκε με το ιππικό για να αποκαταστήσει την τάξη. Οι Ρώσοι απωθήθηκαν αλλά συνέχιζαν να πολεμούν. Το δεξί άκρο των Πρώσων άρχισε να κινείται μπροστά, αλλά δεν κατάφερε τίποτα περισσότερο. Η μάχη άρχισε να γίνεται χαώδης και εξελίχτηκε σε μονομαχία σώμα με σώμα.

Ο Sir Andrew Mitchell σημείωσε *«ότι παρόλο που η κατάσταση ήταν απελπιστική για τους Ρώσους, αυτοί συνέχιζαν να αγωνίζονται σαν δαιμονισμένοι»* (Mitchell's Journal regarding Zorndorf). Ο Seydlitz έσπευσε να απωθήσει το Ρωσικό ιππικό που είχε επιτεθεί κατά του πρωσικού κέντρου. Η μάχη εξελίχτηκε σε μικρές συγκρούσεις αντρών που προσπαθούσαν να κερδίσουν έδαφος μέχρι το απόγευμα, όταν και οι δυο στρατοί τελικά αποσύρθηκαν, *«αφήνοντας το πεδίο της μάχης στους νεκρούς»*. Οι Ρώσοι αποχώρησαν πρώτοι και ο Mitchell μαζί με τον Φρειδερίκο εξέτασαν το πεδίο της μάχης. Μεταγενέστερα έγραψε, *«δε θα κάνω καμιά περιγραφή καθώς προτιμώ να το ξεχάσω»*. Η μάχη έληξε ισόπαλη. Οι Πρώσοι έχασαν 13.000 άντρες και οι Ρώσοι 19.000. Βολές από τα πυροβόλα συνέχιζαν να ακούγονται όλη τη νύχτα μέχρι το επόμενο πρωί. Καμιά πλευρά δεν είχε τη θέληση να επιτεθεί στις 26 Αυγούστου και οι δυο στρατοί παρέμειναν κοντά ο ένας με τον άλλον μέχρι την 1η Σεπτεμβρίου.

Έπειτα απ' αυτή τη συμπλοκή ο Φρειδερίκος έστρεψε την προσοχή του στους Αυστριακούς, προελαύνοντας στη Σαξονία με στοιχεία του στρατού της μάχης του Zorndorf. Συναντήθηκε με μια πρωσική δύναμη 24.000 αντρών. Οι Αυστριακοί συγκέντρωσαν ένα σώμα 80.000 αντρών υπό τη διοίκηση του Στρατάρχη Leopold J. v. Daun και εισέβαλαν στη Σαξονία, όπου οι δυο στρατοί ξόδεψαν πέντε εβδομάδες σε κινήσεις και ελιγμούς.

Οι δυο στρατοί συναντήθηκαν το πρωί της 14ης Οκτωβρίου κοντά στο χωριό Hochkirch. Ένας Πρώσος στρατιώτης ανέφερε ότι γίνονταν αψιμαχίες στις 3:30 π.μ. και δόθηκε η διαταγή «Στα Όπλα!» (Paret, Frederick the Great: A Profile, σελ. 122). Επειδή ο Φρειδερίκος αρχικά νόμιζε ότι αντιμετώπιζε μόνο ελαφρά αυστριακά στρατεύματα και όχι ολόκληρο τον Αυστριακό στρατό, ορισμένες μονάδες των Πρώσων δεν είχαν λάβει τις θέσεις τους, όταν οι Αυστριακοί επιτέθηκαν στο στρατόπεδο τους στις 5:00 π.μ. Το αυστριακό αριστερό απώθησε τους Πρώσους πέρα από το χωριό του Hochkirch, ενώ η πρωσική αριστερή πλευρά δέχτηκε επίθεση από μια μεγάλη Αυστριακή δύναμη που κυρίευσε το χωριό Koditz. Η αυστριακή πίεση κατά των πλευρών των Πρώσων προκάλεσε σοβαρές απώλειες και έτσι οι Πρώσοι, αντιλαμβανόμενοι ότι λιγόστευαν τα πυρομαχικά τους, άρχισαν να οπισθοχωρούν. Παρά την αρχική επιτυχία τους, οι Αυστριακοί ήταν εξαντλημένοι από τη σκληρή μάχη και απέτυχαν να καταδιώξουν τους Πρώσους. Οι Πρώσοι έχασαν 9.000 άντρες και οι Αυστριακοί 8.000.

Ο Αυστριακός στρατός κινήθηκε στη συνέχεια κατά της Δρέσδης και την πολιορκία. Η πολιορκία αυτή δε διήρκεσε πολύ, επειδή ο Daun μαθαίνοντας ότι ένας ενισχυμένος Πρωσικός στρατός κινούνταν εναντίον του, υποχώρησε στην οχυρωμένη πόλη της Pirna. Το 1758 έληξε με καλούς οιωνούς για τον Φρειδερίκο. Είχε διώξει τους Ρώσους από την Πρωσία και ανάγκασε τους Αυ-

στριακούς να αποχωρήσουν από τη Σιλεσία και το μεγαλύτερο μέρος της Σαξονίας. Ωστόσο ο στρατός του αιμορραγούσε. Οι απώλειες του έως τώρα κυμαίνονταν στους 100.000 άντρες περίπου, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν βετεράνοι.

Ο Φρειδερίκος επικεφαλής συντάγματος στη μάχη του Zorndorf

Ινδία

Ο πόλεμος το 1758 στην Ινδία μετακινήθηκε στην περιοχή του Carnatic. Η πόλη του Pondicherry ήταν το γαλλικό διοικητικό κέντρο, όπως και το Madras για τους Βρετανούς. Στα τέλη του 1757 οι Γάλλοι είχαν ενισχυθεί με 1.000 τακτικούς στρατιώτες και αυτό ανάγκασε τους Βρετανούς στο Madras να κρατήσουν αμυντική στάση, επειδή η Βρετανία ήταν αδύνατο να στείλει ενισχύσεις την ίδια στιγμή. Τον Απρίλιο του 1758 ένας γαλλικός στόλος και ενισχύσεις υπό τη διοίκηση του Στρατηγού Κόμη Lally de Tollandal έφτασαν στο γαλλικό λιμάνι του Pondicherry με τις εξής διαταγές : *«να αρχίσει πόλεμος κατά των οχυρών και ναυτικών εγκαταστάσεων των Βρετανών. Οι Βρετανοί αιχμάλωτοι στρατιώτες θα στέλνονταν πίσω στην Αγγλία και δε θα παρέμεναν στην Ινδία»* (Orme Collection, vol. 27). Έγινε μια μικρή ναυμαχία στις 2 Απριλίου μεταξύ εννέα γαλλικών και επτά αγγλικών πλοίων. Το αποτέλεσμα ήταν ισόπαλο, αν και οι Γάλλοι έχασαν περισσότερους άντρες. Την ίδια μέρα μια γαλλική δύναμη 1.000 Ευρωπαίων στρατιωτών και 1.000 Sepoys επιτέθηκε στο βρετανικό οχυρό του Cuddalore κοντά στο Οχυρό St. David. Μέσα στις επόμενες λίγες μέρες οι Γάλλοι ενισχύθηκαν και άρχισε η πολιορκία. Η φρουρά αποτελούνταν μόνο από 500 Sepoys της Εταιρίας Ανατολικών Ινδιών και συνθηκολόγησε στις 4 Μαΐου. Οι Γάλλοι επιτέθηκαν και στο Οχυρό St. David, που παραδόθηκε στις 2 Ιουνίου. Μετά τις εξελίξεις αυτές, οι Βρετανοί εκκένωσαν όλες τις φρουρές και οχυρώθηκαν στο Madras.

Ο Lally ξόδεψε όλους τους καλοκαιρινούς μήνες σε επιθέσεις στην ύπαιθρο γύρω από το Madras. Καθώς χρειαζόταν χρήματα για τα στρατεύματα του και ναυτικές δυνάμεις, οι άντρες του κυρίευσαν παράνομα ολλανδικά πλοία και εμπορικούς σταθμούς για να αυξήσουν τα κέρδη τους. Στις 3 Αυγούστου ο Βρετανός Ναύαρχος Edward Pocock νίκησε το γαλλικό στόλο του Αρχιπλοίαρχου Κόμη Anne Antoine d'Ache στη ναυμαχία του Negapatam. Ο στόλος υποχώρησε στο Pondicherry και παρέμεινε εκεί για το υπόλοιπο του πολέμου.

Οι Βρετανοί ενισχύθηκαν το φθινόπωρο από το 79ο Σύνταγμα Πεζικού του Draper, στο οποίο ανατέθηκε η άμυνα της στρατηγικής θέσης στο Conjevenram. Ο Lally με μια δύναμη από 2.300 Ευρωπαίους στρατιώτες και 5.000 Sepoys αποφάσισε να κινηθεί εναντίον των Βρετανών στο Madras και στο Οχυρό του Αγ. Γεωργίου. Οι Βρετανοί υπερασπιστές αριθμούσαν 1.750 Ευρωπαίους στρατιώτες και 2.200 Sepoys, υπό τη διοίκηση του Συνταγματάρχη Stringer Lawrence. Στις 13 Δεκεμβρίου οι Γάλλοι έφτασαν στα περίχωρα της πόλης και στις 14 δόθηκαν σκληρές μάχες στους δρόμους. Και οι δυο πλευρές αποσύρθηκαν από την πόλη. Οι Βρετανοί απωθήθηκαν πίσω στο οχυρό και οι Γάλλοι άρχισαν την κατασκευή οχυρωματικών έργων για να το πολιορκήσουν. Η πολιορκία, που συνεχίστηκε για δυο μήνες, δεν ήταν επιτυχής για τους Γάλλους. Μια Βρετανική ναυτική μοίρα έφτασε με ενισχύσεις για το Madras στις 16 Φεβρουαρίου 1759 και στις 17 Φεβρουαρίου ο Lally υποχώρησε στο Pondicherry, καθώς η βρετανική ναυτική δύναμη έπλευσε νότια.

1759

Βόρεια Αμερική

Οι Βρετανοί σχεδίασαν μικρές επιθέσεις κατά των δυτικών οχυρών της Νέας Γαλλίας ταυτόχρονα με τις επιχειρήσεις τους εναντίον του Οχυρού Carillon και της πόλης του Κεμπέκ. Στα τέλη Μαΐου λόχοι τριών ταγμάτων πεζικού προέλαυσαν προς το Οχυρό Niagara. Η κύρια βρετανική δύναμη, υπό τη διοίκηση του Ταξίαρχου Prideaux, έφτασε στο Οχυρό Niagara στις 7 Ιουλίου και το πολιορκήσε αμέσως. Η γαλλική φρουρά αριθμούσε 110 άντρες τακτικού πεζικού, 180 πεζοναύτες και 100 Καναδούς πολιτοφύλακες με διοικητή τον Λοχαγό M. Rouchot. Καθώς οι Βρετανοί έσκαβαν χαρακώματα, έγιναν πολλές αψιμαχίες μεταξύ των δυο πλευρών. Στις 16 Ιουλίου οι Βρετανοί άρχισαν να βομβαρδίζουν το οχυρό. Ο Βρετανός διοικητής σκοτώθηκε τυχαία από βλήμα όλμου και ο Sir William Johnson τον αντικατέστησε αμέσως. Ο Γάλλος διοικητής σημείωσε ότι *«τα πυρά από τα μουσκέτα τους παρενοχλούσαν συνεχώς τις πυροβολαρχίες μας»* (Rouchot, Μνήμες του Πολέμου στη Β. Αμερική μεταξύ Γάλλων και Βρετανών σελ. 189). Οι Βρετανοί νίκησαν μια γαλλική δύναμη ενίσχυσης από 800 άντρες στις 24 Ιουλίου και το οχυρό παραδόθηκε δυο μέρες αργότερα.

Τα υπόλοιπα γαλλικά οχυρά στο Οχάιο εκκενώθηκαν στη διάρκεια του Ιουλίου και οι Γάλλοι οπισθοχώρησαν δυτικά στο Οχυρό Detroit. Οι Βρετανοί είχαν διώξει τους Γάλλους από την κοιλάδα του Οχάιο και με την κατάληψη του

Οχυρού Frontenac λίγους μήνες πριν, η λίμνη Οντάριο έγινε το κομβικό σημείο για μια εκστρατεία στο Μόντρεαλ.

Ο Στρατηγός Amherst και 11.000 Βρετανοί στρατιώτες συγκεντρώθηκαν στο νότιο άκρο της Λίμνης George στις 21 Ιουλίου και έπλευσαν βόρεια για να πολιορκήσουν το Οχυρό Carillon. Ο Γάλλος διοικητής Συνταγματάρχης Bourlamaque και η φρουρά των 3.500 αντρών κατέστρεψαν το οχυρό και υποχώρησαν βορειότερα στις 26 Ιουλίου. Ο Amherst επισκεύασε το οχυρό και το μετονόμασε σε Ticonderoga. Ολόκληρη η λίμνη George ήταν σε Βρετανικά χέρια.

Οι Βρετανικές δυνάμεις προέλαυσαν στη συνέχεια κατά του γαλλικού Οχυρού St. Frederic στο Crown Point, στη δυτική όχθη της Λίμνης Champlain, αλλά στις 1 Αυγούστου πληροφορήθηκαν ότι οι Γάλλοι εγκατέλειψαν τη θέση αυτή και είχαν οπισθοχωρήσει στο Isle aux Noix στο βόρειο άκρο της λίμνης. Οι Βρετανοί χρειάζονταν ένα στολίσκο για την επίθεση τους στο βόρειο άκρο της λίμνης Champlain, αλλά η εκστρατεία όδευε προς το τέλος της. Η προέλαση προς το Μόντρεαλ μέσω της λίμνης έπρεπε να περιμένει μέχρι το 1760.

Αφού πέρασαν τα επικίνδυνα νερά του ποταμού του Αγ. Λαυρεντίου, οι Βρετανοί έφτασαν κοντά στο Κεμπέκ στις 21 Ιουνίου με 21 πλοία της γραμμής, 22 φρεγάτες και μικρά καΐκια, περίπου 100 μεταφορικά, 11 τάγματα τακτικού πεζικού, αποικιακά στρατεύματα και μηχανικό, υπό τη διοίκηση του Υποστράτηγου James Wolfe. Η ασφαλής άφιξη της δύναμης του Wolfe έγινε χάρη στις πληροφορίες και την ακριβή έρευνα του ποταμού του Αγ. Λαυρεντίου από τον James Cook, πλοίαρχο του Pembroke και αργότερα φημισμένου εξερευνητή του Ειρηνικού. Ο Γάλλος διοικητής Montcalm κάλεσε όλες τις εφεδρείες του και έτσι ο συνολικός αριθμός των υπερασπιστών ήταν περίπου 15.000 άντρες, από τους οποίους οι 4.000 ήταν τακτικό πεζικό, 1.000 πεζοναύτες και οι υπόλοιποι πολιτοφύλακες. Υπήρχαν επίσης οκτώ φρεγάτες του Γαλλικού ναυτικού.

Οι Βρετανοί αποβιβάστηκαν ανενόχλητοι στο Ile d'Orleans στις 26 Ιουνίου και παράταξαν τα στρατεύματα απέναντι από τις γαλλικές οχυρώσεις κατά μήκος του ποταμού Montmorency στις 10 Ιουλίου. Οι Γάλλοι ανέπτυξαν τα στρατεύματα τους στην πόλη και βορειοανατολικά αυτής σε οχυρωμένες θέσεις. Στις 31 Ιουλίου έγινε μια βρετανική επίθεση κατά των γαλλικών χαρακωμάτων κοντά στους καταρράκτες του Montmorency. Η μικρή αυτή συμπλοκή έληξε με ήττα των Βρετανών που έχασαν 500 άντρες. Ο Wolfe έλπιζε να παρασύρει τους Γάλλους σε ανοικτή μάχη, αλλά ο Montcalm δεν έπεσε στην παγίδα.

Καθώς πλησίαζε το φθινόπωρο, ο Wolfe έπρεπε να αποφασίσει είτε να επιτεθεί στην πόλη, είτε να οπισθοχωρήσει μέχρι το επόμενο έτος. Αποφάσισε να αποβιβάσει το στρατό του πίσω από την πόλη στη βόρεια πλευρά του ποταμού. Το Κεμπέκ και το φρούριο του βρίσκονταν ψηλά σε ένα λόφο. Η πόλη είχε ένα γκρεμό στα νότια δίπλα στην όχθη του ποταμού. Ο Wolfe τοποθέτησε μερικά στρατεύματα του σε βάρκες και τα έστειλε πάνω κάτω στο ποτάμι στις αρχές Σεπτεμβρίου, προσπαθώντας να εντοπίσει κάποιο πιθανό σημείο απόβασης. Το απόγευμα στις 12-13 Σεπτεμβρίου επιλέχθηκε τελικά ένα σημείο.

Οι κινήσεις τους δεν εντοπίστηκαν από τους Γάλλους και τα πλοία αποβίβασαν τους στρατιώτες στο επιλεγμένο σημείο. Στις 5:00 π.μ. στις 13 Σεπτεμβρίου οι πρώτοι Βρετανοί ελαφροί πεζοί σκαρφάλωσαν τους λόφους και έφτα-

σαν στην κορυφή. Στις 7:00 π.μ. μεγάλος αριθμός Βρετανών στρατιωτών εισέρχονταν στην Πεδιάδα του Αβραάμ πίσω από την πόλη του Κεμπέκ. Ο Montcalm έστειλε πέντε τάγματα και μερικούς πολιτοφύλακες στην πεδιάδα και στις 9:00 π.μ. οι Γαλλικές δυνάμεις παρατάχτηκαν σε γραμμικό σχηματισμό μάχης. Οι Βρετανοί παρατάχτηκαν επίσης σε γραμμική διάταξη με ορισμένα στρατεύματα σε ρόλο ακροβολιστών στα βόρεια της παράταξης.

Στις 10 το πρωί ο Montcalm έδωσε διαταγή επίθεσης. Ο Wolfe διέταξε το στρατό του να μην ανοίξει πυρ μέχρι οι Γάλλοι να φτάσουν σε απόσταση 40 γυαρδών (37 μ.). Οι Γάλλοι άνοιξαν πυρ στις 130 γυάρδες (119 μ.), αλλά ήταν μακριά για να προκαλέσουν σοβαρές απώλειες στους Βρετανούς. Οι Γάλλοι συνέχισαν να προχωρούν ρίχνοντας σποραδικά πυρά, ενώ οι Βρετανοί περίμεναν. Τελικά όταν έφτασαν εντός βολής, δυο βρετανικά τάγματα άνοιξαν πυρ, προκαλώντας μεγάλη ζημιά στη γαλλική παράταξη. Οι Βρετανοί τότε προέλαυσαν και έριξαν μια δεύτερη ομοβροντία. Οι Γάλλοι άρχισαν να αποδιοργανώνονται και υποχώρησαν πίσω στο φρούριο. Ο Υποστράτηγος Wolfe σκοτώθηκε καθώς οι Βρετανοί καταδίωκαν τους Γάλλους. Ο Montcalm τραυματίστηκε επίσης και πέθανε το επόμενο πρωί.

Η πόλη του Κεμπέκ συνθηκολόγησε στις 18 Σεπτεμβρίου. Οι Βρετανοί είχαν 61 νεκρούς και 600 τραυματίες, ενώ οι Γάλλοι είχαν περίπου 1.000 νεκρούς, τραυματίες και αιχμαλώτους. Ωστόσο, ο Γαλλικός στρατός της Νέας Γαλλίας δεν είχε πλήρως ηττηθεί. Ένα τμήμα του πολιορκήσε τους Βρετανούς στο Κεμπέκ κατά τη διάρκεια του χειμώνα, ενώ ο υπόλοιπος υποχώρησε στο Trois-Rivières και Μόντρεαλ για να ξεχειμωνιάσει.

Δυτική Ευρώπη

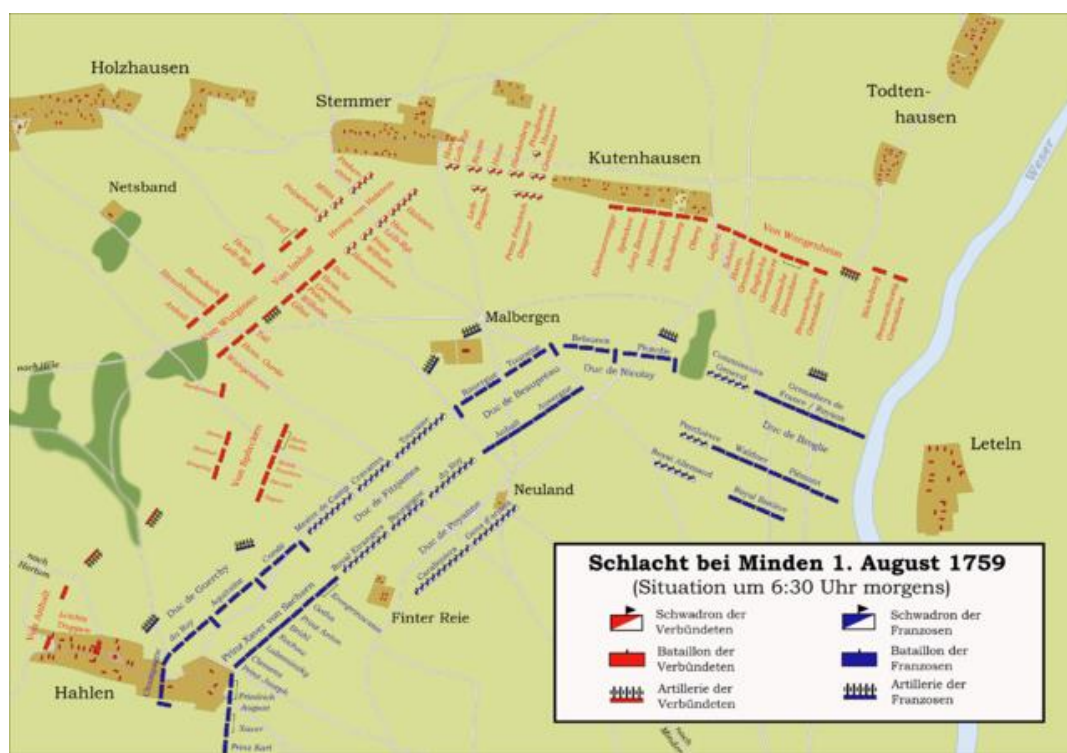
Ο Φερδινάνδος άρχισε την εκστρατεία του 1759 με μια επίθεση κατά των Γάλλων κοντά στη Φρανκφούρτη και Wesel. Οι δυο στρατοί συναντήθηκαν στο Bergen στις 13 Απριλίου. Ο Φερδινάνδος επιτέθηκε βιαστικά χωρίς να έχει συγκεντρώσει τις δυνάμεις του και χωρίς την υποστήριξη πυροβολικού. Παρόλα αυτά όμως, καμιά πλευρά δεν κατάφερε το αποφασιστικό πλήγμα στον αντίπαλο. Οι Γάλλοι έμειναν στο πεδίο της μάχης, περιμένοντας και άλλη επίθεση και ο Φερδινάνδος κατάφερε να υποχωρήσει με το στρατό του ανέπαφο.

Οι Γάλλοι αποφάσισαν να κινηθούν ξανά προς το Ανόβερο στις αρχές Ιουνίου. Ο Γαλλικός στρατός, που αριθμούσε 60.000 άντρες υπό τη διοίκηση του Στρατάρχη Louis Georges Erasme Contades, κινήθηκε πρώτος. Μια δεύτερη γαλλική δύναμη υπό τη διοίκηση του Στρατάρχη Victor-Francois Δούκα de Broglie, που αριθμούσε 20.000 άντρες, ήταν σε εφεδρεία. Από τα μέσα Ιουνίου οι δυο γαλλικές δυνάμεις προέλαυναν κατά του στρατού του Φερδινάνδου που αριθμούσε περίπου 35.000 άντρες. Ο Φερδινάνδος κινήθηκε βόρεια χωρίς να χάσει επαφή με τη δύναμη του Contades. Και οι δυο πλευρές προσπαθούσαν να υπερκεράσουν η μια την άλλη και να κόψουν τις γραμμές ανεφοδιασμού τους. Ο Φερδινάνδος σκόπευε να οχυρωθεί στο Minden, που ήταν κύριος σταθμός ανεφοδιασμού, αλλά οι δυνάμεις του de Broglie κυρίευσαν την πόλη πρώ-

τες στις αρχές Ιουλίου. Αυτό σήμαινε ότι το Ανόβερο ήταν σε κίνδυνο με το Φερδινάνδο και το στρατό του να βρίσκονται δυτικά των Γάλλων στο Minden. Οι Γάλλοι παρέμειναν στην περιοχή και ο Φερδινάνδος έπρεπε να χωρίσει τη δύναμη του για να αναμετρηθεί με τα γαλλικά ελαφρά στρατεύματα που έκαναν επιδρομές στην ύπαιθρο.

Στα τέλη Ιουλίου ο Φερδινάνδος ένωσε το στρατό του, αν και ο Στρατάρχης Contades έμεινε με την εντύπωση ότι βρισκόταν διεσπαρμένος σε όλη την ύπαιθρο. Μαθαίνοντας, ότι οι σύμμαχοι έκαναν μια κίνηση προς το Minden, συγκέντρωσε το στρατό του για μάχη. Στις 31 Ιουλίου οι διαταγές του επικεντρώθηκαν στη σημασία του δεξιού άκρου του de Broglie : *«η επίθεση της εφεδρείας θα είναι γρήγορη και ορμητική με σκοπό την πανωλεθρία του σώματος του Wangenheim»* (Mss King's 235). Σκόπευε να εκθέσει το αριστερό άκρο του στρατού του Φερδινάνδου. Ο Contades ανέπτυξε επίσης το στρατό του σε ασυνήθιστη διάταξη, τοποθετώντας το πεζικό του στις πλευρές και το ιππικό του στο κέντρο. Τα στρατεύματα του παρατάχτηκαν για μάχη στις 3:00 π.μ. Το σώμα του de Broglie άρχισε να κινείται στις 4:00 π.μ. στις 1 Αυγούστου, αλλά τα στρατεύματα του Φερδινάνδου ήταν προετοιμασμένα και σταμάτησαν την προέλαση του Broglie. Οι δυο κύριοι στρατοί συνέχιζαν να παρατάσσονται στις θέσεις μάχης και οι δυο πλευρές άνοιξαν πυρ με τα πυροβόλα τους.

Καθώς οι δυο στρατοί ήρθαν πιο κοντά τα πυρά έγιναν φονικότερα. Εννέα τάγματα πεζικού του Φερδινάνδου (τρία Ανοβεριανά και έξι Βρετανικά) κινήθηκαν προς το γαλλικό κέντρο όπου βρισκόταν το ιππικό. Το γαλλικό πυροβολικό έριξε ομοβροντίες στα εννέα τάγματα που πλησίαζαν, ενώ το συμμαχικό πυροβολικό στο δεξί άκρο του πεζικού, υποστήριζε την προέλαση.

Η μάχη του Minden, 1 Αυγούστου 1759

Οι Γάλλοι εξαπέλυσαν 11 ίλες ιππικού κατά των εννέα ταγμάτων του Συμμαχικού πεζικού. Το πεζικό περίμενε τους Γάλλους να έρθουν σε απόσταση βολής 30 ποδιών (9 μ.) και άνοιξε πυρ. Η ομοβροντία προκάλεσε πολλές απώλειες στους Γάλλους που υποχώρησαν. Ο Contades προσπάθησε να ανασυγκροτηθεί και κίνησε το πεζικό του, προσπαθώντας να αποδιοργανώσει τα εννέα τάγματα πεζικού των συμμάχων. Την ίδια στιγμή έγινε και μια δεύτερη επίθεση του γαλλικού ιππικού, η οποία είχε την ίδια τύχη με την προηγούμενη. Σε αυτό το σημείο ο Φερδινάνδος διέταξε το Λόρδο Sackville, διοικητή του συμμαχικού ιππικού, να επιτεθεί. Απέτυχε να εκτελέσει την εντολή αυτή και αντικαταστάθηκε μετά τη μάχη. Το γαλλικό πεζικό επίσης απέτυχε στην επίθεση του. Ένας Βρετανός αξιωματικός σημείωσε, ότι οι Σύμμαχοι *«ανακάλυψαν ένα μεγάλο σώμα πεζικού αποτελούμενο από 17 συντάγματα να κινείται προς το πλευρό μας... το σύνταγμα μας άλλαξε τη διάταξη του και τους αντιμετώπισε»* (National Army Museum 7510-92). Ο Φερδινάνδος έστειλε περισσότερες μονάδες πεζικού για να υποστηρίξει τα εννέα τάγματα. Μια τρίτη επίθεση του Γαλλικού ιππικού απέτυχε επίσης.

Στις 11:00 π.μ. η μάχη τελείωσε και η αριστερή πλευρά του συμμαχικού στρατού ανάγκασε τον Broglie να υποχωρήσει. Ένας αξιωματικός ενός βρετανικού συντάγματος έγραψε στη μητέρα του μερικές μέρες μετά τη μάχη : *«Δε με νοιάζει ποιος ξέρει τι νιώθω, όταν λέω ότι ικανοποιήθηκε η περιέργεια μου, αλλά δεν επιθυμώ ποτέ να ξαναδώ μια δεύτερη σφαγή των συντρόφων μου»* (National Army Museum 6807-142-13). Ο συμμαχικός στρατός είχε 2.900 νεκρούς και τραυματίες, πολλοί από τους οποίους ανήκαν στα εννέα τάγματα. Οι Γάλλοι έχασαν γύρω στους 8.000 άντρες.

Οι δυο στρατοί ξεχειμώνιασαν, κατέχοντας τα ίδια εδάφη που είχαν και πριν. Εξαιτίας της πρωσικής ήττας στο Kunersdorf, ο Φερδινάνδος έστειλε ενισχύσεις στο Φρειδερίκο, κάτι που περιόρισε τις επιθετικές του δυνατότητες.

Κεντρική Ευρώπη

Οι Ρώσοι ξόδεψαν τους πρώτους μήνες του 1759 προετοιμάζοντας το στρατό τους για μια νέα επίθεση στην Πρωσία. Η ρωσική δύναμη υπό τη διοίκηση του Στρατηγού Petr Semenovich Saltykov και αριθμώντας 50.000 άντρες, ξεκίνησε τέλη Ιουνίου. Οι Αυστριακοί έστειλαν ένα σώμα στρατού 20.000 αντρών με διοικητή των Αντιστράτηγο Gideon Ernst v. Loudon να ενωθεί με τους Ρώσους σε μια κοινή προσπάθεια να καταστρέψουν τον κύριο Πρωσικό στρατό σε μια αποφασιστική εκστρατεία. Στις 23 Ιουλίου ο Ρωσικός στρατός συνάντησε ένα πρωσικό σώμα στρατού και το νίκησε στο Paltzig. Ο Φρειδερίκος, μαθαίνοντας τα νέα της ήττας, προέλασε με 19.000 άντρες προς το Paltzig. Έφτασε στις αρχές Αυγούστου και ανέλαβε τη διοίκηση του πρωσικού σώματος από τον ηττημένο Αντιστράτηγο Johann Heinrich v. Wedell. Ο στρατός του αριθμούσε τώρα 50.000 άντρες.

Και οι δυο στρατοί ελίσσονταν κοντά στον ποταμό Οντέρ. Ο Satlykon φοβήθηκε μήπως ο στρατός του αποκοπεί από την προέλαση του Φρειδερίκου και αποφάσισε να οχυρωθεί σε μια κορυφογραμμή κοντά στο χωριό του Kunersdorf στην ανατολική πλευρά του ποταμού Οντέρ. Ένας Πρώσος αξιωματικός σημείωσε : *«αυτοί [οι Ρώσοι] κατείχαν ένα πολύ δυνατό οχυρωμένο στρατόπεδο υπό την προστασία κανονιών»* (Lloyd, Ιστορία του Πολέμου στη Γερμανία, II, σελ. 143).

Οι Πρώσοι άρχισαν να προελαύνουν κατά των ρωσικών θέσεων στις 2:00 π.μ. στις 12 Αυγούστου. Δεν είχαν κάνει όμως καλή αναγνώριση της εχθρικής διάταξης και έλπιζαν να ελιχθούν γύρω από τις ρωσικές θέσεις και να επιτεθούν από τα νώτα. Ωστόσο, οι Ρώσοι είχαν οχυρώσει τις θέσεις τους με χαρακώματα και θεωρώντας, ότι η επίθεση θα κατέληγε στην κορυφογραμμή Muhl Berge, οχύρωσαν τη θέση αυτή και τοποθέτησαν πολλά πυροβόλα. Οι Πρώσοι εμφανίστηκαν και επιτέθηκαν στην αριστερή πλευρά των Ρώσων από τρεις κατευθύνσεις. Αν και δεχόντουσαν βροχή από οβίδες, κατάφεραν να κυριεύσουν τη βορειοανατολική περιοχή των οχυρώσεων.

Μια δεύτερη πρωσική επίθεση εκδηλώθηκε κατά του Kuh-Grund, αλλά ήταν ανεπιτυχής. Ο Φρειδερίκος σημείωσε ότι *«η επίθεση επαναλήφθηκε πολλές φορές, αλλά η πυροβολαρχία εκεί μας έκανε μεγάλη ζημιά»* (Φρειδερίκος Β', Ιστορία του Επταετούς Πολέμου, II, σελ. 14). Το μεσημέρι εξαπολύθηκε μια επίθεση του πρωσικού ιππικού κατά της γραμμής Grosser-Spitzberg, που απέτυχε επίσης. Το ρωσικό πυροβολικό έριξε ομοβροντίες στις φάλαγγες του ιππικού και μια επίθεση του ρωσικού-αυστριακού ιππικού αποδεκάτισε τους επιζώντες. Ο Soltykon σημείωσε : *«οι Πρώσοι συνέχιζαν να επιτίθενται και είχαν πολλές απώλειες... οι γραμμές τους ήταν εκτεθειμένες στο πυροβολικό»* (Lloyd, Ιστορία του Πολέμου στη Γερμανία, II, σελ. 147-8). Στις 6:00 μ.μ. οι Πρώσοι άρχισαν να οπισθοχωρούν από το πεδίο της μάχης, αλλά οι Ρώσοι απέτυχαν να τους καταδιώξουν και να τους καταστρέψουν ολοκληρωτικά.

Ο Φρειδερίκος είχε 19.000 νεκρούς, τραυματίες και αγνοούμενους, ενώ ο ενωμένος Ρώσο-Αυστριακός στρατός είχε 15.000 νεκρούς και τραυματίες περίπου. Ο Ρωσικός στρατός διέσχισε τον ποταμό Οντέρ σκοπεύοντας να φτάσει στο Βερολίνο, αλλά ήταν αναγκασμένος να στραφεί νότια για να βοηθήσει ένα άλλο αυστριακό σώμα στρατού, που είχε αποκοπεί από τις γραμμές επικοινωνιών του. Οι σχέσεις μεταξύ των Ρώσων και Αυστριακών άρχισαν να χειροτερεύουν όπως φαίνεται σε ένα γράμμα του Ρώσου διοικητή στον Αυστριακό ομόλογο του, Daun : *«Κύριε έκανα αρκετά για ένα χρόνο. Κέρδισα δυο νίκες, οι οποίες κόστισαν στους Ρώσους 27.000 άντρες. Περιμένω μόνο μέχρι να κερδίσεις και εσύ δυο μάχες και θα αρχίσω πάλι. Μέχρι τότε, τα στρατεύματά μου θα δράσουν ξεχωριστά»* (Φρειδερίκος Β', Ιστορία του Επταετούς Πολέμου, II, σελ. 33).

Η μάχη στο Kunersdorf ήταν η χειρότερη ήττα του Φρειδερίκου, αλλά όχι η μόνη το 1759. Έχασε τη στρατηγική πόλη της Δρέσδης στις 4 Σεπτεμβρίου και ένα πρωσικό σώμα 13.000 αντρών στο Maxen στις 20 Νοεμβρίου. Ο στρατός του αιμορραγούσε. Η ανικανότητα του αυστριακού και ρωσικού στρατού να

κάνουν μια συνδυασμένη επιχείρηση κατά του Βερολίνου και των υπολειμμάτων του πρωσικού στρατού, αποδείχτηκε αποφασιστικής σημασίας, διότι επέτρεψε στον Φρειδερίκο να προετοιμαστεί για μια άλλη εκστρατεία.

Ινδία

Δεν έγιναν σημαντικές μάχες το 1759 στην Ινδία, καθώς οι δυο πλευρές προσπαθούσαν να ισχυροποιήσουν τις θέσεις τους. Ο Lally και οι δυνάμεις του έπρεπε να υποχωρήσουν προς το Pondicherry καθώς το Madras ενισχυόταν και λόγω της απειλής ανταρσίας του στρατού, αφού ήταν απλήρωτος για πολλούς μήνες. Η ανταρσία δεν έγινε, αλλά 60 άντρες δραπέτευσαν και ενώθηκαν με τους Βρετανούς. Διακόσιοι Βρετανοί έφτασαν ως ενισχύσεις τον Ιούνιο και το φθινόπωρο ο Συνταγματάρχης Eyre Coote έφτασε με 1.000 άντρες επιπλέον. Ανέλαβε επίσης και τη διοίκηση όλων των στρατευμάτων της Αυτού Μεγαλειότητας και της Εταιρίας.

1760

Βόρεια Αμερική

Οι Βρετανοί προέλαυσαν προς το Μόντρεαλ κατά την εκστρατεία του 1760. Ωστόσο, η βρετανική φρουρά στο Κεμπέκ πέρασε ένα δύσκολο χειμώνα, καθώς οι 2.300 από τους 5.600 άντρες της, είχαν αρρωστήσει. Μια μεγάλη γαλλική δύναμη από 8.500 άντρες με διοικητή τον Υποστράτηγο Francois-Gaston, Chevalier de Levis, έφτασε από το Μόντρεαλ στις αρχές της άνοιξης και πολιορκήσε την πόλη. Οι Γάλλοι έλπιζαν να νικήσουν τους Βρετανούς και να ανακαταλάβουν την πόλη πριν λιώσουν οι πάγοι στο ποταμό του Αγ. Λαυρεντίου και επιτρέψουν στο Βασιλικό Ναυτικό να εμφανιστεί με ενισχύσεις. Ο Βρετανός διοικητής, Υποστράτηγος George Murray, αποφάσισε να αντιμετωπίσει το Γαλλικό στρατό που συγκεντρωνόταν στην Πεδιάδα του Αβραάμ στις 28 Απριλίου. Η βρετανική φρουρά ηττήθηκε και επέστρεψε στην πόλη για να προετοιμαστεί και να αντιμετωπίσει μια νέα γαλλική πολιορκία.

Στις 16 Μαΐου έφτασαν δυο πλοία του Βασιλικού Ναυτικού και ενίσχυσαν τους Βρετανούς, αναγκάζοντας έτσι τους Γάλλους να λύσουν την πολιορκία και να επιστρέψουν στο Μόντρεαλ. Η συμβολή του Βασιλικού Ναυτικού έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μοίρα του Καναδά, απ' ό,τι ήταν η πρώτη μάχη της Πεδιάδας του Αβραάμ τον προηγούμενο Σεπτέμβριο.

Κατά τα μέσα καλοκαιριού οι Βρετανοί εισέβαλλαν στο Μόντρεαλ από τρεις κατευθύνσεις. Η πρώτη από την πόλη του Κεμπέκ, η δεύτερη από τη λίμνη Champlain και η τρίτη από τον ποταμό του Αγ. Λαυρεντίου. Η τρίτη ήταν η πιο σημαντική, διότι είχε σκοπό να εμποδίσει τα γαλλικά στρατεύματα να υποχωρήσουν από το Μόντρεαλ προς τα δυτικά. Στις 6 Σεπτεμβρίου οι τρεις στρατοί

πλησίασαν και περικύκλωσαν το νησί του Μόντρεαλ και στις 8 Σεπτεμβρίου η γαλλική φρουρά παραδόθηκε στο Στρατηγό Amherst.

Ινδία

Αφού ο Coote συγκέντρωσε το καινούργιο στρατό του, που αποτελούνταν από δυο τάγματα τακτικού πεζικού και διάφορα στρατεύματα της Εταιρείας και Serouys, ξεκίνησε από το Madras στο νότο, κυριεύοντας ξανά διάφορες βρετανικές θέσεις που είχαν πέσει στα χέρια του εχθρού. Ο Γάλλος διοικητής Lally έλπιζε ότι οι νέες βρετανικές δυνάμεις θα στέλνονταν βόρεια στη Βεγγάλη για να αντιμετωπίσουν τις δυνάμεις της Ολλανδικής Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών που είχαν κινηθεί εναντίον των Βρετανών. Ωστόσο, τα βρετανικά στρατεύματα στη Βεγγάλη κατάφεραν να νικήσουν τους Ολλανδούς στις 25 Νοεμβρίου 1759 χωρίς εξωτερική βοήθεια και έτσι ο Coote έστρεψε όλη την προσοχή του να νικήσει τους Γάλλους στην περιοχή του Carnatic. Οι δυο στρατοί προσπαθούσαν με ελιγμούς να κερδίσουν το στρατηγικό πλεονέκτημα και στις 22 Ιανουαρίου, συναντήθηκαν έξω από το οχυρό του Wandiwash.

Η μάχη του Wandiwash διεξήχθη κυρίως μεταξύ των τακτικών μονάδων των δυο στρατών, παραταγμένων σε γραμμική διάταξη. Ένα ξεχωριστό χαρακτηριστικό αυτής της μάχης ήταν, ότι τα ντόπια στρατεύματα των Βρετανών ήταν εξοπλισμένα με τον ίδιο τρόπο, όπως και τα ευρωπαϊκά για πρώτη φορά. Ο Lally ανέπτυξε το στρατό του με το ευρωπαϊκό ιππικό στο δεξί άκρο. Δίπλα βρισκόταν το σύνταγμα της Lorraine. Το σύνταγμα της Γαλλικής Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών βρισκόταν στο κέντρο της παράταξης και το σύνταγμα του ίδιου του Lally στο αριστερό άκρο. Οι Serouys των Γάλλων ήταν παραταγμένοι πίσω από την πρώτη γραμμή και η συνολική δύναμη ήταν 4.000 άντρες. Ο Coote ανέπτυξε το στρατό του με όμοιο τρόπο, με την πρώτη γραμμή να αποτελείται από τα ευρωπαϊκά στρατεύματα της Εταιρείας. Το σύνταγμα του Draper βρισκόταν στα δεξιά και του Coote στα αριστερά. Ένα τάγμα Serouys βρίσκονταν και στις δυο πλευρές. Η δεύτερη γραμμή αποτελούνταν από ένα μικτό τάγμα γρεναδιέρων και Serouys και στην τρίτη γραμμή υπήρχε μόνο το ιππικό. Οι Βρετανοί αριθμούσαν περίπου 4.000 άντρες. Είναι αξιοσημείωτο ότι, αυτή η αποφασιστική μάχη έγινε με πολύ μικρό αριθμό αντρών και αυτό δείχνει τη δυσκολία, με την οποία μπορούσαν Γαλλία και Αγγλία να στείλουν τακτικά στρατεύματα στην Ινδία, εξαιτίας των αναγκών τους σε άλλες περιοχές.

Οι δυο στρατοί άρχισαν να κινούνται στις 7:00 π.μ. και αμέσως ξεκίνησαν οι πρώτες αψιμαχίες και ανταλλαγή πυρών του πυροβολικού. Οι Γάλλοι έστειλαν το σύνταγμα της Lorraine κατά του συντάγματος του Coote. Έπειτα από μια ομοβροντία των μουσκέτων, οι δυο πλευρές ήρθαν σε μια άγρια μάχη σώμα με σώμα. Οι Γάλλοι υποχώρησαν πρώτοι χάνοντας πολλούς άντρες και η μάχη κρίθηκε τελικά, όταν ένα κάρο με πυρομαχικά των Γάλλων στο αριστερό άκρο της παράταξης τους ανατινάχτηκε από το βρετανικό πυροβολικό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να χάσει τη συνοχή της η γαλλική διάταξη.

Το σύνταγμα του Draper επιτέθηκε τότε κατά της αριστερής πλευράς των Γάλλων, πιέζοντας την προς το κέντρο και προκαλώντας έτσι μεγαλύτερη ζημιά και απώλεια της συνοχής ολόκληρης της διάταξης τους. Στις 2:00 μ.μ. οι Γάλλοι βρίσκονταν σε πλήρη υποχώρηση. Είχαν 600 νεκρούς, τραυματίες και αιχμαλώτους, ενώ οι Βρετανοί μόνο 200 νεκρούς και τραυματίες.

Ο επόμενος αντικειμενικός σκοπός του Coote ήταν να κυριεύσει όλες τις γαλλικές θέσεις έξω από την πόλη του Pondicherry και μετά να πολιορκήσει την ίδια την πόλη. Αφού έλαβε μερικές ενισχύσεις, ο Coote άσκησε πίεση κατά των τελευταίων γαλλικών θέσεων, ενώ το Βασιλικό Ναυτικό απέκλεισε το Pondicherry από τη θάλασσα. Στις 15 Ιανουαρίου 1761 οι Γάλλοι παρέδωσαν το Pondicherry, την τελευταία σταθερή τους βάση στην Ινδία.

Δυτική Ευρώπη

Ο πόλεμος μεταξύ των Γάλλων και του Φερδινάνδου συνεχίστηκε με τα ίδια αποτελέσματα όπως και το 1759. Ο Στρατός της Αυτού Μεγαλειότητας ενισχύθηκε με ένα δεύτερο βρετανικό απόσπασμα την άνοιξη και καλοκαίρι του 1760, φτάνοντας έτσι τα οκτώ συντάγματα ιππικού και δέκα πεζικού. Οι Γάλλοι εξαπέλυσαν μια επίθεση με σκοπό να καταστρέψουν την ικανότητα του Φερδινάνδου να διεξάγει άλλη εκστρατεία. Καθώς οι Γάλλοι πλησίαζαν, ο Φερδινάνδος κατάφερε να καταστρέψει τις γραμμές επικοινωνιών των Γάλλων.

Μετά από πολλούς ελιγμούς, στις 31 Ιουλίου κοντά στο Warburg, ο στρατός του Φερδινάνδου ήρθε σε επαφή με μια μεγάλη γαλλική δύναμη με διοικητή τον Αντιστράτηγο Le Chevalier du Muy. Ο Φερδινάνδος χώρισε τη δύναμη του σε τρία τμήματα με αντικειμενικό σκοπό να υπερφαλαγγίσει τις γαλλικές θέσεις. Μετά από σύντομες αψιμαχίες οι Γάλλοι άρχισαν να οπισθοχωρούν. Ο Φερδινάνδος αποφάσισε να εμπλέξει το βρετανικό ιππικό υπό τη διοίκηση του Sir John Manners, Μαρκήσιο του Granby, κατά του κέντρου του Γαλλικού στρατού. Το ιππικό έπρεπε να καλύψει πέντε μίλια (8 km) για να επιτεθεί στις γαλλικές θέσεις. Είκοσι δυο ίλες βρετανικού ιππικού επιτέθηκαν με ορμή κατά του γαλλικού ιππικού και πεζικού, προκαλώντας χάος. Όπως σημείωσε ένας Βρετανός στρατιώτης : *«επιτέθηκαν τόσο καλά, ώστε έκαναν τους Γάλλους να υποχωρήσουν, σκοτώνοντας και πιάνοντας πολλούς αιχμαλώτους»* (John Tory's Journal, σελ. 79). Το Συμμαχικό πεζικό δεν μπόρεσε να ακολουθήσει την επίθεση του ιππικού εξαιτίας του εδάφους και αυτό επέτρεψε στους Γάλλους να οπισθοχωρήσουν. Οι Σύμμαχοι είχαν 1.200 νεκρούς και οι Γάλλοι 6.000 νεκρούς, τραυματίες και αιχμαλώτους.

Οι δυο πλευρές ανασυγκροτήθηκαν μετά τη μάχη του Warburg, κάνοντας ελιγμούς και στέλνοντας ελαφρά στρατεύματα να κόψουν τα δίκτυα εφοδιασμού του αντιπάλου. Οι Γάλλοι αρχές φθινοπώρου προέλαυσαν βόρεια για να επιτεθούν στο Ανόβερο από μια διαφορετική κατεύθυνση και οι δυο στρατοί συναντήθηκαν στο Kloster Kamp στις 16 Οκτωβρίου. Η μάχη ξεκίνησε νωρίς με τη συμπλοκή των ελαφρών στρατευμάτων των δυο στρατών. Σύντομα γενικεύτηκε σε όλο το μέτωπο με πάρα πολλές απώλειες και από τις δυο πλευρές. Η

μάχη έγερνε πότε προς τη μια πότε προς την άλλη πλευρά, μέχρι που μια επίθεση του γαλλικού ιππικού προκάλεσε αναστάτωση στις γραμμές του Συμμαχικού πεζικού, που υποχώρησε. Κατά το μεσημέρι η μάχη είχε τελειώσει. Οι δυο πλευρές είχαν 3.000 άντρες νεκρούς, τραυματίες και αιχμαλώτους.

Ο Φερδινάνδος οπισθοχώρησε στο Warburg αφού προσπάθησε με διάφορους ελιγμούς να αποδιοργανώσει τους Γάλλους και οι δυο στρατοί ξεχειμώνιασαν. Οι Γάλλοι δεν κατάφεραν να καταστρέψουν το Συμμαχικό στρατό για άλλη μια χρονιά, παρά την αυξανόμενη πίεση στους διοικητές του στρατού να νικήσουν τον Φερδινάνδο και να κυριεύσουν το Ανόβερο, για να αντισταθμίσουν τις απώλειες στη Νέα Γαλλία και Ινδία.

Κεντρική Ευρώπη

Ο πόλεμος ξεκίνησε στη Σιλεσία όταν ένα αυστριακό σώμα στρατού υπό το Στρατηγό Loudon νίκησε ένα πρωσικό σώμα στο Landeshut στις 23 Ιουνίου. Οι Αυστριακοί υπερίσχυαν των Πρώσων, 34.000 άντρες έναντι 11.000. Οι Πρώσοι ηττήθηκαν εύκολα χάνοντας 10.000 άντρες. Οι Αυστριακοί τότε προέλασαν με δυο σώματα για να καταστρέψουν τον κύριο Πρωσικό στρατό. Ο Στρατάρχης Daun και ο Στρατηγός Loudon ένωσαν τις δυνάμεις τους κοντά στο χωριό Liegnitz. Οι Αυστριακοί αριθμούσαν περίπου 90.000 άντρες, ενώ ο Φρειδερίκος μόνο 30.000.

Καθώς τα δυο αυστριακά σώματα κινούνταν προς τους Πρώσους στις 15 Αυγούστου, ο Φρειδερίκος μετακίνησε τις θέσεις του τη νύχτα ώστε να εξαρθρώσει το σχέδιο επίθεσης τους. Ο Loudon συνάντησε τους Πρώσους πρώτος και οπισθοχώρησε μετά από δυο ώρες σκληρής μάχης. Το κύριο αυστριακό σώμα απέτυχε να φτάσει εγκαίρως στη μάχη και έτσι χωρίς ενισχύσεις το σώμα του Loudon έχασε 8.000 άντρες, ενώ οι Πρώσοι 3.000. Ο Φρειδερίκος επέδειξε για άλλη μια φορά την ικανότητα να υπερισχύει έναντι υπεράριθμου εχθρού και έτσι όχι μόνο επιβίωσε, αλλά κέρδισε σημαντικές νίκες.

Ο Φρειδερίκος είχε πάλι τον έλεγχο της κεντρικής Σιλεσίας. Εντωμεταξύ, ρωσικά και αυστριακά στρατεύματα σε μια σπάνια κοινή επιχείρηση, εξαπέλυσαν μια επίθεση κατά του Βερολίνου με 35.000 άντρες. Στις 9 Οκτωβρίου οι συνδυασμένες δυνάμεις τους κυρίευσαν την πόλη και απαίτησαν την πληρωμή φόρου υποτελείας. Ο Φρειδερίκος προέλασε προς το Βερολίνο με ένα σώμα και η επιδρομή έληξε τρεις μέρες αργότερα.

Την ίδια στιγμή ο Daun εισέβαλε με τον κύριο Αυστριακό στρατό των 55.000 αντρών στη Σαξονία και αμέσως ο Φρειδερίκος έσπευσε να αντιμετωπίσει την απειλή αυτή. Προέλασε με 48.000 άντρες, χωρίζοντας το σώμα του στα δυο. Ένα σώμα κινήθηκε νότια για να εμποδίσει τυχόν αυστριακές ενισχύσεις από τη Δρέσδη και ο Φρειδερίκος βάδισε με το άλλο σώμα για να συγκρουστεί με τους Αυστριακούς κοντά στο Torgau. Οι δυο στρατοί συναντήθηκαν στις 3 Νοεμβρίου. Ο Daun είχε αντιληφθεί επιτυχώς τις κινήσεις του Φρειδερίκου και άλλαξε τη διάταξη του.

Ο Φρειδερίκος άρχισε τη μάχη στις 2:00 μ.μ. με μια επίθεση κατά του κέντρου των Αυστριακών. Οι Αυστριακοί απέκρουσαν την επίθεση με ένα σφοδρό κανονιοβολισμό. Μια δεύτερη πρωσική επίθεση αποκρούστηκε επίσης. Οι Πρώσοι είχαν πολλές απώλειες και φαίνονταν, ότι είχαν χάσει το μαχητικό πνεύμα τους, όταν το δεύτερο σώμα έφτασε στο πεδίο της μάχης και επιτέθηκε στους Αυστριακούς από πίσω. Καθώς η νύχτα έπεφτε, οι Αυστριακοί άρχισαν να χάνουν τη συνοχή τους και υποχώρησαν κατευθείαν προς τη Δρέσδη. Και οι δυο στρατοί είχαν 16.000 νεκρούς.

1761-63

Η στρατιωτική και οικονομική εξόντωση των αντιπάλων, η επιθυμία για τερματισμό της σύγκρουσης και ο θάνατος της Αυτοκράτειρας Ελισάβετ της Ρωσίας σημάδεψαν τα τελευταία έτη του πολέμου. Ο πόλεμος στην Κεντρική Ευρώπη χαρακτηρίστηκε από τον αμυντικό αγώνα της Πρωσίας, μια απελπισμένη προσπάθεια να διατηρήσει την ύπαρξη της, καθώς Αυστριακοί και Ρώσοι συγκέντρωναν τεράστιους στρατούς για να τη νικήσουν. Με το θάνατο της Ελισάβετ και την άμεση αποχώρηση της Ρωσίας από το προσκήνιο, η Πρωσία μπόρεσε να συγκεντρώσει όλους τους πόρους της κατά του μοναδικού εχθρού της, της Αυστρίας. Ο πόλεμος στη Δυτική Ευρώπη δεν άλλαξε σημαντικά. Οι Γάλλοι βιάζονταν να κυριεύσουν το Ανόβερο. Έβλεπαν, ότι η ειρήνη πλησίαζε και ήθελαν να έχουν ένα σημαντικό πλεονέκτημα στα χέρια τους στις ειρηνευτικές συνομιλίες. Ωστόσο, ο Φερδινάνδος και ο Συμμαχικός στρατός εμπόδισαν επιτυχώς τις προσπάθειες τους. Το τελευταίο θέατρο των επιχειρήσεων ήταν η Ισπανική Αυτοκρατορία. Η Ισπανία, σύμμαχος της Γαλλίας την τελευταία στιγμή, δεν είχε στρατό και στόλο έτοιμους για πόλεμο το 1762 και ηττήθηκε από τις συνδυασμένες επιχειρήσεις του έμπειρου και ισχυρότερου Βασιλικού Ναυτικού και Βρετανικού στρατού.

Κεντρική Ευρώπη

Ο στρατός του Φρειδερίκου αριθμούσε στις τελευταίες φάσεις του πολέμου περισσότερους από 100.000 άντρες, από τους οποίους οι περισσότεροι ήταν νεοσύλλεκτοι και αιχμάλωτοι πολέμου, άπειροι σε συνδυασμούς ελιγμών και γρήγορων προελάσεων. Ο Φρειδερίκος έτσι άλλαξε τη στρατηγική του σε στατικό πόλεμο, με τον οποίο προσπαθούσε να νικήσει τον αντίπαλο κάνοντας χρήση οχυρωματικών έργων και στρατηγικών ελιγμών.

Δυο μεγάλα ρωσικά και αυστριακά σώματα συνολικού αριθμού 130.000 αντρών προέλαυσαν εναντίον των Πρώσων στη Σιλεσία. Ο Φρειδερίκος άρχιζε να χτίζει ένα μεγάλο στρατόπεδο στο Bunzelwitz, κοντά στο Schweidnitz, στις 20 Αυγούστου 1761. Μέσα στο στρατόπεδο υπήρχαν 66 τάγματα πεζικού και 143 ίλες ιππικού. Το στρατόπεδο ήταν οχυρωμένο καλά και το έδαφος εμπόδιζε

Αυστριακούς και Ρώσους να χρησιμοποιήσουν το πυροβολικό τους. Ωστόσο, ο Φρειδερίκος έκανε ένα τακτικό σφάλμα. Σκεπτόμενος, ότι οι Αυστριακοί και Ρώσοι δεν θα επιτίθονταν στο στρατόπεδο, απέσυρε τη περισσότερη δύναμη του και κινήθηκε προς το Neisee στις 26 Σεπτεμβρίου. Κατά την απουσία του, τη νύκτα της 30ης Σεπτεμβρίου, οι Αυστριακοί κυρίευσαν το Bunzelwitz.

Μόνο ο θάνατος της Αυτοκράτειρας Ελισάβετ της Ρωσίας στις 5 Ιανουαρίου 1762 έσωσε το πρωσικό κράτος από την καταστροφή. Ο γιος και διάδοχος της, Μέγας Πρίγκιπας Πέτρος, ήταν θαυμαστής του Φρειδερίκου και αναζήτησε ειρήνη με την Πρωσία. Η Συνθήκη της Αγ. Πετρούπολης στις 2 ή 5 Μαΐου έλυσε τα χέρια του Φρειδερίκου που κατεύθυνε πλέον όλες τις ενέργειες του κατά των Αυστριακών. Ο Πέτρος εκθρονίστηκε από τη σύζυγο του, Αικατερίνη τη Μεγάλη, στις 18 Ιουλίου. Αυτή επιθυμούσε τον πόλεμο με την Πρωσία, αλλά τελικά οι Ρώσοι έμειναν ουδέτεροι, ενώ Πρώσοι και Αυστριακοί μάχονταν για τον έλεγχο της Σιλεσίας και Σαξονίας, γνωρίζοντας ότι η ειρήνη δεν απέιχε μακριά. Οι Πρώσοι κατάφεραν να έχουν το πλεονέκτημα στις δυο επαρχίες και έτσι, με τις δυο πλευρές εξουθενωμένες, οι διαπραγματεύσεις άρχισαν στις 29 Νοεμβρίου 1762.

Δυτική Ευρώπη

Οι Γάλλοι έριξαν περισσότερα στρατεύματα στη σύγκρουση με τον Φερδινάνδο και το Συμμαχικό στρατό, διαισθανόμενοι ότι η ειρήνη πλησίαζε. Ο Φερδινάνδος έκανε μια χειμερινή επίθεση το 1761, αλλά αναγκάστηκε να οπισθοχωρήσει στις αρχικές του θέσεις. Καθώς πλησίαζε η άνοιξη, οι Γάλλοι συγκεντρώσαν δυο μεγάλα σώματα συνολικού αριθμού 130.000 αντρών υπό τη διοίκηση των Broglie και Soubise. Στις 16 Ιουλίου ο Γαλλικός στρατός νικήθηκε στο Vellinghausen, αλλά ο Φερδινάνδος ήταν για άλλη μια φορά ανήμπορος να μετατρέψει την ήττα σε φυγή. Αυτή η αποτυχία επέτρεψε στο Γαλλικό στρατό να αποκτήσει ξανά την πρωτοβουλία και να επιχειρήσει ένα χτύπημα κατά των κύριων βάσεων ανεφοδιασμού του Συμμαχικού στρατού. Μετά από πολλούς ελιγμούς, με τους οποίους κάθε πλευρά προσπαθούσε να κερδίσει το πλεονέκτημα έναντι της άλλης, η γαλλική επίθεση σταμάτησε στις αρχές Νοεμβρίου. Ο Φερδινάνδος είχε πετύχει να κρατήσει τα δυο γαλλικά σώματα σε συνεχή κίνηση για πάνω από έξι μήνες, ενώ τα συμμαχικά ελαφρά στρατεύματα παρενοχλούσαν τις γραμμές επικοινωνιών τους. Τελικά, ο Φερδινάνδος εξαπέλυσε μια αντεπίθεση που εξαφάνισε τη γαλλική απειλή από το Ανόβερο εντός μιας εβδομάδας.

Στα τέλη Μαΐου 1762 οι δυο στρατοί συγκεντρώθηκαν για άλλη μια εκστρατεία. Η κύρια μάχη του 1762 έγινε στο Wilhelmstahl στις 24 Ιουνίου, όπου ο Συμμαχικός στρατός αιφνιδίασε το Γαλλικό στο στρατόπεδο του και προκάλεσε μια ακόμα ήττα. Ενώ τίποτε δεν πήγαινε σύμφωνα με το σχέδιο για τους Συμμάχους, η νίκη αυτή ανάγκασε τους Γάλλους να σταματήσουν τις επιθέσεις στην περιοχή. Αργότερα, ο Συμμαχικός στρατός προέλαυσε βόρεια για να πολιορκήσει το Cassel. Στις 1 Νοεμβρίου η πόλη συνθηκολόγησε και σύντομα έφτασαν τα νέα της έναρξης διαπραγματεύσεων μεταξύ της Γαλλικής και Βρετανικής κυβέρνησης.

Πόλεμος με Ισπανία και Γαλλία

Από την άνοιξη του 1761 η Γαλλική αυλή είχε προσεγγίσει τη Βρετανική κυβέρνηση για ειρηνευτικές συνομιλίες. Ωστόσο, υπήρχαν ενδείξεις, ότι είχε γίνει μυστική συμφωνία μεταξύ Γαλλίας και Ισπανίας για μια πιθανή είσοδο της Ισπανίας στον πόλεμο. Βασισμένη σε αυτές τις πληροφορίες, η Βρετανική κυβέρνηση αποχώρησε από τις διαπραγματεύσεις και σχεδίασε μια επίθεση στην Ισπανία. Ήταν μια καλή ευκαιρία να εξαφανίσουν τους Ισπανούς για πάντα από τις θάλασσες.

Οι Βρετανοί έστειλαν μια μικτή δύναμη κατά των ισπανικών και γαλλικών αποικιών στην Καραϊβική και τις Φιλιππίνες. Ένα μεγάλο μέρος αυτής της δύναμης αποτελούνταν από βρετανούς στρατιώτες, που προέρχονταν από τη Βόρεια Αμερική και είχαν συμμετάσχει στις νίκες στον Καναδά και την Ινδία. Οι συνδυασμένες επιχειρήσεις του Βασιλικού Ναυτικού και Βρετανικού στρατού έφτασαν σε υψηλό επίπεδο επαγγελματισμού συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη. Το γαλλικό νησί της Γουαδελούπης είχε κυριευτεί σε μια προηγούμενη αποστολή το 1759 και χρησιμοποιούνταν ως βάση για την εκστρατεία κατά της Dominica τον Ιούνιο του 1761. Η Dominica παραδόθηκε στις 7 Ιουνίου. Στις αρχές του 1762, ο στόλος και ο στρατός επιτέθηκαν στο νησί της Μαρτινίκας, το οποίο παραδόθηκε έπειτα από σκληρές μάχες στις 12 Φεβρουαρίου. Αφού κυριεύτηκαν και άλλα μικρότερα νησιά, οι Βρετανοί βρίσκονταν σε απόσταση αναπνοής από την Αβάνα στις 6 Ιουνίου. Μετά από ένα χρόνο τα περισσότερα νησιά της Καραϊβικής ήταν σε βρετανικά χέρια.

Μια μοίρα έξι βρετανικών πλοίων της γραμμής απέκλεισε τα ισπανικά πλοία στο λιμάνι της Αβάνας. Μέχρι τον Ιούλιο οι βρετανικές δυνάμεις είχαν περικυκλώσει την Αβάνα και άρχισαν το βομβαρδισμό της, ο οποίος σταμάτησε στις 10 Αυγούστου. Για τους Βρετανούς, η μεγαλύτερη απειλή σε αυτή την εκστρατεία ήταν οι ασθένειες. Είχαν 1.000 νεκρούς και τραυματίες στις μάχες με τους Ισπανούς, ενώ 5.000 πέθαναν από αρρώστιες μέχρι τον Οκτώβριο.

Η Γαλλία παρακολουθούσε τις κινήσεις των Βρετανών και όταν τα βρετανικά στρατεύματα αποχώρησαν για τις επιχειρήσεις στις Δυτικές Ινδίες, μια γαλλική ναυτική μοίρα και 1.500 άντρες κυρίευσαν τη Νέα Γη στις 27 Ιουνίου 1762. Η αποικία ήταν ζωτικής σημασίας και το κίνητρο ήταν τα εδαφικά ανταλλάγματα στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις. Η στρατηγική τους όμως ήταν εντελώς ανεπιτυχής, καθώς οι Βρετανοί κυρίευσαν πάλι τη Νέα Γη στα μέσα Σεπτεμβρίου.

Η επίθεση στη Μανίλα στις ισπανικές Φιλιππίνες έγινε από τα βρετανικά στρατεύματα στην Ινδία. Η δύναμη αποτελούνταν από 1.000 ευρωπαίους και 2.000 Sepoys. Έφτασε στη Μανίλα στις 25 Σεπτεμβρίου 1762 και την πολιορκία αμέσως, ενώ οι Ισπανοί αντεπιτέθηκαν πολλές φορές. Στις 6 Οκτωβρίου οι Βρετανοί κατάφεραν ένα ρήγμα στα τείχη της πόλης και όπως σημείωσε ένας αξιωματικός της εκστρατείας *«η επίθεση ήταν τόσο ξαφνική, ώστε δεν υπήρχε γι' αυτούς χρόνος να μας αντιμετωπίσουν στο ρήγμα και στους προμαχώνες και υποχώρησαν κατευθείαν στα σπίτια»* (Orne Collection, Vol. 32).

Μετά την απώλεια της Μανίλας, οι Ισπανοί παρέδωσαν όλες τις κτήσεις τους στα νησιά των Φιλιππίνων και επικεντρώθηκαν στο σύμμαχο της Βρετανίας, την Πορτογαλία, στην οποία εισέβαλαν τον Απρίλιο του 1762. Οι Βρετανοί απάντησαν αμέσως στέλνοντας 7.000 άντρες ως ενισχύσεις και ενσωματώνοντας Βρετανούς αξιωματικούς στον πορτογαλικό στρατό. Οι Βρετανοί κατάφεραν να σταματήσουν την εισβολή και να προκαλέσουν βαριές απώλειες, αλλά δεν μπόρεσαν να καταστρέψουν εντελώς τους Ισπανούς και να τους διώξουν από την Πορτογαλία.

Με την άνοδο του Γεωργίου Γ' στο βρετανικό θρόνο το 1760, η βρετανική στρατηγική άρχισε να αλλάζει. Ο Γεώργιος Γ' νοιαζόταν περισσότερο για τον πόλεμο στις αποικίες και λιγότερο για τον πόλεμο στη Γερμανία. Τον Οκτώβριο του 1761 έληξε η κυβερνητική συμμαχία του William Pitt και του Δούκα του Newcastle, που είχε αποφασίσει τη διεξαγωγή ενός κοινού αποικιακού και ευρωπαϊκού πολέμου. Ο Λόρδος Bute έγινε πρωθυπουργός και απ' αυτό το σημείο η Βρετανία άρχισε να εγκαταλείπει την Πρωσία πολιτικά και οικονομικά. Τα δυο έθνη συμφώνησαν αρχικά να μην κάνουν ξεχωριστές διαπραγματεύσεις, αλλά η Βρετανία παραβίασε τη συμφωνία, όταν άρχισε να βολιδοσκοπεί τους Γάλλους. Το γεγονός αυτό προκάλεσε σοβαρή ρήξη στις σχέσεις μεταξύ Πρωσίας και Βρετανίας.

Ο Επταετής Πόλεμος τελείωσε τελικά με δυο ξεχωριστές συνθήκες ειρήνης. Η πρώτη, η Συνθήκη του Παρισιού, υπογράφηκε από τις Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία και Ισπανία στις 10 Φεβρουαρίου 1763. Σύμφωνα με αυτήν, η Βρετανία προσάρτησε τον Καναδά, τη νήσο Cape Breton, τη Νέα Γη, την κοιλάδα του ποταμού Οχάιο και όλα τα εδάφη ανατολικά του Μισισσιπή. Η Γαλλία παραιτήθηκε από τις διεκδικήσεις της στη Νέα Γαλλία και έλαβε μόνο ως αντάλλαγμα δυο νησιά στην ακτή της Νέας Γης, τα St. Pierre και Miquelon. Έλαβε επίσης τη Μαρτινίκα, Γουαδελούπη και Marie Galante στην Καραϊβική, ενώ η Βρετανία διατήρησε τη Γρενάδα και όλες τις Μικρές Αντίλλες εκτός της St. Lucia. Επίσης η Βρετανία έγινε η κυρίαρχη ευρωπαϊκή δύναμη στην περιοχή του Carnatic και Βεγγάλης στην Ινδία, ενώ το Pondicherry επιστράφηκε στους Γάλλους με τον όρο να μην οχυρωθεί. Το νησί Belle (στην ακτή της Γαλλίας) επιστράφηκε στη Γαλλία με αντάλλαγμα τη Μινόρκα, ενώ οι Βρετανοί επέστρεψαν το Goree στη Δυτική Αφρική με αντάλλαγμα τη Σενεγάλη. Η Γαλλία συμφώνησε επίσης να εκκενώσει όλες τις γερμανικές περιοχές του Γεωργίου Γ' και των Συμμάχων του. Η Βρετανία επέστρεψε την Κούβα και τις Φιλιππίνες στην Ισπανία με αντάλλαγμα τη Φλόριντα και την αποχώρηση της από την Πορτογαλία.

Οι Αυστριακοί και Πρώσοι υπέγραψαν τη Συνθήκη Ειρήνης του Hubertusburg στις 15 Φεβρουαρίου 1763. Τα δυο κράτη επανήλθαν στα σύνορα του 1756. Η Αυστρία εκκένωσε τη Σιλεσία και η Πρωσία αποχώρησε από τη Σαξονία. Ο Φρειδερίκος δεν είχε κάποιο εδαφικό κέρδος, ενώ ο σκοπός της Αυστρίας και Ρωσίας δεν επιτεύχθηκε. Η Σιλεσία παρέμεινε κομμάτι της Πρωσίας και ο διαμελισμός της Πρωσίας ως κράτους δεν πραγματοποιήθηκε. Ουσιαστικά, ο πόλεμος ενδυνάμωσε το ρόλο της Πρωσίας και την έκανε μια κύρια ευρωπαϊκή δύναμη.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΕΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

Ένας στρατιώτης του Βρετανικού 68ου Συντάγματος Πεζικού

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στο ημερολόγιο ενός ανώνυμου στρατιώτη και περιγράφει τις βρετανικές επιθέσεις στην ακτή της Γαλλίας το 1758. Όπως συνέβη και το 1757, οι επιχειρήσεις αυτές είχαν σκοπό να αναγκάσουν τους Γάλλους να αποσύρουν δυνάμεις από το δυτικό θέατρο του πολέμου. Ο στρατιώτης αυτός δίνει μια θαυμάσια εικόνα της ζωής εντός του στρατοπέδου. Επίσης τονίζει τη δυσκολία εφαρμογής συνδυασμένων επιχειρήσεων, κατά τις οποίες το πεζικό υπέστη τρομερές απώλειες χωρίς την υποστήριξη του πυροβολικού. Δυστυχώς ο συγγραφέας δεν ανέφερε το όνομα του στο ημερολόγιο ή την ημερομηνία έκδοσης του, οπότε οι πληροφορίες που έχουμε για αυτόν είναι πολύ λίγες.

Ο στρατιώτης γεννήθηκε στην Οξφόρδη το 1743. Στην ηλικία των 15 ετών κατατάχτηκε στο 68ο Σύνταγμα Πεζικού. Ίσως να έκανε λάθος στο νούμερο του συντάγματος, αφού το 68ο συμμετείχε στη δεύτερη και τρίτη αποβατική επιχείρηση και όχι στην πρώτη, στην οποία ήταν παρών ο στρατιώτης. Περιγράφει το ταξίδι του με άλλους νεοσύλλεκτους από το Ντόβερ στο νησί Wight το Μάιο.

Ο στρατιώτης περιγράφει την άφιξη του στο νησί Wight και οι αναφορές που έχουμε από εκείνη την περίοδο, δείχνουν ότι τα συντάγματα κατασκήνωσαν σε δικό τους χώρο και όχι μαζί με τους πολίτες. Έχουμε λεπτομερή εικόνα του πως ήταν οργανωμένα τα στρατόπεδα. Σε όλους τους άντρες δίνονταν τα υλικά για να στήσουν τις σκηνές τους και να μαζέψουν άχυρο για τα κρεβάτια τους. Σε κάθε σκηνή έμεναν έξι άντρες και δίνονταν δυο κουβέρτες στον καθένα. Τα κρεβάτια ήταν τοποθετημένα με τέτοιο τρόπο, ώστε το κεφάλι ενός στρατιώτη να μην γειτνιάζει με τα πόδια του άλλου. Ο παλιότερος κοιμόταν μακριά από την είσοδο της σκηνής και ο νεότερος δίπλα.

Έπειτα αναλύει το σύνταγμα και τον τρόπο οργάνωσης του στρατοπέδου. Θεωρητικά κάθε σύνταγμα είχε οκτώ λόχους πεζικού συν δυο λόχους γρεναδιέρων. Οι λόχοι χωρίζονταν μεταξύ τους με δρόμο και σε κάθε πλευρά του δρόμου υπήρχαν δέκα σκηνές αντικρυστές η μια με την άλλη. Οι σκηνές των λοχίων βρίσκονταν μπροστά από τις υπόλοιπες εννέα και τα μουσκέτα όλων των αντρών ήταν τοποθετημένα σε ιδιαίτερη σκηνή μπροστά από τη σκηνή του λοχία. Οι σκηνές των γρεναδιέρων βρίσκονταν πλευρικά των σκηνών των υπόλοιπων οκτώ λόχων και στο κέντρο υπήρχαν τα τύμπανα και τα εμβλήματα του συντάγματος.

150 βήματα μακρύτερα από τις σκηνές υπήρχε η φρουρά του στρατοπέδου, η οποία είχε τις δικές της σκηνές για τους άντρες και τους αξιωματικούς. Πίσω από τις σκηνές των στρατιωτών υπήρχαν η μεγάλη σκηνή των κατώτερων

αξιωματικών (υπολοχαγών), των λοχαγών και των υπόλοιπων στην ιεραρχία.

Όταν ο στρατιώτης έφτασε, εξετάστηκε από ένα γιατρό. Μετά παρουσιάστηκε μπροστά στους αξιωματικούς, οι οποίοι των ενημέρωσαν σε ποιο σύνταγμα ανήκει, σχεδιάζοντας το νούμερο στο καπέλο του. Κατατάχτηκε στο δεύτερο τάγμα του 68ου Συντάγματος Πεζικού και εφοδιάστηκε με κόκκινο χιτώνα, καπέλο, σκούφο, όπλο, σπαθί κ.λπ. Την επόμενη μέρα άρχισε η εκπαίδευση στις πορείες (την τέχνη των ελιγμών) και στη χρήση του μουσκέτου. Η εκπαίδευση διήρκεσε δέκα μέρες και την ενδέκατη ήρθε η διαταγή του απόπλου. Αν αυτές οι λίγες ημέρες θεωρούνταν η κανονική εκπαίδευση, δεν είναι παράξενο που οι νεοσύλλεκτοι έδειξαν δυσκολίες στην κατανόηση και εκμάθηση τους.

Το ημερολόγιο του στρατιώτη συνεχίζει με μια λεπτομερή λίστα των προμηθειών που είχαν μαζί τους οι άντρες στα πλοία. Κάθε Δευτέρα έπαιρναν 4 λίβρες (1,8 κιλά) ψωμί, 230 γραμμάρια τυρί και 340 γραμμάρια βούτυρο. Την Τρίτη λάμβαναν 4 λίβρες βοδινό κρέας, 4 λίβρες αλεύρι και 11 λίβρες (1/2 κιλό) φρούτα και ψωμί. Την Τετάρτη οι άντρες έπαιρναν τις ίδιες προμήθειες με τη Δευτέρα. Την Πέμπτη λάμβαναν 2 λίβρες (900 γραμμάρια) χοιρινό κρέας αντί βοδινό. Το Σάββατο οι προμήθειες ήταν οι ίδιες με της Τρίτης και την Κυριακή ήταν ίδιες με της Πέμπτης. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται λοιπόν, ότι οι στρατιώτες τότε σιτίζονταν καλά.

Ο στόλος είχε 24 πλοία της γραμμής και ο στρατός 13.000 άντρες. Ο στόλος έφτασε στις 5 Ιουνίου απέναντι από το Cancele Bay κοντά στο St Malo και ο στρατός αποβιβάστηκε την επόμενη μέρα. Ο στρατιώτης έγραψε, ότι «μας έδωσαν προμήθειες για έξι μέρες». Επίσης περιγράφει το πως τα πλοία μετέφεραν ακατάπαυστα τους άντρες στην ακτή. Σχολίασε, ότι στην περιοχή βρίσκονταν μόνο 100 Γάλλοι και περιγράφει επίσης, ότι οι κάτοικοι του Cancele έφυγαν μακριά και οι ναύτες και οι στρατιώτες βρήκαν ευκαιρία να λεηλατήσουν την πόλη. Ο στρατός προέλαυσε μέχρι το St Malo, αλλά το σύνταγμα του μαζί με άλλο ένα έμειναν στο Cancele.

Ο στρατιώτης αναφέρει, ότι «από τις 3 π.μ. έως αργά το απόγευμα τα δυο συντάγματα ασχολούνταν με την κατασκευή οχυρώσεων». Τα στρατεύματα που είχαν πάει στο St Malo επιβιβάστηκαν ξανά στα πλοία, επειδή έλαβαν νέα για μια μεγάλη γαλλική δύναμη που πλησίαζε και ο στρατιώτης αναφέρει επίσης, ότι και το δικό του σύνταγμα έκανε το ίδιο στο Cancele. Ο στόλος έπλευσε προς το Χερβούργο, αλλά λόγω άσχημων καιρικών συνθηκών, επέστρεψε πίσω στο Πόρτσμουθ.

Ο στρατιώτης αναφέρει επιγραμματικά τη δεύτερη αποβατική επιχείρηση έξω από το Χερβούργο στις 6 Αυγούστου. Η δύναμη που αποβιβάστηκε στην ακτή ήρθε σε συμπλοκή με τους Γάλλους στις 7 Αυγούστου, τους απώθησε και επέτρεψε στο υπόλοιπο του στρατού να αποβιβαστεί την επόμενη μέρα. Το Χερβούργο παραδόθηκε και οι λιμενικές εγκαταστάσεις διαλύθηκαν. Ο στρατός επιβιβάστηκε ξανά στα πλοία.

Στις 3 Σεπτεμβρίου ο στόλος έφτασε στο St Lunaire Bay, κοντά στο St Malo. Η βρετανική δύναμη δεν κατάφερε ξανά να πολιορκήσει το St Malo και ο στρατιώτης ξόδεψε τον περισσότερο χρόνο του για να περιγράψει την επερχόμενη καταστροφή. Περιγράφει πως οι Βρετανοί συνέλαβαν μερικούς Γάλλους λιποτάκτες κοντά στο στρατόπεδο τους. Οι λιποτάκτες τους προειδοποίησαν,

ότι μια μεγάλη γαλλική δύναμη πλησιάζει. Μετέφερε την πληροφορία στους αξιωματικούς του, αλλά εκείνοι δεν έδωσαν μεγάλη σημασία. Στις 11 Σεπτεμβρίου άρχισε η επιβίβαση στα πλοία. Περιγράφει τι ακολούθησε :

«ο Γαλλικός στρατός εμφανίστηκε και άρχισε να μας χτυπά με τα πυροβόλα του. Εμείς δεν μπορούσαμε να απαντήσουμε, επειδή δεν είχαμε πυροβόλα στην ακτή, αλλά το έκανα τα πλοία όσο ήταν δυνατόν. Τη στιγμή εκείνη το σύνταγμα μας άρχισε να επιβιβάζεται στις βάρκες, ενώ οι οβίδες έπεφταν ανάμεσα μας. Η συμπλοκή γενικεύτηκε στην ακτή και πολλοί σύντροφοι μας δεν κατάφεραν να μας ακολουθήσουν στα πλοία. Έμειναν στην ακτή πολεμώντας γενναία. Μερικοί σκοτώθηκαν και άλλοι παραδόθηκαν».

Το 68ο Σύνταγμα Πεζικού επέστρεψε στην Αγγλία και ξεχειμώνιασε στο Rochester. Το Απρίλιο του 1759 το σύνταγμα ανέλαβα καθήκοντα φρουράς στο νησί Jersey και μετά, την άνοιξη του 1760, μεταφέρθηκε στη Γουαδελούπη με τα ίδια καθήκοντα. Εκεί παρέμεινε για περισσότερο από τρία χρόνια και επέστρεψε στην Αγγλία στις 23 Αυγούστου 1763. Ο στρατιώτης αποστρατεύτηκε στις 28 Σεπτεμβρίου.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ενώ οι ιστορικοί θεωρούν ότι ήταν ένας κλασικός πόλεμος περιορισμένης έκτασης του δέκατου ογδόου αιώνα, ο Επταετής Πόλεμος είχε στοιχεία ενός παγκοσμίου πολέμου. Είναι αξιοσημείωτα η μεγάλη σπατάλη πόρων των συμμετεχόντων για να διατηρήσουν τους στρατούς τους ετοιμοπόλεμους και η επίδραση που είχε στους διάφορους πληθυσμούς.

Οι πολίτες στα διάφορα θέατρα επιχειρήσεων υπέφεραν πάρα πολύ, ειδικά αν ήταν αποκλεισμένοι σε μια εμπόλεμη ζώνη. Παρόλο που πλήρωναν φόρους και αντιμετώπιζαν ελλείψεις στη σίτιση τους, δεν είχαν και τις καλύτερες σχέσεις με τους στρατούς. Όλοι οι στρατοί ήταν ένοχοι για την κακομεταχείριση του ντόπιου πληθυσμού. Η έλλειψη εφοδίων και χρημάτων οδηγούσαν πολλούς στρατούς στη λεηλασία των τοπικών κοινοτήτων. Αυτό συνέβαινε τις πιο πολλές φορές σε εχθρικό έδαφος, αλλά ήταν σύνηθες να αρπάζουν εφόδια και προμήθειες από τις περιοχές τις οποίες έπρεπε να προστατεύουν.

Ο πόλεμος στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων έχει να επιδείξει πολλά παραδείγματα λεηλασίας και κακομεταχείρισης και από τις δυο πλευρές. Οι βρετανικές δυνάμεις που βρίσκονταν με τον Στρατό της Αυτού Μεγαλειότητας στη Γερμανία το 1758 έδειξαν προσβλητική και αγενή συμπεριφορά στους κατοίκους, επειδή δεν ήταν Βρετανοί. Οι Γερμανοί από τη μεριά τους χρέωναν με υψηλούς τόκους την διατροφή του στρατού και έτσι υπήρχαν περιπτώσεις Βρετανών στρατιωτών που λεηλατούσαν τις τοπικές περιοχές. Και οι γαλλικές δυνάμεις στην περιοχή έκαναν το ίδιο. Ο Βρετανός απεσταλμένος σημείωσε: «αυτοί [ο Γαλλικός στρατός] είχαν κάνει τις πιο βάρβαρες πράξεις λεηλασίας... και αυτό δείχνει ότι αληθινός σκοπός των Γάλλων είναι η ερήμωση και η ερείπωση της Γερμανίας» (Mitchell to Holderness, 1/2/58). Ο Γαλλικός στρατός περιόρισε τις λεηλασίες μετά τη μάχη του Minden, καθώς ολόκληρη σχεδόν η χώρα είχε απογυμνωθεί στην αρχή της εκστρατείας. Πολλά χωριά καίγονταν όταν οι κάτοικοι αντιστέκονταν στις γαλλικές πράξεις λεηλασίας.

Τα αρχεία για το κεντρικό θέατρο επιχειρήσεων αναφέρουν πολλές περιπτώσεις λεηλασίας και καταστροφών. Ένας Πρώσος στρατιώτης, που υπηρέτησε κατά την πρώτη εκστρατεία στη Σαξονία το 1756, σημείωσε ότι «κατά την προέλαση, κάθε άντρας γέμιζε το σακίδιο του – εννοείται στην εχθρική περιοχή – με οτιδήποτε μπορούσε να κουβαλήσει» (Childs, Στρατοί και Πόλεμος στην Ευρώπη, σελ. 164). Οι Πρώσοι χρησιμοποίησαν τη Σαξονία ως μια προωθημένη στρατιωτική βάση για επιχειρήσεις σε όλη τη διάρκεια του πολέμου, γι' αυτό και γνώρισε πολλές καταστροφές. Οι Αυστριακοί και ιδιαίτερα οι Πρώσοι λεηλατούσαν την ύπαιθρο πριν από κάθε εκστρατεία. Οι Πρώσοι επίσης έμπαιναν στα γειτονικά γερμανικά πριγκιπάτα για να αναζητήσουν χρηματική υποστήριξη του πολέμου και νεοσύλλεκτους για την ενίσχυση του πρωσικού στρατού. Οι εκστρατείες στη Βοημία είχαν επίσης πολύ μεγάλο κόστος. Οι φόροι είχαν αυξηθεί στις αυστριακές επαρχίες για την υποστήριξη της πολεμικής

προσπάθειας και η Βοημία με τον αγροτικό πλούτο της πλήρωσε τους περισσότερους. Οι Πρώσοι έκαναν επιδρομές στην επαρχία λεηλατώντας και απαιτώντας από τους κατοίκους χρηματική εισφορά. Μετά τη μάχη του Kolin ο Πρωσικός στρατός λεηλάτησε και κατέστρεψε πολλά χωριά, ώστε όπως καταγράφτηκε στο «Αυστριακό Ημερολόγιο», *«αφού οι Πρώσοι συνέχιζαν να καίνε χωριά στο πέρασμα τους, ο Συνταγματάρχης Loudon τους διεμήνυσε ότι, αν επιμείνουν σε τέτοιες πράξεις, θα ήταν ανελέητος στους αιχμαλώτους τους»* (St. Paul, 1757: Η Άμυνα της Πράγας, σελ. 100).

Το Βερολίνο κυριεύτηκε δυο φορές και αναγκάστηκε να πληρώσει εισφορές στις αυστριακές και ρωσικές δυνάμεις. Οι Κοζάκοι του Ρωσικού στρατού διέπραξαν διάφορες φρικαλεότητες κατά του πρωσικού πληθυσμού στην περιοχή του ποταμού Οντέρ και αυτό έκανε τους πρωσικούς στρατούς στις μάχες του Zorndorf και Kunersdorf να είναι ανελέητοι στους αιχμάλωτους Ρώσους. Εκτιμάται, ότι ένα πέμπτο του πληθυσμού της πρωσικής επαρχίας της Πομερανίας χάθηκε κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης από φρικαλεότητες που διαπράχθηκαν και την έλλειψη τροφής, λόγω της λεηλασίας της περιοχής από τους Ρώσους. Ωστόσο, η Ανατολική Πρωσία που κατακτήθηκε από τους Ρώσους, δεν είχε τόσες μεγάλες καταστροφές, εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν ήταν θέατρο πολέμου μετά το 1757.

Υπήρχαν επίσης πολλά παραδείγματα κακομεταχείρισης του πληθυσμού κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Βόρεια Αμερική. Ο κόσμος που ζούσε στις αποικίες ζούσε με το φόβο των επιδρομών από τις άτακτες δυνάμεις των δυο πλευρών. Οι Γάλλοι και Ινδιάνοι σύμμαχοι τους, ιδιαίτερα στις αρχές του πολέμου, έσπερναν τον τρόπο στους αποίκους. Η επίθεση των Ινδιάνων συμμάχων των Γάλλων κατά της φρουράς και των κατοίκων του Οχυρού William Henry στα δάση της Νέας Υόρκης πέρασε στην ιστορία ως σφαγή. Και οι Βρετανοί υιοθέτησαν παρόμοιες τακτικές. Ο γαλλικός πληθυσμός στην Acadia απελάθηκε στη Λουϊζιάνα. Οι καταδρομείς του Roger επιτέθηκαν στον καταυλισμό των Ινδιάνων συμμάχων των Γάλλων στο St. Francis, σκοτώνοντας και συλλαμβάνοντας τους περισσότερους. Κατά τη διάρκεια της μάχης για την κατάκτηση του Κεμπέκ, ο Wolfe εξέδωσε διαταγές για ερήμωση της υπαίθρου. Τα κίνητρα του ήταν δυο : πρώτον να σύρει έξω τους Γάλλους για μάχη και δεύτερον να καταστρέψει τα χωριά των Ινδιάνων (Wolfe, Οδηγίες σε Νεαρούς Αξιωματικούς, σελ. 81).

Παρόμοιες καταστάσεις εμφανίστηκαν και στην Ινδία. Οι γαλλικές μονάδες, εξαιτίας ότι πληρώνονταν σπάνια, λεηλατούσαν συχνά την ύπαιθρο για εφόδια και τροφή. Καθώς οι Βρετανοί προσέγγιζαν στο Pondicherry το 1761, έλαβαν διαταγές για ερήμωση της υπαίθρου.

Ο πόλεμος δημιούργησε αρκετά οικονομικά προβλήματα στα συμμετέχοντα κράτη. Διήρκεσε περισσότερο απ' όσο περίμεναν. Η Πρωσία και Αυστρία έλπιζαν σε μια σύντομη και αποφασιστική εκστρατεία στην κεντρική Ευρώπη, ενώ Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία έβλεπαν ότι θα διαρκούσε πολύ.

Πολύ ιστορικοί είδαν τη Μεγάλη Βρετανία ως τον κύριο νικητή του πολέμου. Ωστόσο, οι βρετανικές νίκες ήταν πολύ δαπανηρές για το έθνος αναφορικά με το χρέος. Η ναυπήγηση του στόλου και τη συντήρηση του στρατού στο μέτωπο κόστισε πάρα πολύ. Για παράδειγμα, 1.968.477 στερλίνες απαιτούνταν

για τη συντήρηση του Στρατού της Αυτού Μεγαλειότητας το 1759 και αυτό ήταν μόνο ένα ελάχιστο μέρος του κόστους για τον υπόλοιπο στρατό και το Βασιλικό Ναυτικό που αναπτύχθηκαν στις αποικίες. Τα έσοδα από φόρους το 1760 ήταν 15 εκ. στερλίνες, διπλάσια από αυτά του 1756, αλλά ακόμα πολύ χαμηλά και έτσι το κράτος έπρεπε να δανειστεί για τη συνέχιση του πολέμου. Το εθνικό χρέος της Μεγάλης Βρετανίας ανέβηκε από 75 εκ. στερλίνες το 1756 σε 133 εκ. το 1763.

Η Πρωσία, ένα μικρό κράτος συγκριτικά με τη Μεγάλη Βρετανία, ήταν επίσης σε δεινή θέση, όσον αφορά την οικονομία της. Η κυβέρνηση είχε απόθεμα 13 εκ. talers στην αρχή της σύγκρουσης. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι φόροι στην Πρωσία έφτασαν τα 43 εκ. talers, που ήταν βαρύ φορτίο για τον πληθυσμό. Ο Φρειδερίκος υποτίμησε το νόμισμα του κράτους τρεις φορές στη διάρκεια του πολέμου και συγκέντρωσε έτσι επιπλέον 29 εκ. talers. Συμπεριέλαβε επίσης και τα αποθεματικά της Σαξονίας, Σιλεσίας και Πομερανίας. Τα κατακτημένα εδάφη, όπως η Σαξονία, λεηλατήθηκαν εντελώς και αυτό πρόσθεσε ακόμα 53 εκ. talers στα ταμεία. Ένα σημαντικό στοιχείο της οικονομικής πολιτικής του Φρειδερίκου ήταν η συμφωνία της ετήσιας επιχορήγησης από τη Μεγάλη Βρετανία. Ο Φρειδερίκος υπέγραψε μια συνθήκη επιχορήγησης με την Μεγάλη Βρετανία στις 11 Απριλίου 1758 με βάση την οποία, η Βρετανία παρείχε 27 εκ. talers, που ήταν ένα σημαντικό ποσό του συνολικού προϋπολογισμού του πολέμου. (Duffy, *Army of Frederick the Great*, σελ. 95-99). Όταν η ηγεσία της Βρετανικής κυβέρνησης πέρασε στο Λόρδο Bute το 1762, η ετήσια επιχορήγηση διακόπηκε και δημιούργησε περισσότερα οικονομικά προβλήματα στην Πρωσία.

Ο πόλεμος κόστισε στην Αυστρία 392 εκ. gulden. Τα ετήσια έξοδα ήταν περίπου 28 εκ. gulden και ο στρατιωτικός προϋπολογισμός στη διάρκεια του πολέμου ήταν τρεις φορές ο προϋπολογισμός σε καιρό ειρήνης. Οι Αυστριακοί είχαν έλλειμμα και αυτό ανάγκασε την κυβέρνηση να αυξήσει τους φόρους. Αυτό απέφερε συνολικά 144 εκ. gulden σε όλη την διάρκεια του πολέμου. Η γαλλική επιχορήγηση στην Αυστρία ήταν μικρότερη από εκείνη των Βρετανών στην Πρωσία, περίπου 25 εκ. gulden (Szabo, *Kaunitz and Enlightened Absolutism*, σελ. 122-30). Το 1760 η Γαλλία παρείχε μόνο 12 εκ. gulden ετήσια επιχορήγηση λόγω της απώλειας της Νέας Γαλλίας και του εμπορικού στόλου. Η Αυστρία επίσης υποσχέθηκε επιχορήγηση 1 εκ. ρούβλια το χρόνο στη Ρωσία μετά την υπογραφή της Πρώτης Συνθήκης των Βερσαλλιών, η οποία όμως ήταν δύσκολο να διατηρηθεί στη διάρκεια του πολέμου. Πολλά περιουσιακά στοιχεία του βασιλικού θησαυροφυλακίου πωλήθηκαν για να αυξηθούν τα έσοδα, αλλά το χρέος συνέχιζε να αυξάνει. Η οικονομική κατάσταση ανάγκασε να γίνουν περικοπές στις θέσεις των αξιωματικών το 1760. Στα τέλη του 1761, κάθε σύνταγμα είχε μειωθεί κατά δυο λόχους και το 12% περίπου του στρατού είχε διαλυθεί. Οι αξιωματικοί στη Σιλεσία πληρώνονταν με επιταγές που εξοφλούνταν στο τέλος του πολέμου και αυτό είχε ως συνέπεια το χρέος και το κόστος του πολέμου να αυξάνεται και να γίνεται η μάλιστα της Αυστρίας.

Οι Ρώσοι ήταν σε θέση να ανταπεξέλθουν στο κόστος του πολέμου, εξαιτίας της σκληρότητας με την οποία επιβάλλονταν οι φόροι σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας και της απογύμνωσης της υπαίθρου από τις πρώτες ύλες. Το

σύστημα δεν ήταν καλά οργανωμένο και αυτό σήμαινε ότι υπήρχε ευρεία διαφθορά, ιδίως στην ύπαιθρο. Οι αυστηροί κυβερνητικοί κανονισμοί προκαλούσαν επίσης εξεγέρσεις, οι οποίες όμως διαλύονταν αμέσως. Προς το τέλος του πολέμου η έλλειψη εσόδων είχε αντίκτυπο στην πολεμική προσπάθεια και λεγόταν, ότι η Αυτοκράτειρα Ελισάβετ προσφέρθηκε να πουλήσει τα διαμάντια και φορέματα της για τη συνέχιση του πολέμου.

Η Γαλλία, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, είχε οικονομικές δυσκολίες. Ο πόλεμος κόστιζε στο γαλλικό κράτος 24,5 εκ. λίβρες το χρόνο για τη συντήρηση των γαλλικών στρατιών. Το κόστος διατήρησης ξένων στρατευμάτων ήταν 12,5 εκ. λίβρες το χρόνο, αλλά το γαλλικό κράτος δεν μπορούσε να παρέχει το σανό και τις προμήθειες που χρειάζονταν ο Γαλλικός στρατός στη Γερμανία. Αυτά παρέχονταν από τα διάφορα γερμανικά κρατίδια που κατείχαν οι Γάλλοι ή ήταν σύμμαχοι τους. Τα επιτόκια στη Γαλλία αυξάνονταν σταθερά όσο η κυβέρνηση αύξανε το δανεισμό της. Το γαλλικό κράτος αποφάσισε να χρηματοδοτήσει τον πόλεμο μέσω δανείων αντί φόρων και εξαιτίας αυτής της απόφασης, το εθνικό χρέος αυξήθηκε από 1.360 εκ. λίβρες το 1753 στις 2.350 εκ. λίβρες το 1764 (Riley, *The Seven Year's War and the Old Regime in France*, σελ. 180-84). Οι γαλλικές ήττες στη θάλασσα και τις αποικίες επηρέασαν το θαλάσσιο εμπόριο και ξεκίνησε μια μαζική ναυπήγηση πλοίων στα τέλη του πολέμου, που οδήγησε σε περαιτέρω έξοδα. Η απώλεια των εσόδων από τις αποικίες και το υπερπόντιο εμπόριο περιόρισαν την ικανότητα της Γαλλίας να διεξάγει πόλεμο. Μείωσε στο μισό την ετήσια επιχορήγηση προς την Αυστρία και τα στρατεύματα της συχνά αντιμετώπιζαν ελλείψεις στη μισθοδοσία τους.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗ

Η μαρτυρία μιας μοναχής

Τα γεγονότα που παρουσιάζονται εδώ αποτελούν μαρτυρία μιας Γαλλίδας μοναχής που ήταν παρών στη πολιορκία και κατοχή του Κεμπέκ το 1759-60. Δε γνωρίζουμε το όνομα της, ούτε αν γεννήθηκε στη Γαλλία ή στον Καναδά. Αυτό που ξέρουμε είναι, ότι ήταν αδελφή στο Γενικό Νοσοκομείο του Κεμπέκ και το Τάγμα της είχε σπίτια στη Γαλλία και τη Νέα Γαλλία. Επίσης δε γνωρίζουμε την ηλικία της, αν και από αναφορές της στις «νεαρές αδελφές», υποθέτουμε ότι ήταν μεταξύ 20 και 30 ετών.

Τα περισσότερα στοιχεία που υπάρχουν στη μαρτυρία της μοναχής σχετίζονται με στρατιωτικά γεγονότα, που επηρέασαν την ίδια, τη γυναικεία μονή και τους πολίτες του Κεμπέκ. Η μαρτυρία της επικεντρώνεται στην περίοδο της βρετανικής πολιορκίας του Κεμπέκ και αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι Γάλλοι αντιμετώπισαν τους Βρετανούς, τονίζοντας τη δυσκολία τους να βρουν στρατιώτες για να τους αντιμετωπίσουν. Καναδοί πολιτοφύλακες και στρατιώτες από το Μόντρεαλ κλήθηκαν να βοηθήσουν. Παρόλα αυτά, οι άντρες αυτοί δεν ήταν αρκετοί να προστατέψουν ολόκληρη την περιοχή γύρω από το Κεμπέκ. Επίσης γίνεται αναφορά στις ασθένειες, που έφεραν οι πρώτοι στρατιώτες από τη Γαλλία το 1755. Αυτές οι ασθένειες σε συνδυασμό με τις απώλειες στις μάχες, επηρέασαν τη δυναμικότητα του Γαλλικού στρατού. Ο αποκλεισμός του Βασιλικού Ναυτικού εμπόδισε το Γαλλικό Ναυτικό να φέρει ενισχύσεις σε άντρες και προμήθειες στη Νέα Γαλλία. Έδωσε την ευκαιρία στους Βρετανούς να κυριεύσουν τη νότια όχθη του ποταμού Αγ. Λαυρεντίου απέναντι από το Κεμπέκ. Ο πρώτος βομβαρδισμός της πόλης, όπως καταγράφεται σε αυτή τη μαρτυρία, έγινε στις 24 Ιουλίου.

Η μοναχή εξηγεί, ότι ο βομβαρδισμός έπληξε σοβαρά την πόλη. Περιγράφει τους πληγωμένους που έφταναν στη μονή για θεραπεία και άλλους πολίτες που έψαχναν καταφύγιο για να ξεφύγουν από τις εχθρικές οβίδες. Η μονή βρισκόταν εκτός εμβέλειας του βρετανικού πυροβολικού. Κάθε οίκημα της μονής, οι στάβλοι, οι σοφίτες και η εκκλησία γέμισαν από τραυματίες και πρόσφυγες. Η άφιξη μοναχών από δυο άλλες μονές της περιοχής βοήθησε σημαντικά την περίθαλψη των άρρωστων και τραυματιών, αλλά περιόρισε τις διαθέσιμες μερίδες τροφής. Ο βομβαρδισμός και αποκλεισμός της πόλης προκάλεσαν λιμό στους κατοίκους. Οι αποθήκες τροφίμων και άλλα καταστήματα καταστράφηκαν ολοσχερώς από το πυροβολικό με συνέπεια η κατάσταση να γίνεται απελπιστική.

Η μάχη της Πεδιάδας του Αβραάμ στις 13 Σεπτεμβρίου 1759 είχε ως αποτέλεσμα την κατάκτηση του Κεμπέκ από τους Βρετανούς. Οι μοναχές και οι πρόσφυγες ανέμεναν το αποτέλεσμα της μάχης εντός της μονής, βλέποντας με τρόμο τη σφαγή που γινόταν μπροστά στα μάτια τους. Η μοναχή περιγράφει το πως αυτή και οι αδελφές έτρεξαν στο πεδίο της μάχης για να βοηθήσουν τους

τραυματίες και ετοιμοθάνατους. Όταν συνειδητοποιήσαν ότι η πλάστιγγα έγερνε υπέρ των Βρετανών, έστρεψαν το κεφάλι τους προς τον ουρανό υμνώντας το Θεό. Σημειώνει με ανακούφιση την άμεση άφιξη ενός Βρετανού αξιωματικού, ο οποίος τις καθησύχασε, λέγοντας τους ότι ήταν εκεί για να χρησιμοποιήσουν μέρος της μονής και να εξαναγκάσουν τους εναπομείναντες Γάλλους να παραδοθούν.

Με το μεγαλύτερο μέρος της πόλης σε βρετανικά χέρια, η μοναχή περιγράφει πως οι πολίτες ήταν διστακτικοί στο να παραδοθούν ή να πολεμήσουν. Απέναντι σε αυτούς που επιθυμούσαν να αντισταθούν, οι Bourgeois (αστική τάξη ή εύποροι πολίτες) και οι έμποροι τους ανέφεραν ότι είχαν θυσιάσει όλα τα υλικά αγαθά και τα σπίτια τους στον αγώνα κατά των Βρετανών χωρίς αποτέλεσμα. Έτσι και ο υπόλοιπος πληθυσμός αναγκάστηκε να παραδοθεί στους Βρετανούς.

Η Γάλλοι συνθηκολόγησαν ζητώντας να γίνουν αποδεκτοί κάποιοι όροι. Η μοναχή μνημονεύει δυο : το δικαίωμα στη θρησκεία και στα δικαιώματα των πολιτών. Με δεδομένο τους περιορισμούς για τους καθολικούς που ίσχυαν στη Μ. Βρετανία και Ιρλανδία, το δικαίωμα των Γάλλων να συνεχίσουν να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα ήταν πολύ σημαντικό και έτσι οι Βρετανοί συμφώνησαν αμέσως. Επίσης αναφέρει, ότι ήταν υποχρεωμένες να επιτρέψουν τη παραμονή φρουράς τριάντα Βρετανών στρατιωτών στη μονή.

Η βρετανική κατοχή του Κεμπέκ έφερε κάποια σταθερότητα στην πόλη, αλλά η μοναχή και η κοινότητα της έβλεπαν το μέλλον με αβεβαιότητα. Οι προμήθειες τους ήταν λιγοστές και παραπονούνταν, ότι δεν είχαν ούτε κρασί, ούτε άλλα είδη πρώτης ανάγκης για τους τραυματίες. Αναγνώρισαν την υπεροχή των Βρετανών, ελπίζοντας όμως βαθιά μέσα τους, ότι κάτι θα άλλαζε μελλοντικά. Το χειμώνα του 1759-60 πίστευαν ότι οι Γάλλοι θα κυρίευαν ξανά το Κεμπέκ και θα αποτελούσαν μέρος της Γαλλικής αυτοκρατορίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Ο Επταετής Πόλεμος τελείωσε με τις συνθήκες ειρήνης του Παρισιού και του Hubertusburg. Η Πρωσία παρέμεινε ανέπαφη και απέφυγε το διαμελισμό από τους εχθρούς της. Έχασε μεν το 10% του πληθυσμού της και ήταν οικονομικά κατεστραμμένη, κέρδισε δε μεγάλη φήμη. Μετά τον πόλεμο, η Πρωσία ήταν αδιαφιλονίκητα μια μεγάλη ευρωπαϊκή δύναμη ισότιμη με την Αυστρία ως προς την επιρροή και παρουσία της στη Γερμανική Δίαιτα. Μέσα στα επόμενα 100 χρόνια η Πρωσία εξαφάνισε την Αυστρία ως το κύριο γερμανικό κράτος. Η απόδοση του Πρωσικού στρατού οδήγησε πολλούς να ισχυριστούν, ότι ήταν ο καλύτερος στην Ευρώπη. Κάποια κράτη, όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Ρωσία και η Γαλλία προσπάθησαν να υιοθετήσουν διάφορα πρωσικά μοντέλα οργάνωσης για τους στρατούς τους. Οι αδυναμίες του Πρωσικού στρατού έγιναν φανερές στον πόλεμο της Βαυαρικής Διαδοχής (1778-79), 15 χρόνια μετά τον Επταετή και η απόδοση του στο πεδίο της μάχης συνέχισε να φθίνει στα υπόλοιπα έτη του αιώνα. Η οριστική ταπείνωση ήρθε με την ήττα των Πρώσων από τον Ναπολέοντα στη μάχη της Ιένας το 1806.

Η Γαλλία στο τέλος του πολέμου ήταν μια σκιά του προηγούμενου εαυτού της. Η ανάγκη στρατιωτικού ανασχηματισμού ήταν επιτακτική και πολλοί πίεζαν για την υιοθέτηση των πρωσικών μοντέλων οργάνωσης. Το σώμα του πυροβολικού μετασχηματίστηκε με επιτυχία υπό την καθοδήγηση του Jean de Baptiste Gribeauval κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1760 και αυτό φάνηκε στις μετέπειτα εκστρατείες των στρατών της Επανάστασης και Ναπολέοντα. Οι προσπάθειες δημιουργίας ενός ευέλικτου στρατού οδήγησαν στη δημιουργία των μεραρχιών. Μονάδες ελαφρού πεζικού δημιουργήθηκαν το 1788 και αυτό σήμαινε, ότι οι γαλλικές μονάδες κατά την προέλαση τους, θα ήταν οργανωμένες σε μεραρχίες όλων των όπλων και με το ελαφρύ πεζικό να προηγείται του κυρίου σχηματισμού για την αναγνώριση και καταδίωξη του εχθρού.

Το γαλλικό ναυτικό ξεκίνησε ένα μεγάλο πρόγραμμα ναυπήγησης νέων πλοίων και ολόκληρη η δομή του άλλαξε, από την τυποποίηση του οπλισμού και σκαφών στην ίδρυση ναυτικών κολλεγίων. Το γαλλικό ναυτικό αποτελούσε πρωταρχική απειλή για το Βασιλικό Ναυτικό στη διάρκεια του Αμερικανικού Πολέμου της Ανεξαρτησίας. Ωστόσο, το χρέος που δημιούργησε ο πόλεμος και η ανάγκη επανεξοπλισμού προκάλεσαν καθυστερήσεις στο μετασχηματισμό της κεντρικής διοίκησης. Το αυξανόμενο χρέος και τα βάρη που έπεφταν στις πλάτες του λαού ήταν μια από τις αιτίες που οδήγησαν στη Γαλλική Επανάσταση.

Ο πόλεμος τερμάτισε τις διεκδικήσεις της Αυστρίας στη Σιλεσία. Η Μαρία Θηρεσία συνειδητοποίησε ότι η στρατιωτική αντιπαράθεση με την Πρωσία δεν ήταν βιώσιμη και έτσι η Αυστρία αφιερώθηκε τα επόμενα χρόνια στον εσωτερικό ανασχηματισμό του κράτους. Υπό την ηγεσία του Kaunitz, η Αυστριακή Αυτοκρατορία απέκτησε πιο κεντρική διοίκηση. Με διάφορες διατάξεις έγινε και σημαντική οικονομική μεταρρύθμιση και το χρέος έγινε διαχειρίσιμο. Το 1788 τα έσοδα του κράτους διπλασιάστηκαν και το χρέος ήταν χαμηλότερο σχετικά με αυτό της Γαλλίας και Βρετανίας.

Η Ρωσία τελείωσε τον πόλεμο βαθιά ικανοποιημένη. Οι στρατοί της είχαν νικήσει τον Πρωσικό στρατό σε διάφορες μάχες. Όπως και η Αυστρία, η Ρωσία απέφυγε την αντιπαράθεση με την Πρωσία, επιλέγοντας τον πόλεμο κατά των Οθωμανών στα Βαλκάνια και σημείωσε σημαντικές νίκες κατά των Τούρκων. Ο ρωσικός στρατός άρχισε τελικά να δρέπει τα αποτελέσματα του μετασχηματισμού του, που είχε ξεκινήσει στη διάρκεια του πολέμου. Μέχρι το τέλος του αιώνα, η Πολωνία είχε σβηστεί από τον ευρωπαϊκό χάρτη, καθώς η Πρωσία, η Αυστρία και η Ρωσία μοίρασαν τα εδάφη της. Η Ρωσία εισήλθε στον Επταετή Πόλεμο ως αυτσαίντερ. Εξαιτίας της απόδοσης του στρατού της στον πόλεμο και αργότερα εναντίον των Τούρκων, άρχισε να θεωρείται σημαντική ευρωπαϊκή δύναμη και συνέχιζε να παίζει καθοριστικό ρόλο στις ευρωπαϊκές υποθέσεις.

Ενώ η Μεγάλη Βρετανία εμφανίζεται ως ο μεγάλος νικητής του πολέμου, το κόστος του πολέμου την επηρέασε βαθύτατα απ' ότι οι νίκες της. Ο στρατός της απέδωσε καλά, αλλά τα παθήματα δεν έγιναν μαθήματα, όπως φάνηκε στον πόλεμο της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας το 1775, δώδεκα χρόνια αργότερα. Επίσης η Βρετανία απομονώθηκε πολιτικά από την υπόλοιπη Ευρώπη. Με το Συνέδριο του Westminster έχασε τις συμμαχίες με Αυστρία και Ρωσία και η εγκατάλειψη της Πρωσίας τα τελευταία έτη του πολέμου σήμαινε, ότι η Βρετανία δεν είχε συμμάχους στην ήπειρο.

Το κόστος του πολέμου και η στρατιωτική προστασία των νέων αποικιών προκάλεσε σοβαρά οικονομικά προβλήματα και έτσι η Βρετανική κυβέρνηση εγκατέλειψε τις 13 αποικίες στη Βόρεια Αμερική, όταν απαγόρευσε την εγκατάσταση αποίκων στα νέα εδάφη που κέρδισε με τη Συνθήκη του Παρισιού. Οι άποικοι πρόβαλλαν το δικαίωμα εγκατάστασης εκεί και ένιωσαν προδομένοι, όταν η βρετανική κυβέρνηση αξίωσε από τις νέες αποικίες να πληρώσουν για την προστασία τους. Αφού η κυβέρνηση δεν μπορούσε να φορολογήσει τους αποίκους με άμεσο τρόπο, άρχισε να επιβάλλει δασμούς στις εισαγωγές αγαθών. Η Πράξη του 1765 ήταν η αρχή της διάλυσης των σχέσεων μεταξύ των Βρετανών και αποίκων, ενώ η Πράξη του Κεμπέκ το 1774 οδήγησε στην περαιτέρω χειροτέρευση. Αυτή η Πράξη, η οποία έδινε συγκεκριμένα δικαιώματα στους Γάλλο-Καναδούς αποίκους για τη θρησκεία τους, τον Καθολικισμό και επιπλέον διοικητικές αρμοδιότητες στα νέα εδάφη της κοιλάδας του Οχάιο, εξόργισε τις 13 αποικίες και το 1775 εξεγέρθηκαν ανοικτά κατά των Βρετανών. Το 1778 οι Γάλλοι υποστήριξαν τους Αμερικανούς επαναστάτες. Ορισμένοι παρατηρητές ισχυρίζονταν, ότι κίνητρο τους ήταν η επιθυμία τους να νικήσουν τους Βρετανούς και να ανακτήσουν ορισμένα από τα χαμένα εδάφη του Επταετούς Πολέμου. Το 1783 η Βρετανία είχε χάσει τις 13 αποικίες και έστρεψε την προσοχή της στην Ινδία, η οποία θα γινόταν το πιο πολύτιμο πετράδι του Στέμματος.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εξώφυλλο βιβλίου – Κολάζ εικόνων με τους βασιλιάδες της Αγγλίας, Γαλλίας και Πρωσίας, καθώς και με την Αυτοκράτειρα της Αυστρίας Μαρία Θηρεσία.

Σελίδα 11 – Χάρτης του πολέμου στη Βόρεια Αμερική.

Σελίδα 15 – Λουδοβίκος ο ΙΕ΄ της Γαλλίας. Πίνακας του Hyacinthe Rigaud (1659-1743). Ο πίνακας ανήκει στη συλλογή έργων τέχνης των Βερσαλλιών.

Σελίδα 23 – Γεώργιος Β΄ της Αγγλίας. Πίνακας του John Sackleton. Ο πίνακας ανήκει στη συλλογή έργων τέχνης της Βασιλικής οικογένειας της Αγγλίας.

Σελίδα 26 – Φρειδερίκος ο Β΄ της Πρωσίας.

Σελίδα 40 – Ο Clive συναντά τον Mir Jaffar μετά τη μάχη του Plassey το 1757. Πίνακας του Francis Hayman (1708-1776). Ο πίνακας ανήκει στη συλλογή της Εθνικής Πινακοθήκης του Λονδίνου.

Σελίδα 47 – Ο Φρειδερίκος επικεφαλής του στρατού του στη μάχη του Zorndorf το 1758.

Σελίδα 51 – Σχεδιάγραμμα της μάχης του Minden με τη διάταξη των αντίπαλων στρατών. Βασισμένο σε ένα χάρτη του βιβλίου του Πρωσικού Γενικού Επιτελείου *Der Siebenjährige Krieg 1756–1763*, Εκδόσεις Ernst Siegfried Mittler & Sohn, Βερολίνο 1902.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κύριες πηγές

Χειρόγραφα

Βρετανική βιβλιοθήκη

Orme Collection

Haldimand Papers

Bouquet Papers

Clive Papers

Hardwicke Papers

Napier Papers

Howe Papers

Mss Eur B248 Fortunate Englishman

Mss Eur F190 Vols I-II Journal of Sir Eyre Coote

Mss Eur F128 Brigadier John Carnac

Mss King's 235 Marshal Contades

Add 11813 Captain William Parry (RN) Louisbourg

Εθνικό Μουσείο Στρατού

5902-46 Επίθεση στο St Malo

6807-129 Κατάληψη της Μανίλα

6807-142-13 Γράμμα ενός αξιωματικού σχετικά με τη μάχη του Minden

7506-26 Ημερολόγιο των προελάσεων του Συμμαχικού Στρατού από την 1η άφιξη των Βρετανικών στρατευμάτων στη Γερμανία έως σήμερα

1762, John Tory

7508-47 Γράμμα ενός αξιωματικού του συντάγματος Draper στη μάχη του Wandiwash

7510-92 Γράμμα ενός αξιωματικού στη μητέρα του (μάχη του Minden)

Κρατικά Αρχεία

Amherst Papers

Βιβλία

Annual Register, 1762

A Soldiers Journal containing a particular description of the several descents on the French Coast, London 1770

“General Orders in Wolfe’s Army”, *Manuscripts Relating to the Early History of Canada*, Quebec 1875

Naval and Military Memoirs of Great Britain 1727-1783, London 1790

“Reflections on the General Principles of War and the Compositions and Characters of the Different Armies in Europe”, A. Lloyd, *Annual Register*, 1766

“To Mr Davenport being the letters of Major Richard Davenport”, *Society for Army Historical Research*, London 1968

- Bisset A.** (ed.), *Memoirs and Papers of Sir Andrew Mitchell*, London 1850
- Bougainville, Louis Antoine de**, *Adventure in the Wilderness*, Norman, Oklahoma 1964
- Bradstreet J.** *Impartial Account of Lt Colonel Bradstreet's Expedition to Fort Frontenac*, London 1759
- Dalrymple C.**, *Military Essay containing reflections of the raising, arming, clothing and Discipline of British Cavalry and Infantry*, London 1761
- Dundas, Sir David**, *Principles of Military Movement*, London 1761
- Frederick II**, *History of the Seven Years War by Frederick the Great*, σε μετάφραση Thomas Holcroft, London 1789
- *Regulations for the Prussian Infantry and Cavalry*, London 1757
- Hamilton C.**, (ed.) *Braddock's Defeat: Journal of Captain Robert Chomley's Batman, Journal of a British Officer, Halkett's Orderly Book*, Norman, Oklahoma 1959
- Knox, H.**, *Historical Journal of Campaigns in North America, 1757-1760*, New York 1914
- Lloyd, H.**, *History of the Late War in Germany*, 2 τόμοι, London 1766-81
- Luvaas, Jay** (ed.) *Frederick the Great on the Art of War*, London 1966
- Orme, E.**, *History of the Military Transactions of the British Nation in Indostan*, London 1763
- Pouchot, P.**, *Memoir of the Late War in North America between the French and the English*, Roxbury, Mass., 1864
- St Paul, H.**, *1757: The Defence of Prague: Journal of Horace St Paul*, edited by Neil Cogswell, Northampton, England 1998
- Wolfe, J.**, *Instructions to Young Officers*, London 1768
- Yorke, P.C.**, (ed.) *Life and Correspondence of Phillip Yorke, Earl of Hardwick*, Cambridge 1913

Δευτερεύουσες πηγές

- Balish, A.**, "Infantry Battlefield Tactics in the 18th Century", *Studies in History and Politics* 83-84
- Beranger, J.**, *History of the Hapsburg Empire*, London 1997
- Childs, J.**, *Armies and Warfare in Europe*, Manchester 1982
- Dann, U.**, *Hanover and England 1740-1760: Diplomacy and Survival*, Leicester 1991
- Duffy, C.**, *Army of Frederick the Great*, 2η έκδοση, Chicago 1996
- *Army of Maria Theresa*, North Pomfret, Vermont 1977
 - *Russia's Military Way to the West*, London 1981
- Edwardes, M.**, *Battle of Plassey and the Conquest of Bengal*, London 1963
- Fortescue, Sir John**, *History of the British Army*, τόμος II, London 1908
- Harper, J. R.**, *78th Fighting Fraser's in Canada*, Montreal 1966
- Houlding, J. A.**, *Fit for Service: Training of the British Army*, Oxford 1981
- Hughes, B. O.**, *Open Fire: Artillery Tactics from Marlborough to Wellington*, Chichester, England 1983
- Kaplan, H.**, *Russia and the Outbreak of the Seven Years War*, Berkeley, California 1968
- Keep, J.**, *Soldiers of the Tsar: Army and Society in Russia*, Oxford 1985

- Kennett, L.**, *French Armies in the Seven Years War*, Durham, North Carolina 1967
- Mackesy, P.**, *Coward of Minden*, London 1979
- Marcus, G.**, *Quiberon Bay: The Campaign in Home Waters*, London 1960
- Middleton, R.**, *Bells of Victory: Pitt-Newcastle Ministry and Conduct of the Seven Years' War*, Cambridge 1985
- Nosworthy, B.**, *Anatomy of Victory: Battle Tactics 1689-1763*, Hippocrene, New York 1992
- Paret, P.**, (ed.) *Frederick the Great: A Profile*, New York 1972
- *Yorck and the Era of Prussian Reform*, Princeton, New Jersey 1966
- Pritchard, J. S.**, *Louis XV's Navy, 1748-1762*, Kingston, Ontario 1987
- Riley, J.**, *The Seven Years' War and the Old Regime in France: Economic and Financial Toll*, Princeton, New Jersey 1986
- Savory, R.**, *His Britannic Majesty's Army in Germany*, Oxford 1966
- Schweizer, K.**, *England, Prussia and the Seven Years' War: Studies in Alliance Policies and Diplomacy*, Lewiston, New York 1989
- Showalter, D.**, *Wars of Frederick the Great*, London 1996
- Szabo, F.**, *Kaunitz and Enlightened Absolutism, 1753-1780*, Cambridge 1994